

Konjunkturläget
Juni 2011

KONJUNKTURINSTITUTET gör analyser och prognoser över den svenska och den internationella ekonomin samt bedriver forskning i anslutning till detta. Konjunkturinstitutet är en statlig myndighet under Finansdepartementet och finansieras till största delen med statsanslag. I likhet med andra myndigheter har Konjunkturinstitutet en självständig ställning och svarar själv för bedömningar som redovisas.

Konjunkturläget innehåller analyser och prognoser över svensk och internationell ekonomi. **The Swedish Economy** sammanfattar rapporten på engelska. Alla rapporter går att ladda ner från Konjunkturinstitutets webbplats, www.konj.se/konjunkturlaget och www.konj.se/swedisheconomy.

På webbplatsen finns också statistik i form av utfalls- och prognosdata över den svenska och internationella ekonomins utveckling, se www.konj.se/statistik.

En ordlista över olika ekonomiska begrepp finns på Konjunkturinstitutets webbplats, www.konj.se/ordlista. Ordlistan förklarar facktermer och definierar hur Konjunkturinstitutet använder olika begrepp.

Förord

I Konjunkturläget juni 2011 presenteras en prognos för den ekonomiska utvecklingen 2010–2012 i Sverige och i omvärlden. Därtill gör Konjunkturinstitutet en mer översiktlig bedömning av utvecklingen 2013–2015.

I ett särskilt avsnitt jämförs den nya prognosen med de bedömningar som presenterades i mars 2011.

Arbetet med Konjunkturläget har letts av prognoschef Jesper Hansson. Beräkningarna avslutades den 16 juni 2011.

Mats Dillén
Generaldirektör

Innehåll

Sammanfattning.....	7
Internationell konjunkturutveckling.....	13
Den globala konjunkturen.....	13
Kina.....	19
Japan.....	19
Brasilien.....	20
USA.....	21
Euroområdet.....	22
BNP och efterfrågan.....	27
Export.....	29
Hushållens konsumtionsutgifter.....	32
Offentlig konsumtion.....	35
Fasta bruttoinvesteringar.....	36
Lager.....	40
Import.....	41
Export- och importpriser.....	42
Bytesbalans, finansiellt sparande och BNI.....	44
Produktion och arbetsmarknad.....	51
Produktion, produktivitet och arbetade timmar.....	52
Arbetsmarknaden.....	56
Resursutnyttjande.....	58
Löner, vinster och priser.....	67
Löner och arbetskostnader.....	67
Produktionskostnader, priser och vinster.....	71
Inflation.....	75
Ekonomisk politik.....	79
Makroekonomisk utveckling 2011–2015.....	80
Penningpolitik, räntor och växelkurser 2011–2015.....	85
Finanspolitiken 2011–2015.....	89
Offentliga finanser.....	95
Läget i de offentliga finanserna.....	95
Offentliga sektorns inkomster.....	97
Offentliga sektorns utgifter.....	99
Budgetpolitiska mål.....	103
Prognosrevideringar 2011–2012.....	105
Den internationella utvecklingen.....	105
Utvecklingen i Sverige.....	106

FÖRDJUPNING

Saab har begränsad betydelse för svensk ekonomi.....	47
Deltagande på arbetsmarknaden: En jämförelse mellan åldersgrupperna 15–74 år och 16–64 år.....	63

Sammanfattning

Tillväxten mattas av i år efter den rekordstarka utvecklingen i fjol. Samtidigt minskar arbetslösheten i långsammare takt och når ner till 6 procent först 2015. En fortsatt expansiv ekonomisk politik de närmaste åren tar Sverige snabbare ur lågkonjunkturen. Regeringen väntas besluta om ofinansierade åtgärder motsvarande 30 miljarder kronor under 2012. Riksbanken skruvar ner på takten i räntehöjningarna framöver och reporäntan förväntas vara 3 procent i slutet av 2012.

FORTSATT ÅTERHÄMTNING MEN I LUGNARE TAKT

BNP-tillväxten i Sverige mattades av det första kvartalet i år efter den rekordstarka tillväxten i fjol (se diagram 1). Tillväxten är dock fortsatt högre än den potentiella så att resursutnyttjandet fortsätter att stiga men i lugnare takt. Den globala ekonomin fortsatte att växa i ungefär samma takt under inledningen av 2011 som under andra halvåret 2010, det vill säga med ca 1 procent per kvartal (se diagram 2). Det är en nedgång jämfört med första halvåret 2010 och endast i linje med den potentiella tillväxten. Skillnaderna mellan olika länder och regioner var dock stora. I euroområdet ökade BNP snabbare första kvartalet än föregående kvartal, mycket drivet av en stark utveckling i Tyskland, medan tillväxten mattades av i exempelvis USA, Kina, Japan och Sverige.

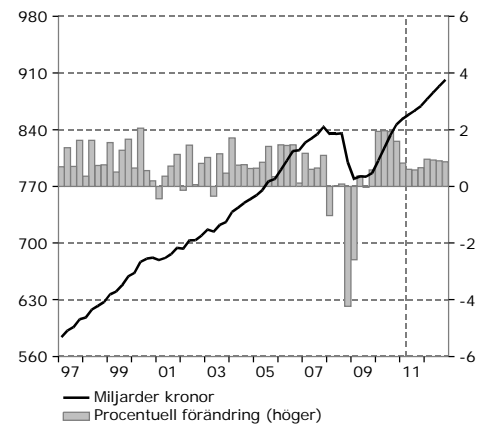
Fortfarande är det återhämtningen inom industrin som är den viktigaste globala drivkraften. Indikatorer som exempelvis inköpschefsindex pekar nu på en svagare utveckling inom industrin (se diagram 3). Det finns dock flera viktiga tillfälliga faktorer som delvis förklarar den svagare utvecklingen. En är jordbävningkatastrofen i Japan i mars som har gett produktionsstörningar även i andra länder då det saknats japanska insatsvaror i tillverkningsindustrin. En annan är den politiska oron i Nordafrika och Mellanöstern som har drivit upp oljepriset kraftigt och därmed dämpat hushållens köpkraft. Osäkerheten kring de grekiska statsfinanserna har sannolikt också dämpat hushållens och företagens tillförsikt. Under 2011 dämpas därför tillväxten i världsekonomin innan den vänder uppåt igen då effekterna av dessa tillfälliga faktorer bedöms minska. Tillväxten i världsekonomin blir i genomsnitt ca 4,5 procent per år 2012–2015, vilket innebär att det globala resursutnyttjandet är ungefär balanserat 2015.

SPLITTRAD KONJUNKTURBILD I VÄRLDEN

I tillväxtekonomierna, som kom undan finanskrisen jämförelsevis lindrigt, är resursutnyttjandet redan något ansträngt. Detta har drivit upp energi- och råvarupriserna, vilket i olika utsträckning sprider sig till konsumentpriserna i hela världen. Centralbankerna i flera tillväxtekonomier stramar därför åt penningpoli-

Diagram 1 BNP till marknadspris

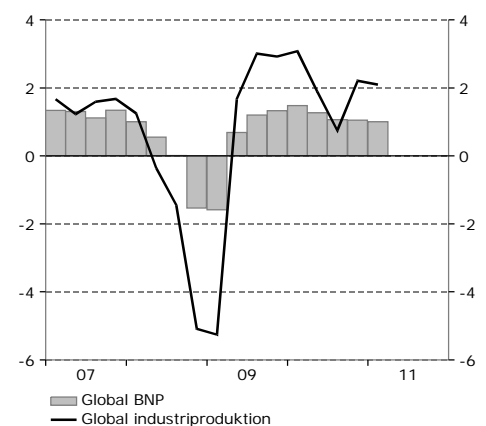
Miljarder kronor, fasta priser respektive procentuell förändring, säsongsrensade kvartalsvärden

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 2 Global BNP och industriproduktion

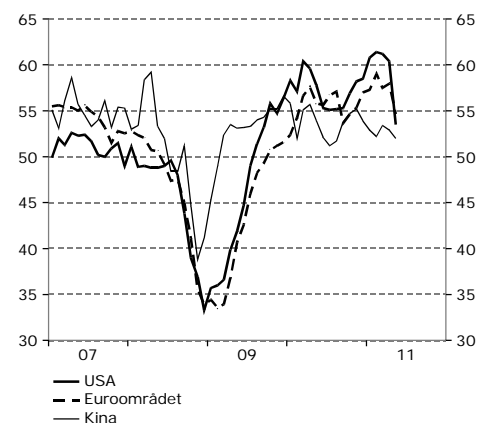
Procentuell förändring, säsongsrensade kvartalsvärden

Källor: IMF, Netherlands Bureau for Economic Policy Analysis och Konjunkturinstitutet.

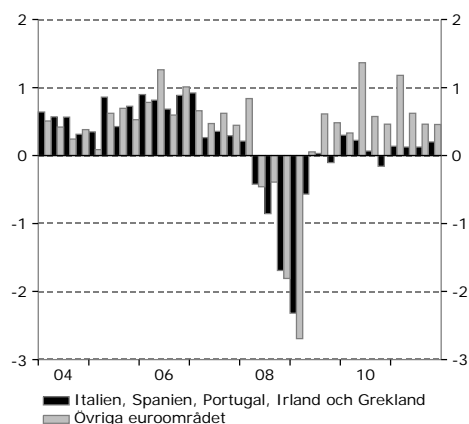
Diagram 3 Inköpschefsindex i tillverkningsindustrin i USA, euroområdet och Kina

Index, månadsvärden

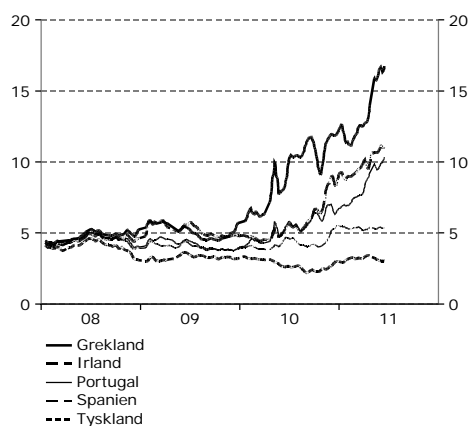
Källor: Institute for Supply Management, NTC Research Ltd och National Bureau of Statistics of China.

Diagram 4 BNP-tillväxt i euroområdet
Procentuell förändring, säsongrensade kvartalsvärden

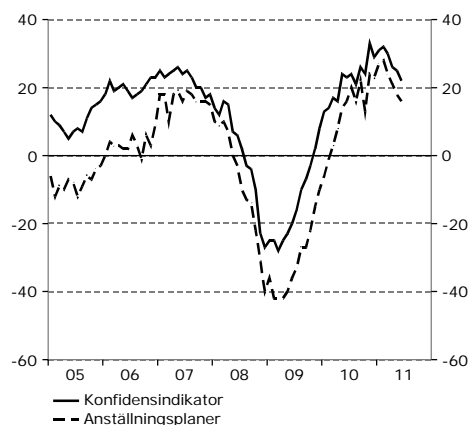
Källor: Eurostat och Konjunkturinstitutet.

Diagram 5 Statsobligationsräntor med 10 års löptid i valda euroländer
Procent, dagsvärden, 10-dagars glidande medelvärde

Källa: Reuters.

Diagram 6 Konfidensindikator och anställningsplaner i näringslivet
Nettotal, säsongrensade månadsvärden

Källa: Konjunkturinstitutet.

tiken genom höjda styrräntor och andra åtgärder som dämpar kreditillväxten.

Fortfarande är tillväxten i viktiga tillväxtekonomier, som exempelvis Kina, till stor del export- och investeringsdriven men det finns tecken på att den inhemska konsumtionen börjar ta fart. Det är en nödvändig omställning som krävs för att minska de globala obalanserna. Perioden före finanskrisen präglades av stigande obalanser där vissa OECD-länder lånade allt mer från främst tillväxtekonomier i Asien och de oljeproducerande länderna, men även från vissa mindre OECD-länder med högt sparande.

Nu står världen inför en period då dessa obalanser håller på att minska. I OECD-länder med stora underskott i bytesbalansen och/eller de offentliga finanserna behöver sparatet öka, vilket dämpar tillväxten där. Detta kräver omställningar i överskottsländerna, till exempel de asiatiska tillväxtekonomierna, så att konsumtionen där kan öka snabbare. Dessa omställningar tar dock tid och kan komma att hålla tillbaka efterfrågetillväxten. Den globala konjunkturåterhämtningen blir därför jämförelsevis långsam.

ORO FÖR SVAGA STATSFINANSER I EUROPA

Det står allt mer klart att EU:s och IMF:s tidigare stödprogram till Grekland inte kommer att vara tillräckliga. Även om tillväxten i euroområdet som helhet har ökat det senaste året är den mycket svag i de skuldyngda länderna i Sydeuropa och Irland (se diagram 4). Den negativa spiralen med stora budgetunderskott som kräver åtstramning som i sin tur leder till fallande BNP fortsätter. Aktörerna på finansmarknaderna kräver därför en allt högre ränta för att låna ut till problemtungda länder (se diagram 5). Någon form av skuldrekonstruktion, det vill säga nedskrivning av skuldbördan, kommer med stor sannolikhet att ske. Men det är omöjligt att förutse exakt hur det kommer att gå till. Det beror bland annat på att det är första gången en nation utan egen valuta hamnar i denna situation.

Den grekiska ekonomin är inte särskilt stor och de djupa problemen där har ingen avgörande direkt effekt på den europeiska ekonomiska återhämtningen. Problemet är osäkerheten om stabiliteten i det europeiska banksystemet och huruvida även andra länder med svaga statsfinanser kan komma att behöva skuldrekonstruktion. Det finns då en betydande risk för turbulens i det europeiska banksystemet med svåröverskådliga konsekvenser även för länder utan egna statsfinansiella problem.

LUGNARE UTVECKLING I SVERIGE EFTER REKORDSTARKT 2010

Återhämtningen i den svenska ekonomin fortsätter, men i lugnare takt. Under 2010 drevs tillväxten till stor del av att nivåerna för investeringar och konsumtionen av varaktiga varor började återställas efter det stora fallet 2009. En viktig förklaring till

vändningen var den expansiva ekonomiska politiken. Även i omvärlden skedde en liknande återhämtning av konsumtion och investeringar vilket bidrog till en snabb ökning av exporten. Efterfrågetillväxten förstärktes av att företagen behövde öka sina lager av insatsvaror när produktionsvolymen ökade. Optimistiska förväntningar om framtida produktion bidrog också till lageruppbyggnaden. Ledig produktionskapacitet inom främst industrin togs snabbt i bruk.

Under första kvartalet i år mattades BNP-tillväxten av när särskilt konsumtionen växte långsammare. Under resten av 2011 minskar tillväxten ytterligare något när lageruppbyggnaden avtar och exporten växer långsammare (se diagram 1). Stämningläget i näringslivet har fallit tillbaka de senaste månaderna enligt Konjunkturbarometern, vilket bekräftar bilden av en svagare produktionsutveckling framöver (se diagram 6). Den starka avslutningen på 2010 innebär att tillväxten för helåret 2011 ändå blir 4,4 procent.

Hushållens konsumtion fortsätter att öka snabbt 2012–2015 efter den tillfälliga svackan i början av året. Det beror på stark tillväxt i de reala disponibla inkomsterna och en i utgångsläget hög sparkvot (se diagram 7). Även investeringarna, som fortfarande inte har återhämtat hela fallet under 2008 och 2009, växer snabbt framöver. Det är särskilt industriinvesteringarna som nu tar fart när kapacitetsutnyttjandet har normaliserats. I omvärlden stiger också industriinvesteringarna vilket gynnar den svenska exporten som till stor del består av investeringsvaror. BNP ökar fortsatt starkt med 3,3 procent 2012 (kalenderkorrigerat) och med i genomsnitt 3,0 procent per år 2013–2015 (se diagram 8).

FORTSATT ÅTERHÄMTNING PÅ ARBETSMARKNADEN

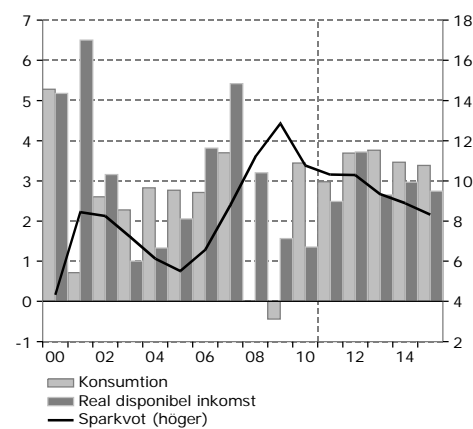
Näringslivets anställningsplaner enligt Konjunkturbarometern tyder på att sysselsättningen fortsätter att öka snabbt den närmaste tiden (se diagram 6). Men liksom BNP-tillväxten dämpas uppgången i sysselsättningen framöver även om det sker med en viss tidsfördröjning. Den starka ökningen i slutet av fjolåret och i början av innevarande år innebär att sysselsättningen ändå ökar med hela 2,4 procent, eller med 107 000 personer, i år (se diagram 8).

Utbudet av arbetskraft ökar också snabbt, vilket medför att arbetslösheten faller relativt långsamt (se diagram 9). Det dröjer till 2015 innan arbetslösheten når ner till ca 6 procent, vilket Konjunkturinstitutet bedömer är jämviktsnivån för arbetslösheten.

Under hösten inleds en ny stor avtalsrörelse. Resursutnyttjandet på arbetsmarknaden är fortfarande lågt men stiger successivt. Det bidrar till att löneökningstakten stiger framöver. I näringslivet stiger lönerna med 2,8 respektive 3,3 procent 2011 och 2012. Åren därefter blir löneökningstakten ytterligare något högre när resursutnyttjandet på arbetsmarknaden i stort sett är normalt.

Diagram 7 Hushållens konsumtion, real disponibel inkomst och sparkvot

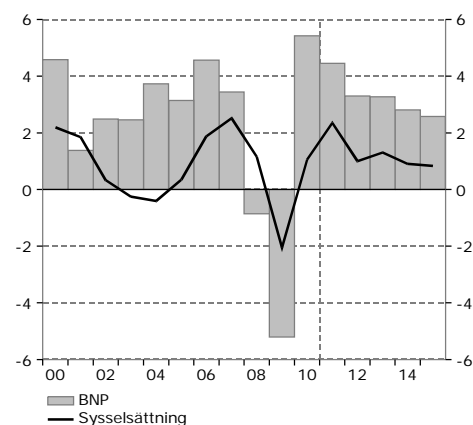
Årlig procentuell förändring respektive procent av disponibel inkomst

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 8 BNP och sysselsättning

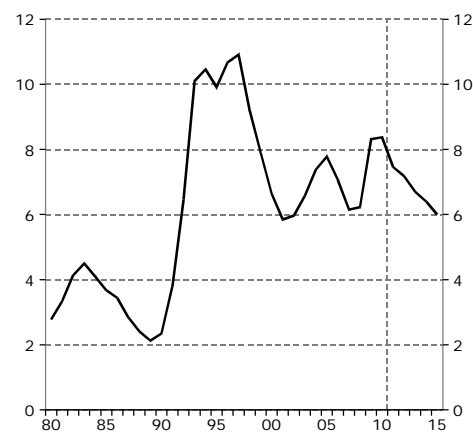
Årlig procentuell förändring, kalenderkorrigerade värden

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 9 Arbetslöshet

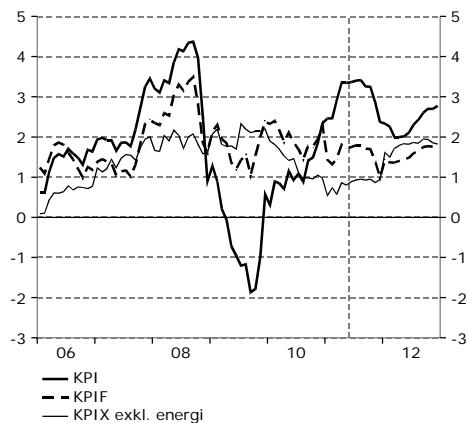
Procent av arbetskraften

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 10 Konsumentpriser

Årlig procentuell förändring, månadsvärden

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 11 BNP-gap

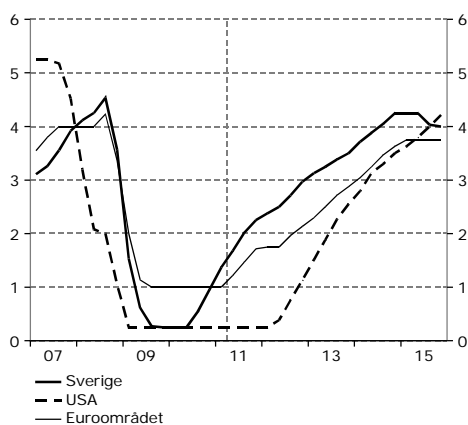
Procent av potentiell BNP

Källa: Konjunkturinstitutet.

Diagram 12 Styrräntor

Procent, kvartalsvärden

Källor: Nationella källor och Konjunkturinstitutet.

STIGANDE UNDERLIGGANDE INFLATION

Konsumentprisindex (KPI) ökade med 3,3 procent i maj, vilket är betydligt över Riksbankens inflationsmål på 2 procent. Det beror dock till stor del på stigande bostadsräntor vilka driver upp KPI. KPI med fast bostadsränta (KPIF) ökade med 1,7 procent i maj. En annan viktig förklaring till prisökningarna i år är de höga energipriserna. Ett mått på den underliggande inflationstakten är KPIX exklusive energi. Detta mått exkluderar energi, räntekostnader för boende och direkta effekter av förändrade indirekta skatter och uppgick endast till 0,8 procent i maj (se diagram 10). Den underliggande inflationen är således låg. Det beror bland annat på kronans förstärkning under det senaste året och den svaga arbetsmarknaden som håller nere löneökningstakten.

Energipriserna väntas falla tillbaka under 2011. Den direkta effekten på inflationen avtar därmed ganska snart och utvecklingen i energipriserna dämpar inflationen 2012. Råvarupriserna, som är högt uppdrivna av en hög global efterfrågan antas stabiliseras på ungefär nuvarande nivåer. De höga råvarupriserna har ännu inte förts över till konsumentpriserna fullt ut men så kommer gradvis att ske. Tillsammans med snabbare ökning av löner och därmed enhetsarbetskostnader och mindre prisdämpande effekt av växelkursförstärkningen stiger inflationstrycket relativt snabbt framöver. Den underliggande inflationen, både mätt med KPIF och med KPIX exklusive energi, når mot slutet av 2012 upp till nivåer som långsiktigt är förenliga med inflationsmålet för KPI på 2 procent.

EXPANSIV EKONOMISK POLITIK FÖR SVERIGE UR LÅGKONJUNKTUREN

Sverige befinner sig fortfarande i en lågkonjunktur efter finanskrisen och det kommer att dröja ända till 2014 innan resursutnyttjandet har normaliserats (se diagram 11). Den ekonomiska politiken behöver därför vara expansiv de närmaste åren i syfte att höja produktion och sysselsättning.

Penningpolitiken har sedan ett år tillbaka förts i en mindre expansiv riktning. Fortfarande är dock reporäntan betydligt lägre än normalt, vilket krävs för att stimulera återhämtningen. Tillväxtförutsättningarna i Sverige är dock betydligt bättre än genomsnittet för OECD-länderna. Både hushåll och offentlig sektor har i Sverige ett jämförelsevis högt sparande. Detta ger stort utrymme för konsumtionstillväxt och innebär att det inte behövs skatthöjningar eller utgiftsnedskärningar i den offentliga sektorn. Det är därför motiverat med en mindre expansiv penningpolitik i Sverige än i de stora OECD-länderna (se diagram 12). Men med en jämförelsevis svag omvärldsutveckling behöver även den svenska räntan under en längre period vara lägre än normalt för att den inhemska efterfrågan ska stimuleras. Den svenska penningpolitiken måste dessutom beakta de låga utländska räntorna så att inte kronan förstärks för mycket.

Riksbanken väntas under resten av året höja reporäntan med ytterligare 0,5 procentenheter till 2,25 procent i slutet av 2011. Den underliggande inflationen stiger under 2012 och resursutnyttjandet stiger gradvis till en balanserad nivå 2014. Inflationen mätt med KPI ligger högt över inflationsmålet till och med 2014 men KPIF-inflationen, som exkluderar effekterna av förändrade bostadsräntor, ligger nära 2 procent 2013–2015 (se diagram 13). Reporäntan fortsätter därför att höjas till 3,00 procent i slutet av 2012 och till 3,50 procent i slutet av 2013. Konjunkturinstitutet bedömer att resursutnyttjandet är balanserat i svensk ekonomi 2014 och då når reporäntan 4,25 procent för att därefter normaliseras till 4 procent (se diagram 12).

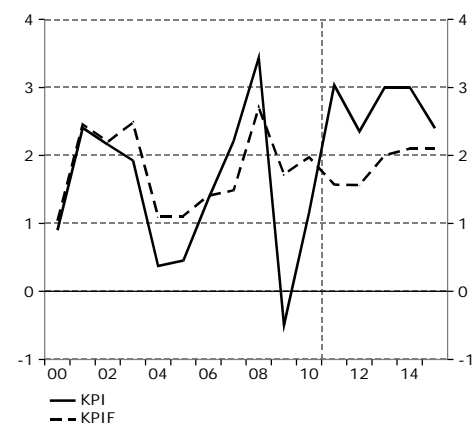
Under inledningen av 2011 har hushållens konsumtion utvecklats oväntat svagt och utvecklingen på bostadsmarknaden har tydligt mattats av. Även om det delvis är tillfälliga effekter kan det inte uteslutas att en mindre expansiv penningpolitik och högre bolåneräntor har dämpat efterfrågan mer än väntat. Det skulle i så fall vara lämpligt att stimulera efterfrågan mer genom långsammare höjningar av reporäntan. En lägre räntebana kan också övervägas om den för närvarande stora skillnaden mellan den korta räntan på bolån och reporäntan inte minskar framöver.

Finanspolitiken bör också vara expansiv både i år och nästa år. Det konjunkturjusterade sparandet i offentlig sektor 2010 var 2,0 procent av potentiell BNP, vilket ger utrymme för expansiv finanspolitik. I år är finanspolitiken expansiv med en nedgång i konjunkturjusterat sparande till 1,5 procent av potentiell BNP (se diagram 14). Konjunkturinstitutets prognos är att regeringen kommer att genomföra ofinansierade åtgärder motsvarande 30 miljarder kronor under 2012. Det konjunkturjusterade sparandet faller då ytterligare till 1,3 procent av potentiell BNP.

Under åren därefter är det lämpligt höja det konjunkturjusterade sparandet till ca 1,5 procent av potentiell BNP, vilket bedöms vara förenligt med överskottsmålet för de offentliga finanserna.¹ Vid gällande regler ökar inkomsterna normalt snabbare än utgifterna som inte på samma sätt automatiskt följer med den ekonomiska tillväxten. Det innebär att den milda åtstramningen av finanspolitiken, som Konjunkturinstitutet prognostiserar är förenlig med att ofinansierade åtgärder om sammanlagt ca 55 miljarder kronor genomförs under 2013–2015. Den offentliga sektorns finansiella sparande stiger under hela prognosperioden från -0,2 procent 2010 till 1,5 procent 2015 i takt med stigande sysselsättning som ger högre skatteintäkter och lägre utgifter för arbetslöshet.

Diagram 13 Konsumentpriser

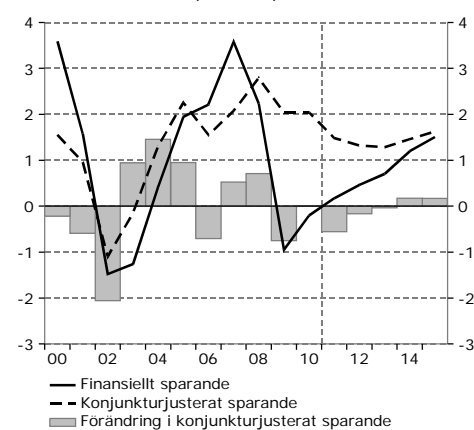
Årlig procentuell förändring

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 14 Finansiellt sparande, konjunkturjusterat sparande och förändring i konjunkturjusterat sparande

Procent av BNP respektive potentiell BNP

Källa: SCB och Konjunkturinstitutet.

¹ Eftersom BNP-gapet historiskt i genomsnitt varit mer negativt än positivt, är det enligt Konjunkturinstitutets bedömning lämpligt att det konjunkturjusterade sparandet ligger på 1,5 procent när ekonomin är i konjunkturrell balans. Detta ökar sannolikheten att det faktiska finansiella sparandet i genomsnitt uppgår till 1 procent över en konjunkturcykel.

Tabell 1 Valda indikatorer

Årlig procentuell förändring respektive procent

	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
BNP till marknadspris	-5,3	5,7	4,4	2,9	3,3	2,7	2,6
BNP, kalenderkorrigerad	-5,2	5,4	4,5	3,3	3,3	2,8	2,6
Bytesbalans ¹	6,8	6,2	5,4	5,7	5,5	5,0	4,8
Antal arbetade timmar ²	-2,6	1,9	1,7	1,2	1,2	1,3	0,8
Sysselsättning 15–74 år	-2,1	1,1	2,4	1,0	1,3	0,9	0,8
Arbetslöshet 15–74 år ³	8,3	8,4	7,5	7,2	6,7	6,4	6,0
Arbetsmarknadsgap	-4,0	-3,3	-2,3	-1,7	-0,9	-0,1	0,2
BNP-gap	-7,4	-4,7	-2,3	-1,3	-0,4	0,0	0,2
Timlön i näringslivet ⁴	3,2	2,5	2,8	3,3	3,4	3,5	3,6
Arbetskostnad i näringslivet ²	2,3	-0,7	3,8	3,8	3,4	3,5	3,6
Produktivitet i näringslivet ²	-4,2	4,2	3,4	2,1	2,4	1,7	2,2
KPI	-0,5	1,2	3,0	2,4	3,0	3,0	2,4
KPIF	1,7	2,0	1,6	1,6	2,0	2,1	2,1
Reporänta ⁵	0,25	1,25	2,25	3,00	3,50	4,25	4,00
Tioårig statsobligationsränta ⁵	3,2	3,2	3,5	4,2	4,6	4,6	4,6
Kronindex (KIX) ⁵	120,3	109,2	105,9	104,7	103,5	102,9	102,6
BNP i världen	-0,5	5,0	4,3	4,5	4,6	4,7	4,6
Offentligt finansiellt sparande ¹	-0,9	-0,2	0,2	0,5	0,7	1,2	1,5
Konjunkturjusterat sparande ⁶	2,0	2,0	1,5	1,3	1,3	1,5	1,6

¹ Procent av BNP. ² Kalenderkorrigerad. ³ Procent av arbetskraften. ⁴ Enligt konjunkturlönestatistiken. ⁵ Vid årets slut.

⁶ Procent av potentiell BNP.

Källor: SCB, Medlingsinstitutet, Riksbanken, IMF och Konjunkturinstitutet.

Internationell konjunkturutveckling

Återhämtningen av den globala konjunkturen fortsätter och världsekonomin växer med 4,3 procent 2011 och 4,5 procent 2012. Resursutnyttjandet förblir svagt i OECD-länderna där återhämtningen tyngs av svaga statsfinanser, samtidigt som resursutnyttjandet är något ansträngt i flera tillväxtekonomier. Höga råvarupriser bidrar till att pressa upp inflationen i år. Penningpolitiken stramas åt i flera tillväxtekonomier, men förblir expansiv i OECD-länderna. Risken för en svagare tillväxt än i prognosen är större än risken för en starkare tillväxt.

Den globala konjunkturen

TILLFÄLLIGT SVAGARE GLOBAL TILLVÄXT I ÅR

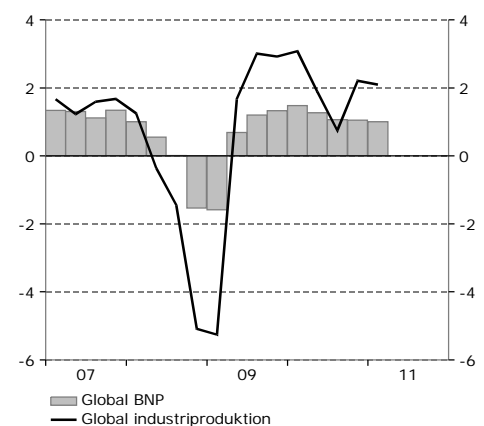
Global BNP ökade enligt preliminära uppgifter med 1,0 procent det första kvartalet 2011 jämfört med närmast föregående kvartal (se diagram 15). Detta var det tredje kvartalet i rad som global BNP växte i linje med den potentiella tillväxten. Tillväxten hölls dock tillbaka av flera tillfälliga, men betydande, störningar. Jordbävningkatastrofen i Japan i mars, ett snabbt stigande oljepris till följd av den politiska oron i Nordafrika och Mellanöstern samt ökad oro över effekterna av Greklands skuldproblem är de tre viktigaste. Den underliggande takten i återhämtningen bedöms därmed ha varit starkare än vad BNP-statistiken visar. Bland annat föll arbetslösheten i många länder samtidigt som flera förtroendeindikatorer steg eller låg kvar på höga nivåer. Konsumtion och investeringar i tillväxtekonomierna² var viktiga drivkrafter för tillväxten, medan konsumtion och investeringar i OECD-länderna utvecklades svagt.

Den senaste tidens statistik indikerar dock att den globala återhämtningen har försvagats ytterligare något det andra kvartalet 2011. Inköpschefsindex i tillverkningsindustrin har fallit i bland annat USA och euroområdet (se diagram 16). Jordbävningkatastrofen i mars sätter tydliga avtryck i den ekonomiska statistiken för Japan, som även det andra kvartalet 2011 sannolikt får uppleva ett kraftigt fall i BNP. Katastrofen har bland annat inneburit minskad produktion av viktiga insatsvaror, vilket påverkar produktionen även i andra länder. Statistik för Kina och Brasilien indikerar att tillväxten mattas av något till följd av åtstramningar som syftar till att motverka den stigande inflationen.

Priserna på bearbetade varor och, i synnerhet, olja steg snabbt i början av 2011. Råvarupriserna förblir höga framöver, men ökar i en relativt långsam takt. Detta medför att inflationen faller tillbaka under andra halvåret 2011. Den lägre inflationen, i

Diagram 15 Global BNP och industriproduktion

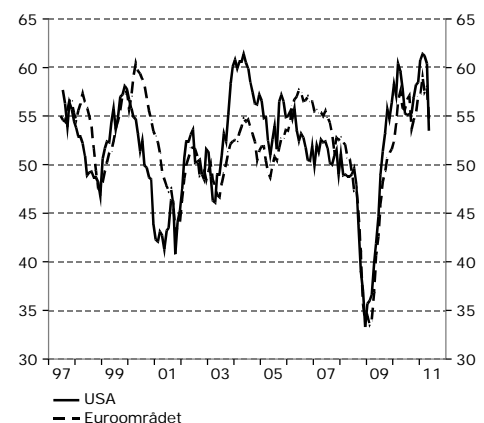
Procentuell förändring, säsongsrensade kvartalsvärden

Källor: IMF, Netherlands Bureau for Economic Policy Analysis och Konjunkturinstitutet.

Diagram 16 Inköpschefsindex, tillverkningsindustrin, i USA och euroområdet

Index, månadsvärden

Källor: Institute for Supply Management och NTC Research Ltd.

² Tillväxtekonomierna avser här alla länder som inte är medlemmar i OECD.

kombination med fortsatt låga räntor och att återuppbyggnaden efter katastrofen i Japan inleds, innebär att det finns förutsättningar för högre global tillväxt det andra halvåret 2011. Konsumtion och investeringar i OECD-länderna blir då viktiga drivkrafter för återhämtningen. Sammantaget växer global BNP med 4,3 procent 2011 (se tabell 2).

Tabell 2 BNP och KPI i världen

Årlig procentuell förändring

	BNP ¹			KPI ²		
	2010	2011	2012	2010	2011	2012
USA	2,9	2,6	3,0	1,6	2,9	1,7
Japan	4,0	-0,5	2,9	-0,7	0,2	0,4
Kanada	3,2	2,9	2,5	1,8	2,9	1,9
Danmark	2,1	1,7	2,5	2,2	2,5	2,1
Norge	0,3	2,4	2,7	2,3	1,9	2,3
Sverige	5,4	4,5	3,3	1,9	1,6	1,3
Euroområdet	1,7	2,1	1,7	1,6	2,6	1,7
Finland	3,2	4,4	2,8	1,7	3,4	2,2
Tyskland	3,5	3,6	2,1	1,2	2,5	1,7
Frankrike	1,4	2,3	2,0	1,7	2,3	1,7
Italien	1,2	0,8	1,2	1,6	2,5	1,7
Storbritannien	1,3	1,0	1,8	3,3	4,1	2,1
EU	1,8	2,1	2,0	2,1	3,0	1,9
OECD	3,0	2,4	2,8	1,9	2,8	1,9
Indien	10,3	8,5	8,0	12,0	7,8	6,7
Kina	10,3	9,2	9,0	3,3	4,7	3,8
Brasilien	7,5	4,1	4,3	5,1	6,1	5,0
Världen	5,0	4,3	4,5			

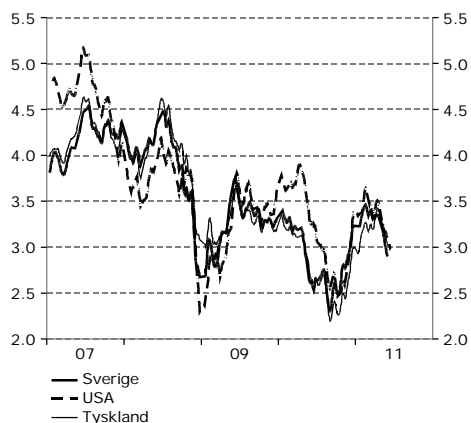
¹ BNP-siffrorna är kalenderkorrigerade och aggregaten beräknas med hjälp av köpkraftsjusterade vikter från IMF.

² KPI för EU-länder, inklusive Sverige, avser harmoniserade KPI (HIKP) med undantag för OECD-aggregatet som inkluderar enbart nationella KPI-serier. Aggregaten för EU och euroområdet är vägda med konsumtionsvikter från Eurostat och OECD-aggregatet är vägt med konsumtionsvikter från OECD.

Källor: IMF, OECD, Eurostat och Konjunkturinstitutet.

Diagram 17 Långräntor, tioåriga statsobligationer

Procent, dagsvärden, 10-dagars glidande medelvärde

Källa: Nationella källor.

OROLIGT PÅ DE FINANSIELLA MARKNADERNA

Räntorna på statsobligationer med lång löptid har fallit i bland annat USA, Tyskland och Sverige under det andra kvartalet 2011 (se diagram 17). Fallet kan tolkas som att utsikterna för den globala tillväxten har blivit något mindre gynnsamma.

En förklaring till de lägre räntorna är en ökad oro över hur skuldskrisen i euroområdet kommer att utvecklas. I mitten av maj 2011 stod det klart att det nödlån Grekland fick under våren 2010 inte är tillräckligt för att landet ska kunna finansiera sin statsskuld fram till och med 2012. I diskussionerna om ett eventuellt ytterligare räddningspaket blottades skillnader i hur olika länder och institutioner inom EU vill hantera den uppkomna situationen. När investerare upplever att risken ökar, i detta fall för den finansiella stabiliteten, väljer de att i högre grad att köpa tillgångar som upplevs som säkra, som till exempel obligationer

utgivna av stater med hög kreditvärdighet. Detta leder till högre priser på dessa obligationer vilket innebär lägre räntor.

Marknadsaktörernas förväntningar om kommande räntehöjningar, som till exempel avspeglas i nivån på statsobligationsräntor med kortare löptid, har sedan årsskiftet skiftat i riktning mot tidigare och fler räntehöjningar i flera länder, men inte i USA (se diagram 18). Detta har bidragit till att dollarn sedan årsskiftet försvagats med knappt 5 procent i effektiva termer, det vill säga mot en handelsviktad korg av valutor (se diagram 19). USA är ett land med stort underskott i sin utrikeshandel. Försvagningen av dollarn bidrar därmed, allt annat lika, till att de globala obalanserna minskar. Detta är i sig stabiliserande för den globala ekonomin. Euron har stärkts med ungefär 4 procent i effektiva termer sedan årsskiftet (se diagram 19), bland annat till följd av att den europeiska centralbanken (ECB) höjde sin styrränta i april 2011.

HÖG GLOBAL TILLVÄXT 2012–2015³

Resursutnyttjandet i världsekonomin är relativt lågt. Vid utgången av 2011 bedöms de lediga resurserna motsvara omkring 1,5 procent av potentiell BNP, det vill säga den nivå på produktionen som är förenlig med stabil inflation. Det finns därmed förutsättningar för en relativt hög tillväxt i världsekonomin under perioden 2012–2015. Den globala tillväxten blir 4,5 procent 2012 och global BNP fortsätter i Konjunkturinstitutets medelfristiga prognos att stiga med i genomsnitt 4,7 procent per år under perioden 2013–2015 (se diagram 20). Det innebär att det globala resursutnyttjandet är ungefär balanserat 2015.

Det finns samtidigt stora konjunkturella skillnader mellan olika länder. Tillväxtekonomierna bedöms sammantaget vara nära konjunkturallians. I delar av Asien och Latinamerika indikerar relativt hög inflation att resursutnyttjandet till och med är något ansträngt. Det är dock svårt att tillämpa begreppet resursutnyttjande på tillväxtekonomierna, eftersom de i många fall har stora arbetskraftsreserver. På kort sikt begränsas produktionsmöjligheterna i första hand av storleken på kapitalstocken samt arbetskraftens utbildning och färdigheter. BNP i tillväxtekonomierna växer med omkring 6,5 procent per år 2011 och 2012. Att tillväxten blir lägre än 2010 beror framför allt på att den ekonomiska politiken stramas åt för att undvika överhettning. Styrräntorna är dock låga i flera länder, i synnerhet i reala termer (se diagram 21), och prognosen innefattar ytterligare räntehöjningar den närmaste tiden. Den lägre tillväxten i år och nästa år innebär att inflationen faller tillbaka 2012 jämfört med den höga nivån 2011. Åren 2013–2015 växer BNP i tillväxtekonomierna i genomsnitt med 7 procent per år.

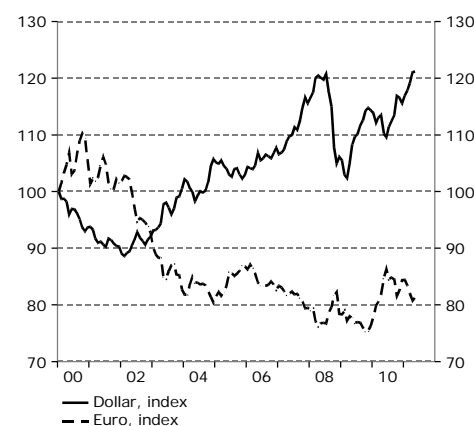
³ Konjunkturinstitutet gör bedömningar av den globala utvecklingen fram till 2015. I prognosen för perioden 2013–2015 används i stor utsträckning IMF:s prognosmodell Global Projection Model.

Diagram 18 Tvååriga statsobligationsräntor
Procent, månadsvärden

Källa: Macrobond.

Diagram 19 Effektiva växelkursindex
Index januari 2000=100, månadsvärden

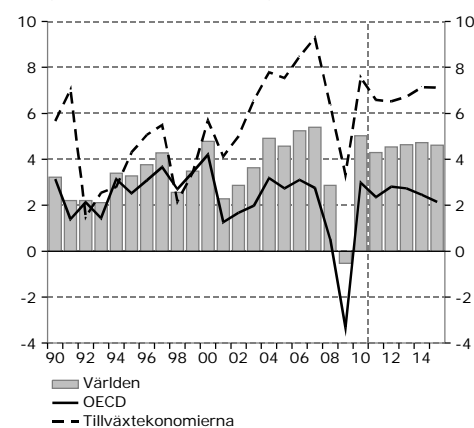

Anm. Ett högre index motsvarar en svagare valuta.

Källa: Bank for International Settlements.

Diagram 20 BNP i världen, OECD och tillväxtekonomierna

Årlig procentuell förändring

Anm. Tillväxtekonomierna avser här alla länder som inte är medlemmar av OECD.

Källor: OECD, IMF och Konjunkturinstitutet.

Diagram 21 Reala styrräntor

Procent, månadsvärden

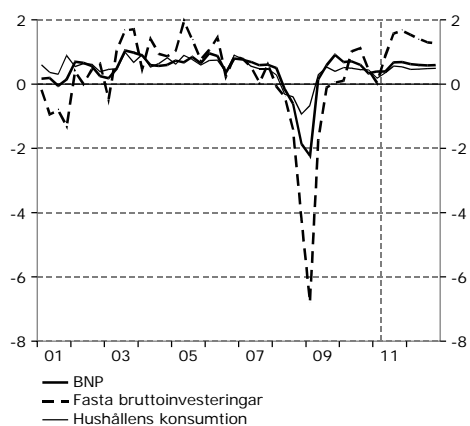

Anm. Nominella styrräntor deflaterade med KPI-inflation i samma period.

Källor: Macrobond och Konjunkturinstitutet.

Diagram 22 BNP och efterfrågan i OECD-området

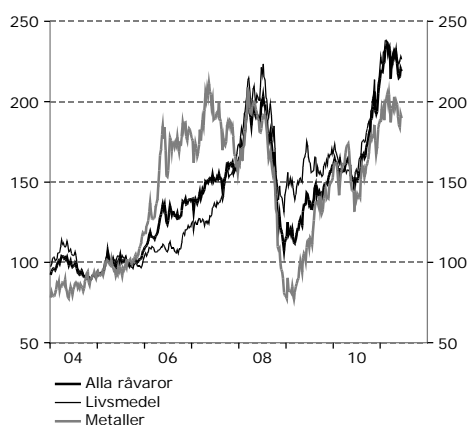
Procentuell förändring, säsongrensade kvartalsvärden

Källor: IMF, OECD, nationella källor och Konjunkturinstitutet.

Diagram 23 Råvarupriser

Index 2005 = 100, veckovärden

Källa: The Economist.

Resursutnyttjandet i OECD-länderna är sammantaget fortfarande mycket lågt. Under normala omständigheter bidrar lediga resurser och låga räntor till en hög BNP-tillväxt. År 2011 och 2012 hålls dock efterfrågetillväxten i OECD-länderna tillbaka av bland annat finanspolitiska åtstramningar, högt sparande hos hushållen för att minska sin skuldsättning, låga bostadsinvesteringar på många håll och höga råvarupriser (se diagram 22). BNP i OECD-länderna växer sammantaget med 2,4 procent 2011 och 2,8 procent 2012 (se diagram 20). Tillväxten är inte tillräckligt hög för att arbetslösheten under 2012 ska falla till de nivåer som rådde före finanskrisen. Perioden 2013–2015 blir BNP-tillväxten i OECD-länderna i genomsnitt 2,4 procent per år. Eftersom den potentiella tillväxten är lägre, knappt 2 procent per år, stiger resursutnyttjandet och blir balanserat 2015.

Statsskulden i flertalet OECD-länder är på en mycket hög nivå. I genomsnitt hade OECD-länderna en statsskuld 2010 som motsvarade 98 procent av BNP. Under inledningen av 2011 har kreditbetygen på statsskulden i flera stora ekonomier som USA, Japan, Italien och Spanien sänkts eller tilldelats så kallade negativa utsikter. Finanspolitiken stramas åt i många OECD-länder 2011 och 2012 för att undvika ytterligare försvagning av statsfinanserna, vilket skulle kunna leda till lägre kreditbetyg och högre räntor för statlig upplåning. För OECD-länderna som helhet stramas finanspolitiken åt med ungefär 0,5 procent av BNP 2011 och något mer 2012. Åtstramningarna fortsätter även åren 2013–2015.

OLJEPRISET FÖRBLIR HÖGT

Priserna på råvaror har stigit betydligt sedan den djupa krisen 2009 (se diagram 23). Den grundläggande orsaken till uppgången är en stark efterfrågetillväxt, i synnerhet i tillväxtekonomierna.

Uppgången i oljepriset under inledningen av 2011 har dessutom förstärkts av politisk oro i Nordafrika och Mellanöstern. Uppgången i oljepriset accelererade när oroligheterna nådde Libyen, som producerar ungefär 2 procent av världens olja. Genomsnittspriset i april 2011 på ett fat råolja av Brentkvalitet var 123 dollar. Uttryckt i dollar hade oljepriset då stigit med 30 procent sedan årsskiftet. I maj och juni har oljepriset fallit något när utsikterna för den globala tillväxten har blivit något mindre gynnsamma.

Fortsatt relativt hög global tillväxt perioden 2011–2015 verkar för ett gradvis högre realt oljepris. Oljepriset faller dock tillbaka något i år, till ungefär 100 dollar per fat i slutet av året, eftersom de politiska oroligheterna förutsätts avta gradvis under året. I slutet av 2012 ligger oljepriset på 106 dollar per fat (se diagram 24). Uttryckt som årsgenomsnitt blir oljepriset något lägre 2012 än 2011 (se tabell 3).

Den höga globala tillväxten 2011 och 2012 innebär att priserna på metaller stiger ytterligare något. Låga lagernivåer bidrar till att även priserna på jordbruksprodukter blir höga 2011, även

om den använda åkerarealen ökar och väderförhållandena i världen förutsätts bli mer normala. Först nästa år, när lagren har fyllts på, bidrar normala produktionsförhållanden till lägre världsmarknadspriser.

Tabell 3 Oljepris

Dollar per fat, årsgenomsnitt

	2010	2011	2012
Råolja (Brent)	80	108	103

Anm. Ett amerikanskt fat är 159 liter. Brent avser olja upptagen i Nordsjön.

Källa: Konjunkturinstitutet.

RÅVARUPRISERNA SKAPAR PENNINGPOLITISKT DILEMMA

Höga priser på i första hand energi och livsmedel har pressat upp den globala inflationen under inledningen av 2011. I april var inflationen i OECD-länderna 2,9 procent. Motsvarande mått för kärninflationen, mätt som inflationen exklusive energi- och livsmedelspriser, var 1,6 procent (se diagram 25).

Uppgången i råvarupriser beror till stor del på tillväxtekonomiernas kraftigt ökade efterfrågan på råvaror. Även priserna på bearbetade varor har stigit snabbt de senaste kvartalen. De stigande varupriserna kan resultera i ett dilemma för centralbanker i OECD-länderna. Svag konjunkturutveckling och finanspolitiska åtstramningar motiverar fortsatt mycket expansiv penningpolitik. Samtidigt riskerar högre inflation att leda till högre inflationsförväntningar. Detta kan på sikt leda till kompensationskrav från löntagare, en utveckling som skulle motivera högre styrräntor.

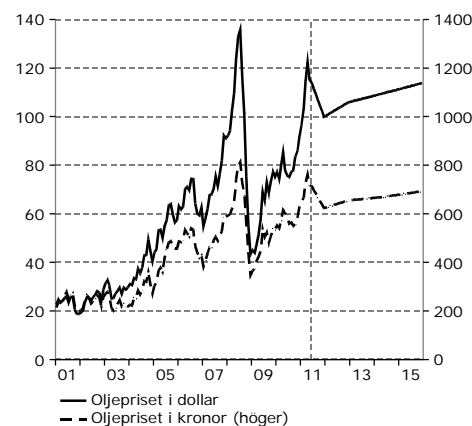
Det finns dock i nuläget få tecken på ett ökat inflationstryck i till exempel USA och euroområdet. Kärninflationen har visserligen stigit snabbt under inledningen av 2011 i synnerhet i euroområdet. Rensat för effekten av skatteändringar är dock nivån på kärninflationen fortfarande låg. Det finns heller inga tydliga tecken på snabbt stigande inflationsförväntningar och öknings-takten i arbetskostnaderna i USA och euroområdet är ännu låg.

Energi- och råvarupriserna förutses inte stiga i lika hög takt framöver och bidraget till inflationen blir därmed betydligt lägre 2012 än 2011. Inflationen i OECD-länderna blir 2,8 procent 2011, men faller tillbaka till 1,9 procent 2012 (se tabell 2).

Det fortsatt låga resursutnyttjandet, svagt inhemskt kostnads-tryck och måttlig inflation de närmaste åren motiverar fortsatt expansiv penningpolitik i de stora ekonomierna inom OECD. Ränthöjningarna 2011 och 2012 kommer därmed att ske i långsam takt och i slutet av 2012 ligger styrräntorna i euroområdet och USA på 2,25 respektive 1,25 procent. Först 2015 är styrräntorna i USA och euroområdet tillbaka på nivåer som innebär att penningpolitiken är neutral (se diagram 26). Gradvis högre korta räntor bidrar till att även de långa räntorna stiger under prognosperioden (se diagram 27).

Diagram 24 Oljepris

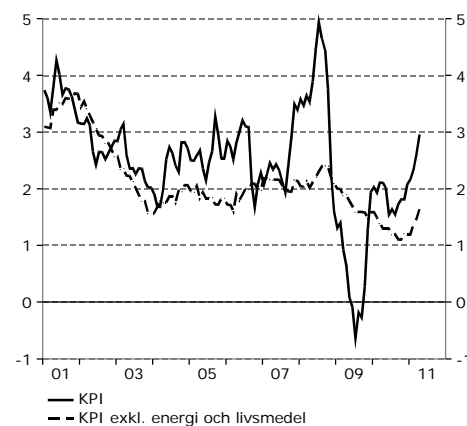
Brent, dollar per fat respektive kronor per fat, månadsvärden

Källor: Macrobond, International Petroleum Exchange och Konjunkturinstitutet.

Diagram 25 Konsumentpriser i OECD-området

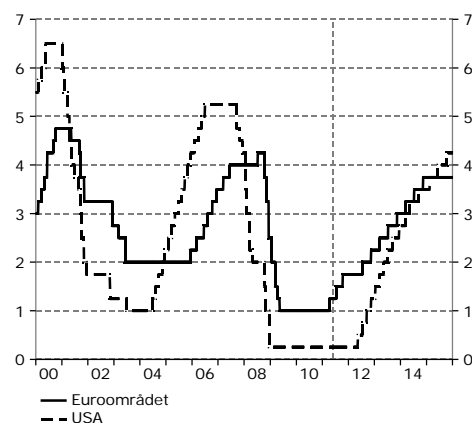
Årlig procentuell förändring, månadsvärden

Källa: OECD.

Diagram 26 Styrräntor

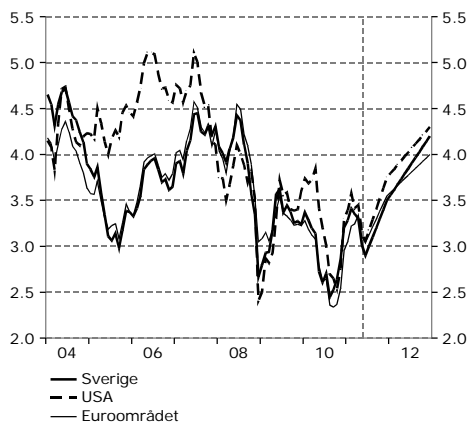
Procent, dagsvärden

Källor: ECB, Federal Reserve och Konjunkturinstitutet.

Diagram 27 Långräntor, tioåriga statsobligationer

Procent, månadsvärden

Källor: Nationella källor och Konjunkturinstitutet.

RISKERNA FÖR EN LÄGRE GLOBAL TILLVÄXT DOMINERAR

Prognosen är förknippad med risker som främst handlar om att den globala tillväxten kan bli svagare än väntat.

Den statsfinansiella situationen i Grekland förvärrades under våren 2011 då det stod klart att åtstramnings- och finansieringsbehoven var större än förväntat. Det politiska motståndet mot åtstramningspolitiken i Grekland är betydande. Även om EU-länderna lyckas komma överens om ett nytt lån till Grekland så finns frågetecken kring fortsatt finansiering i form av politiska motsättningar mellan och inom de långivande EU-länderna. Om Grekland tvingas att rekonstruera sin statskuld uppstår betydande kreditförluster hos den grekiska statens långivare, bland annat europeiska banker inklusive ECB. Detta utgör en risk för det finansiella systemet i Europa om finansieringsproblemen sprids till en vidare krets av länder med statsfinansiella problem. De europeiska banker och finansiella institut som lånat ut betydande summor till dessa länder har då sannolikt finansieringsproblem för egen del att vänta. I ett sådant läge hotar en mycket allvarlig situation med en svårbedömd utveckling. Det kan inte uteslutas att kapitaltillskott då kan krävas i det europeiska bank-systemet.

Ytterligare utbudsstörningar på oljemarknaden, till exempel i form av att den politiska oron i Nordafrika och Mellanöstern når Saudiarabien eller Iran, skulle pressa upp oljepriset ytterligare. Den globala tillväxten skulle då bli lägre 2011 och 2012. Om oljepriset stiger avsevärt skulle hela den globala återhämtningen hotas.

I flera tillväxtekonomier är resursutnyttjandet något ansträngt vilket bland annat tar sig uttryck i en högre inflation. Det är dock svårt att bedöma vad den potentiella BNP-nivån är i dessa länder och det finns en risk att resursutnyttjandet är mer ansträngt än Konjunkturinstitutets bedömning. Detta utgör en risk för högre global inflation på kort sikt och för lägre global BNP-tillväxt på lite längre sikt, då räntorna skulle behöva höjas avsevärt för att bromsa uppgången i inflationen i dessa länder.

Kina

DEN HÖGA TILLVÄXTEN DÄMPAS NÅGOT

BNP-tillväxten i Kina uppgick till 10,3 procent 2010, vilket delvis berodde på att de offentliga investeringarna ökade starkt. Tillväxttakten dämpades dock under loppet av året. Detta bland annat till följd av en långsammare utveckling av exporten samt myndigheternas åtstramningar av kreditgivningen på framför allt fastighetsmarknaden i syfte att förhindra en överhettning. Åtgärderna har bidragit till att priserna på bostäder har fallit i Peking och Shanghai.

BNP-tillväxten dämpades marginellt under det första kvartalet i år då BNP steg med 9,7 procent jämfört med motsvarande kvartal 2010. Inbromsningen i den kinesiska ekonomin syns dock tydligare i den säsongsrensade kvartalsvisa BNP-tillväxten, som nyligen har börjat publiceras. Enligt denna dämpades tillväxten mer markant, från ca 3 procent det fjärde kvartalet 2010 till ca 2 procent det första kvartalet 2011.

BNP växer med ca 9 procent per år 2011 och 2012 (se diagram 28). Exporttillväxten blir stark, men dämpas något av lägre global tillväxt och ökade exportpriser till följd av ett högre inhemskt kostnadstryck och en starkare yuan. Fortsatta penningpolitiska åtstramningar medverkar till att även investeringstillväxten blir lägre framöver. Däremot stärks hushållens konsumtionstillväxt av en starkare ökning av de reala disponibelnkomsterna. Den högre konsumtionsefterfrågan tillsammans med en starkare yuan medverkar till att importtillväxten stiger. Överskottet i bytesbalansen, som har minskat tydligt sedan 2007 (se diagram 29), fortsätter sammantaget att minska ytterligare från 2010 års nivå på ca 5 procent av BNP.

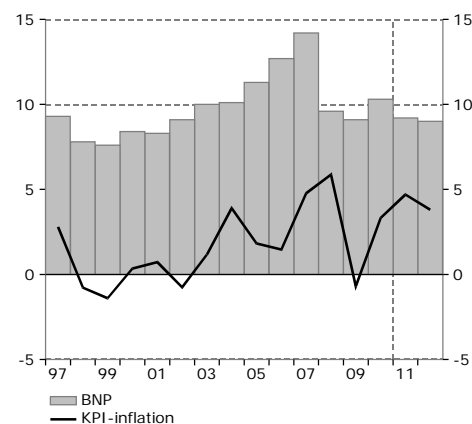
Inflationen har fortsatt att stiga sedan årsskiftet och var i maj 2011 5,5 procent. Ökningen förklaras delvis av stigande priser på livsmedel och bränslen. Inflationstakten pressas dock även upp av ett relativt högt resursutnyttjande. Kinas centralbank fortsätter således att strama åt penningpolitiken ytterligare framöver. De högre räntorna och en fortsatt appreciering av yuana medverkar till att inflationstakten sjunker till 3,8 procent 2012 (se diagram 28), vilket är nära den kinesiska centralbankens inflationsmål på 4 procent.

Japan

TILLFÄLLIGT FALL I BNP TILL FÖLJD AV JORDBÄVNINGSKATASTROFEN

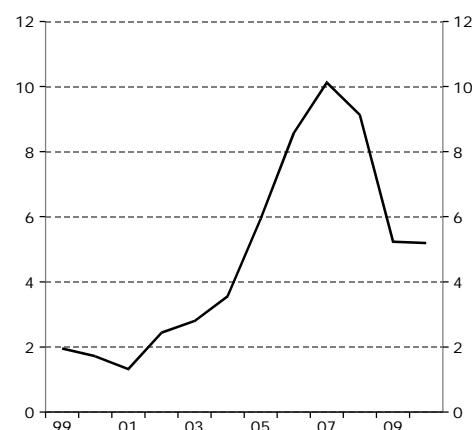
Effekterna av den omfattande jordbävningen i havet öster om Japan i mars i år präglar BNP-utvecklingen 2011 och 2012. För-

Diagram 28 BNP och inflation i Kina
Årlig procentuell förändring respektive procent

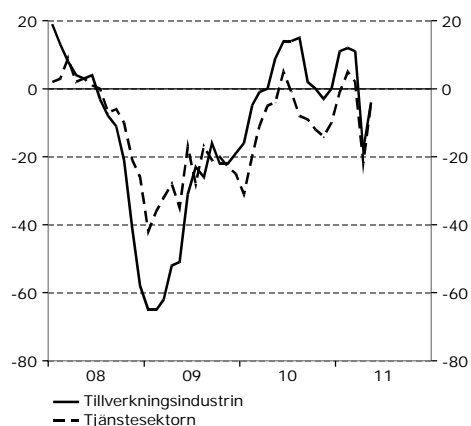
Källor: IMF, National Bureau of Statistics, China och Konjunkturinstitutet.

Diagram 29 Bytesbalans i Kina
Procent av BNP

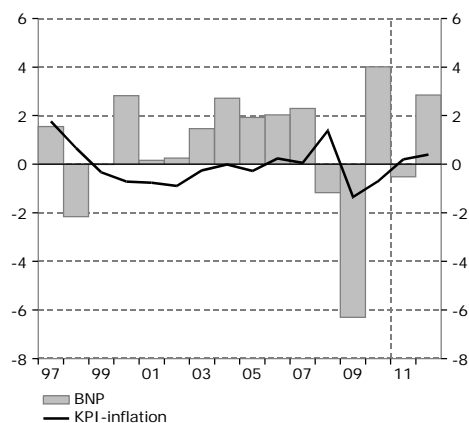
Källa: National Bureau of Statistics, China.

**Diagram 30 Företagens
förtroendeindikatorer i Japan**
Nettotal i procent, månadsvärden

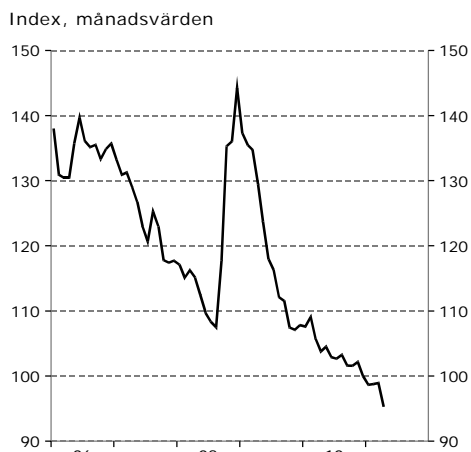
Källor: Bank of Japan och Reuters.

Diagram 31 BNP och inflation i Japan
Årlig procentuell förändring respektive procent

Källor: Economic and Social Research Institute, Ministry of Internal Affairs and Communications och Konjunkturinstitutet.

**Diagram 32 Real effektiv växelkurs i
Brasilien**

Anm. Baserad på KPI. Ett högre index motsvarar en svagare valuta

Källa: Bank for International Settlements.

störelsen av kapitalstocken har uppskattats till ca 4 procent av BNP och är ungefär dubbelt så stor som efter jordbävningen i Kobe 1995. Ekonomin drabbades denna gång även av störningar i elproduktionen när flera kärnkraftverk slogs ut i närheten av Tokyo-regionen där ca 40 procent av Japans BNP produceras. Månadsstatistik för den ekonomiska utvecklingen, däribland industriproduktionen, bekräftar ett kraftigt fall i den ekonomiska aktiviteten i mars. BNP sjönk med ca 1 procent det första kvartalet i år. Hushållens konsumtion och investeringarna minskade, vilket framför allt berodde på effekterna av jordbävningen. Men därefter har tecken syns på en ljusning i ekonomin bland annat i detaljhandelsförsäljningen i april och i företagens tillförsikt i maj (se diagram 30), som båda stigit. BNP faller dock även det andra kvartalet, eftersom återställandet av produktionsresurserna tar tid, däribland elförsörjningen. En successiv återuppbyggnad av kapitalstocken innebär att produktionen ökar gradvis och BNP växer under det andra halvåret i år. Sammantaget sjunker ändå BNP med 0,5 procent i år, men den växer med nära 3 procent 2012 (se diagram 31).

Regeringen har tagit beslut om ett finanspolitiskt stödpaket motsvarande 0,8 procent av BNP under våren och beslut om ytterligare ett paket fattas sannolikt under sommaren. Det ansträngda budgetläget i Japan innebär att finansieringen främst sker genom omprioriteringar inom budgeten och högre skatter. Budgetunderskotten blir ändå stora, och medför att den offentliga skulden som andel av BNP stiger från ca 200 procent 2010 till ca 215 procent 2012.

Utöver det finanspolitiska stödet bistår den japanska centralbanken finansieringen av uppbyggnaden genom att tillföra likviditet till bankerna och öka köpen av stats- och företagsobligationer. Centralbanken håller också kvar styrräntan i det nuvarande intervallet mellan 0 och 0,1 procent 2011 och 2012. Detta motiveras även av att inflationstrycket blir svagt.

Brasilien

STRAMARE PENNINGPOLITIK DÄMPAR TILLVÄXTEN

BNP steg med 7,5 procent 2010 och Brasilien var därmed ett av de snabbast växande länderna i världen. Investeringarna, inte minst de offentliga, och exporten växte starkt. Den brasilianska ekonomin har stimulerats av en ökad efterfrågan på råvaror och höga råvarupriser, vilket har bidragit till en stark sysselsättnings-tillväxt i råvaruindustrin. Sammantaget har detta bidragit till minskad arbetslöshet och snabbt stigande löner, vilket drivit upp hushållens konsumtionstakt. Den starka ökningen av den inhemska efterfrågan och en förstärkning av valutan har också lett till att importen har ökat kraftigt. Denna utveckling ger ett underskott i bytesbalansen på ca 2 procent 2010.

Den snabba tillväxten har bidragit till att inflationen stigit. Centralbanken har försökt motverka denna utveckling genom ett flertal räntehöjningar och andra åtgärder för att begränsa kreditexpansionen. Det ökade kapitalinflödet och räntehöjningarna har förstärkt realen, som hittills i år uppgår till ca 5 procent i reala effektiva termer (se diagram 32). Trots åtstramningarna har inflationen ökat till 6,4 procent i maj. Detta är högre än inflationsmålet på 4,5 procent och tyder på att resursutnyttjandet är högt. Brasiliens centralbank fortsätter därmed att höja styrräntan från nuvarande 12,25 procent.

En stark efterfrågan på råvaror och betydande offentliga investeringar i infrastruktur understöder tillväxten 2011 och 2012. Högre räntor bidrar ändå till att BNP-tillväxten dämpas till ca 4 procent per år 2011 och 2012 och att inflationstakten sjunker till 5 procent 2012 (se diagram 33).

USA

TILLFÄLLIG AVMATNING I USA

Det första kvartalet dämpades BNP-tillväxten till 0,5 procent, från 0,8 procent det fjärde kvartalet i fjol (se diagram 34). BNP-tillväxten hölls tillbaka av ett antal faktorer som bedöms vara tillfälliga. Hushållens konsumtion dämpades av det kraftigt stigande oljepriset. Den offentliga konsumtionen föll, framför allt till följd av tillfälligt minskade militära utgifter. Även byggandet föll, delvis till följd av ogynnsamt väder.

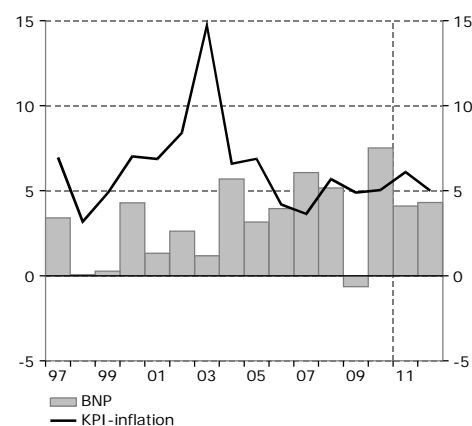
Indikatorer för den mer underliggande tillväxten har överlag fallit det andra kvartalet. Såväl inköpschefsindex för tillverkningsindustrin som konsumentförtroendet föll i maj. Tillväxten kommer trots detta att bli något högre det andra kvartalet eftersom det i stor utsträckning var tillfälliga faktorer som dämpade tillväxten det första kvartalet.

Sysselsättningen har ökat de senaste månaderna men arbetsmarknadsläget är fortsatt svagt. Arbetslösheten var 9,1 procent i maj, vilket är en historiskt hög nivå. Den faller till drygt 8 procent i slutet av 2012. Trots att sysselsättningen har ökat de senaste månaderna är den fortfarande ca 5 procent lägre än i slutet av 2007 (se diagram 35). Det är således fortfarande en lång väg till balans på arbetsmarknaden. I jämförelse med tidigare recessioner sedan 1970 har fallet i sysselsättningen varit betydligt större denna gång och återhämtningen har varit svagare (se diagram 35).

BNP växer med 2,6 procent i år och 3 procent 2012 (se tabell 4). Givet det stora BNP-fallet som inträffade under konjunkturnedgången är tillväxten måttlig. Tillväxten dämpas av att hushållen fortsätter att minska sina skulder och att finanspolitiken stramas åt 2012. Tillväxten överstiger dock den potentiella tillväxten hela prognosperioden, bland annat till följd av en expansiv penningpolitik. Då resursutnyttjandet är lågt i utgångsläget

Diagram 33 BNP och inflation i Brasilien

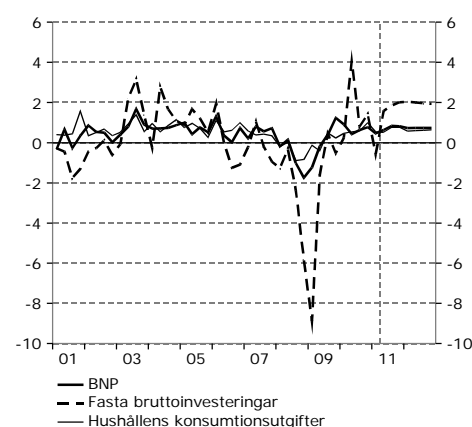
Årlig procentuell förändring respektive procent

Källor: IMF, The Brazilian Institute of Geography and Statistics och Konjunkturinstitutet.

Diagram 34 BNP och efterfrågan i USA

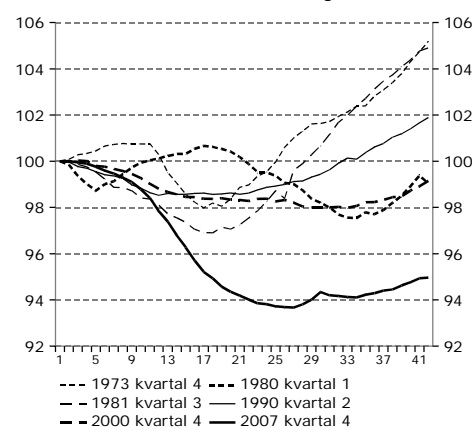
Procentuell förändring, säsongsrensade kvartalsvärden

Källor: Bureau of Economic Analysis och Konjunkturinstitutet.

Diagram 35 Sysselsättningsfall från historiska toppar i BNP i USA

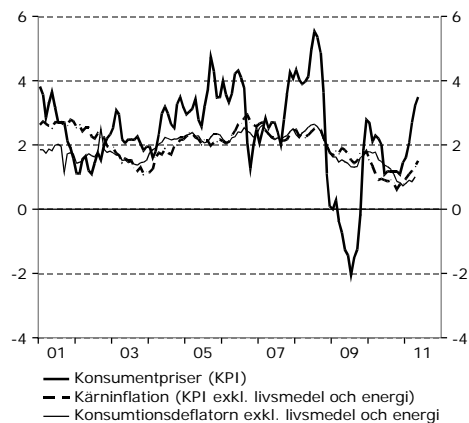
Index, kvartal då BNP är som högst = 100

Anm. Serienamnet anger sysselsättningen det kvartal då BNP var som högst i respektive konjunkturcykel. Med utgångspunkt från detta kvartal löper tidsserien 41 månader framåt. X-axeln avser antalet månader från tillväxttoppen. Källor: Bureau of Labor Statistics och Konjunkturinstitutet.

Diagram 36 Inflation i USA

Procent, månadsvärden

Källor: Bureau of Labor Statistics och Bureau of Economic Analysis.

finns det ändå en betydande mängd lediga resurser i slutet av 2012.

Inflationen har stigit till följd av höga energi- och råvarupriser. Den underliggande inflationen har också stigit, men är fortfarande jämförelsevis låg (se diagram 36). Den höga arbetslösheten och den därmed dämpade utvecklingen av lönekostnaderna gör att den underliggande inflationen förväntas vara fortsatt relativt låg de kommande åren.

De offentliga finanserna är mycket ansträngda. Trots att finanspolitiken antas bli åtstramande med motsvarande drygt 1 procent som andel av BNP 2012 kommer budgetunderskottet att vara mycket stort och statsskulden ökar i rask takt. Som andel av BNP uppgick det federala budgetunderskottet till ca 9 procent 2010. År 2012 förväntas det ha fallit till ca 7,5 procent av BNP. Bruttoskulden är då drygt 100 procent av BNP.

Federal Reserve (Fed) fortsätter att bedriva en expansiv penningpolitik till följd av ett lågt resursutnyttjande och att den underliggande inflationen är låg. Normaliseringen av penningpolitiken påbörjas i sommar då Fed avslutar sina köp av statsobligationer. I takt med att resursutnyttjandet stiger börjar Fed sedan att höja styrräntan våren 2012 och i slutet av 2012 ligger den på 1,25 procent.

Tabell 4 Valda indikatorer för USA

Miljarder dollar, löpande priser, respektive årlig procentuell förändring, fasta priser

	2010	2010	2011	2012
Hushållens konsumtionsutgifter	10 349	1,7	2,7	2,6
Offentliga konsumtionsutgifter	2 490	1,0	-0,5	-0,1
Fasta bruttoinvesteringar	2 266	3,5	4,6	8,1
Lagerinvesteringar ¹	72	1,4	-0,1	0,0
Export	1 837	11,7	8,5	8,2
Import	2 354	12,6	5,5	7,2
BNP	14 660	2,9	2,6	3,0
KPI		1,7	2,9	1,7
Arbetslöshet ²		9,6	9,0	8,4
Styrränta ^{3,4}		0,25	0,25	1,25
Tioårig statsobligationsränta ³		3,3	3,8	4,3
Dollar/euro ³		1,32	1,43	1,42

¹ Miljarder dollar respektive bidrag till BNP-tillväxten. ² I procent av arbetskraften.³ Vid slutet av respektive år. ⁴ Federal Funds target rate.

Källor: Bureau of Economic Analysis, Bureau of Labor Statistics, Federal Reserve och Konjunkturinstitutet.

Euroområdet

ÅTERHÄMTNING TROTS ORO

Återhämtningen i euroområdet fortsätter samtidigt som det förekommer akuta statsfinansiella problem i flera länder i södra Europa, i synnerhet i Grekland. Tillväxten i euroområdet mattas

av något under prognosperioden men mängden lediga resurser minskar ändå de kommande åren.

BNP växte med 0,8 procent det första kvartalet 2011 (se diagram 37). Tillväxten förklaras till stor del av en gynnsam utveckling Tyskland och Frankrike, där tillväxten uppgick till 1,5 respektive 1 procent. Den inhemska efterfrågan i euroområdet stärktes betydligt, mycket till följd av tillväxten i fasta bruttoinvesteringar som uppgick till drygt 2 procent.

Höga nivåer på framför allt näringslivets förtroendeindikatorer tyder på fortsatt återhämtning det andra kvartalet 2011 (se Diagram 38). Indikatorerna har dock generellt fallit tillbaka under det andra kvartalet. Denna utveckling är i linje med en avmattning av tillväxten, framför allt inom industrin, och väntas bidra till att tillväxten minskar till 0,4 procent de närmaste kvartalen.

AKUTA STATSFINANSIELLA PROBLEM I GREKLAND

Den robusta återhämtningen och ett måttligt behov av finanspolitisk åtstramning de närmaste åren i flera nordeuropeiska länder utgör en stark kontrast till utvecklingen i länder som Grekland, Irland och Portugal. I dessa länder är nödlån från EU och IMF villkorade med åtstramningar som är betydligt mer omfattande än euroområdets sammantagna åtstramning på i genomsnitt ungefär 1 procent av BNP 2011–2012.

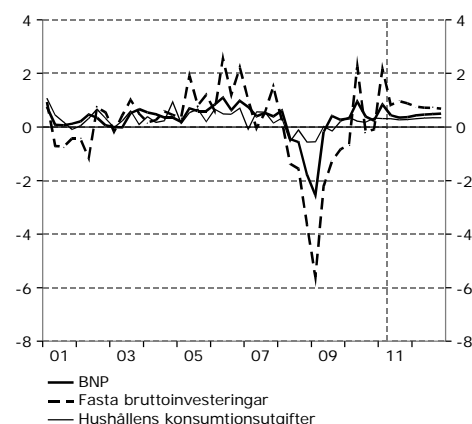
De senaste månaderna har en ökad risk för en omstrukturering av den grekiska statsskulden bidragit till förnyad oro på de finansiella marknaderna. Grekiska statsobligationsräntor har stigit till nya rekordnivåer (se diagram 39). I slutet av april reviderades underskottet i de offentliga finanserna 2010 upp till 10,5 procent av BNP, vilket ökade åtstramningsbehovet ytterligare och följdes av sänkta kreditbetyg. Sedan dess har den grekiska regeringen därför presenterat ytterligare budgetåtstramningar och planer på tidigarelagda privatiseringar av statliga bolag.

Att det grekiska parlamentet godkänner dessa ytterligare åtstramningar är en förutsättning för att EU-länderna och IMF ska fortsätta att betala ut delar av det nödlån på 110 miljarder euro som framförhandlades under maj 2010. Utöver detta förväntas ytterligare 65 miljarder euro krävas för att säkerställa finansieringen fram till och med mitten av 2013.

Skulle det grekiska parlamentet inte rösta för ytterligare åtstramningar kan lånen utebli och en omstrukturering av den grekiska statsskulden aktualiseras. Konsekvenserna av en omstrukturering är svåröverblickbara då sannolikheten för allvariga spridningseffekter via kreditförluster i det europeiska banksystemet inte kan uteslutas (se avsnittet ”Riskerna för en lägre global tillväxt dominerar” ovan).

Diagram 37 BNP och efterfrågan i euroområdet

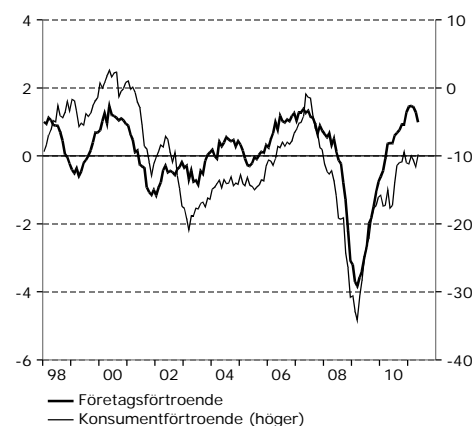
Procentuell förändring, säsongsrensade kvartalsvärden

Källor: Eurostat och Konjunkturinstitutet.

Diagram 38 Företags- och konsumentförtroende i euroområdet

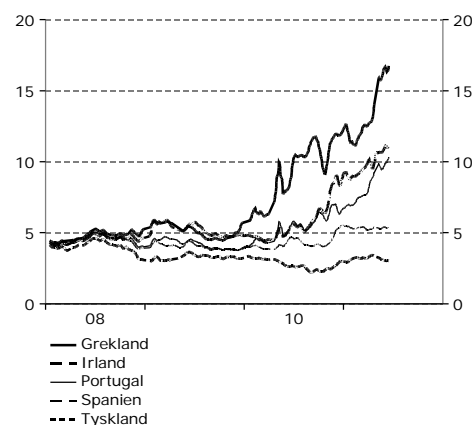
Indikator respektive netttotal, säsongsrensade kvartalsvärden

Källor: Europeiska Kommissionen och Konjunkturinstitutet.

Diagram 39 Statsobligationsräntor med 10-års löptid i valda euroländer

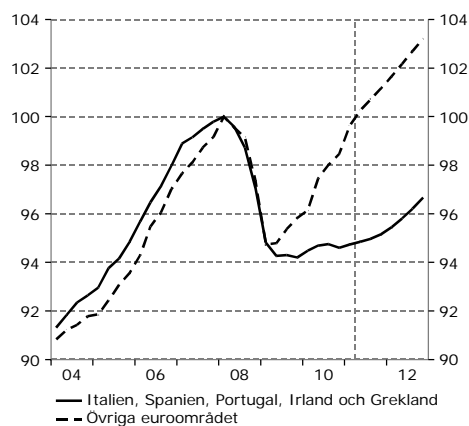
Procent, dagsvärden, 10-dagars glidande medelvärde

Källa: Reuters.

Diagram 40 BNP i valda länder

Index 2008 kvartal 1 = 100, säsongsrensade kvartalsvärden

Källor: Eurostat och Konjunkturinstitutet.

Diagram 41 BNP-gap i euroområdet

Procent av potentiell BNP, kvartalsvärden

Källor: OECD och Konjunkturinstitutet.

Diagram 42 Investeringar i euroområdet

Procent av BNP, löpande pris, säsongsrensade kvartalsvärden

Anm. Deflatoren för fasta bruttoinvesteringar antas i beräkningen för prognosperioden växa i samma takt som BNP-deflatoren.

Källor: Eurostat och Konjunkturinstitutet.

ÅTERHÄMTNINGEN FORTSÄTTER 2011 OCH 2012

Utländsk efterfrågan och lagerinvesteringar har hittills varit centrala för återhämtningen, men konsumtion och investeringar i euroområdets kärnländer, och då särskilt Tyskland, blir allt viktigare för tillväxten under prognosperioden. I länder med mer akuta statsfinansiella problem leder kraftiga åtstramningar och svag konkurrenskraft till en mycket måttlig BNP-tillväxt under prognosperioden (se diagram 40). Den inhemska efterfrågan i dessa länder drabbas särskilt hårt, men då deras ekonomier är förhållandevis små kännetecknas euroområdet sammantaget av en fortsatt återhämtning och stigande resursutnyttjande det andra halvåret 2011 och 2012 (se diagram 41).

Den höga arbetslösheten i spåren av finanskrisen bidrog till en mycket svag utveckling av hushållens inkomster och konsumtion 2009 och stora delar av 2010. En ökad sysselsättning och fallande arbetslöshet bidrar till ökade inkomster de kommande åren. Detta stödjer utvecklingen av hushållens konsumtion under prognosperioden. Samtidigt dämpar finanspolitiska konsolideringar och hög inflation hushållens köpkraft, i synnerhet 2011.

De fasta bruttoinvesteringarna är avsevärt lägre än vad de var i början av 2008. Detta kan till stor del förklaras av att krisen innebar ett snabbt fallande kapacitetsutnyttjande. I takt med att återhämtningen i industrin har tagit fart har också kapacitetsutnyttjandet stigit snabbt det senaste året, något som ökar behovet av nyinvesteringar. Finansieringen av dessa investeringar kan sannolikt försvåras något av europeiska bankers strävan att öka andelen eget kapital. ECB:s låneenkät från april 2011 indikerar också en något mer restriktiv kreditgivning. De fasta bruttoinvesteringarna växer med i genomsnitt ungefär 3,5 procent per år 2011 och 2012 (se tabell 5). I slutet av prognosperioden är investeringarnas andel av BNP fortfarande betydligt lägre än före krisen (se diagram 42).

Fallet i investeringarna har minskat uppbyggnaden av produktivt kapital och samtidigt bedöms jämviktsarbetslösheten ha ökat. Den potentiella tillväxten har därför utvecklats svagt under krisåren. Denna utveckling minskar också euroländernas tillväxtpotentialer i ett längre perspektiv, då den potentiella tillväxten förblir låg en tid framöver jämfört med åren före krisen. Resursutnyttjandet stiger därför även om BNP-tillväxten med historiska mått är förhållandevis låg. Mätt med ett BNP-gap finns det dock fortfarande gott om lediga resurser i ekonomin i slutet av 2012 (se diagram 41).

ECB HÖJER STYRRÄNTAN GRADVIS 2011 OCH 2012

Inflationen, mätt som den årliga förändringen i det harmoniserade konsumentprisindexet (HIKP), har stigit de senaste månaderna, främst till följd av kraftigt stigande råvarupriser. Även den underliggande inflationen, det vill säga HIKP exklusive energi, livsmedel, alkohol och tobak, har ökat. I maj var HIKP-inflationen enligt preliminär statistik 2,7 procent, vilket är betyd-

ligt högre än Europeiska centralbankens (ECB) mål på en inflation nära men under 2 procent. I april var den underliggande inflationen 1,6 procent (se diagram 43). Höjda indirekta skattesatser i flera euroländer 2010 och 2011 bedöms ha ökat inflationstakten i euroområdet med ungefär 0,3 procentenheter från och med det andra halvåret 2010. Den högre inflationen i början av 2011 medverkade till att ECB höjde styrräntan, den så kallade referäntan, i april med 0,25 procentenheter till 1,25 procent.

En avmattning i råvaruprisökningarna innebär att inflationen minskar under andra halvåret 2011. Måttlig lönetillväxt och en svag ökning i enhetsarbetskostnaderna gör att det underliggande kostnadstrycket bedöms vara lågt (se diagram 44). Risken för att råvaruprisuppgången ska ge andrahandseffekter på löner och priser bedöms dessutom vara liten till följd av det låga resursutnyttjandet och stabila inflationsförväntningar. ECB höjer därför referäntan förhållandevis långsamt under 2011 och 2012. I slutet av 2012 är referäntan 2,25 procent (se diagram 45).

Tabell 5 Valda indikatorer för euroområdet

Miljarder euro, löpande priser, respektive årlig procentuell förändring, fasta priser

	2010 ¹	2010	2011	2012
Hushållens konsumtionsutgifter	5 206	0,8	1,1	1,2
Offentliga konsumtionsutgifter	1 985	0,3	0,7	0,1
Fasta bruttoinvesteringar	1 717	-0,9	3,9	3,2
Lagerinvesteringar ²	11	0,5	0,0	0,0
Export	3 641	11,0	7,7	6,6
Import	3 518	9,2	7,1	6,1
BNP	9 041	1,7	2,1	1,7
HIKP		1,6	2,6	1,7
Arbetslöshet		10,1	9,8	9,5
Styrränta ^{3,4}		1,00	1,75	2,25
Tioårig statsobligationsränta ^{3,5}		3,0	3,6	4,0
Dollar per euro ³		1,32	1,43	1,42

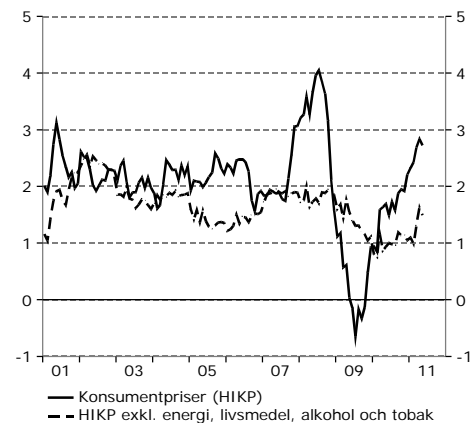
¹ Avser Euro-12. ² Miljarder euro respektive bidrag till BNP-tillväxten.

³ Vid slutet av respektive år. ⁴ Referänta. ⁵ Avser Tyskland.

Källor: ECB, Eurostat och Konjunkturinstitutet.

Diagram 43 Inflation i euroområdet

Procent, månadsvärden

Källa: Eurostat.

Diagram 44 Enhetsarbetskostnad i euroområdet

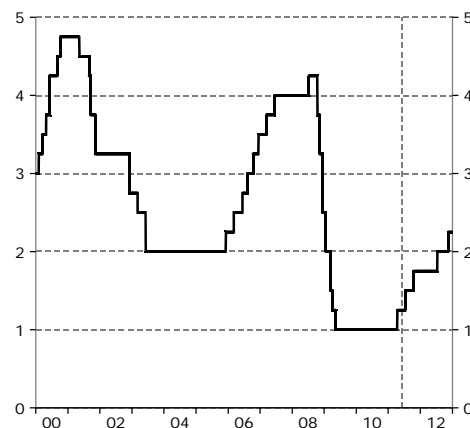
Årlig procentuell förändring, säsongrensade kvartalsvärden

Källor: Eurostat och Konjunkturinstitutet.

Diagram 45 Styrränta i euroområdet

Procent, dagsvärden

Källor: ECB och Konjunkturinstitutet.

BNP och efterfrågan

Återhämtningen i den svenska ekonomin fortsätter, men i en lugnare takt. De rekylar för lagerinvesteringarna och exporten som skedde 2010 upphör och tillväxten dämpas. Däremot förblir utvecklingen för hushållens konsumtion och de fasta bruttoinvesteringarna stark de kommande åren. BNP-tillväxten (kalenderkorrigerad) faller från 5,4 procent 2010 till 4,5 procent i år och 3,3 procent 2012.

FORTSATT ÅTERHÄMTNING MEN I LÅNGSAMMARE TAKT

Återhämtningen i den svenska ekonomin fortsätter, även om takten nu dämpas. Sverige tillhör de länder som drabbades hårdast av finanskrisen men har också återhämtat sig fort (se diagram 46). Förra året ökade BNP kalenderkorrigerat med 5,4 procent, vilket är den högsta siffran sedan 1970. Uppgången var bred, men att tillväxten blev så pass hög var till stor del ett resultat av rekylar i varuexporten och lagerinvesteringarna. Trots den senaste tidens snabba tillväxt finns det fortfarande gott om lediga resurser i ekonomin. BNP kan därmed öka snabbare än den potentiella tillväxten som är drygt 2 procent de närmaste åren.

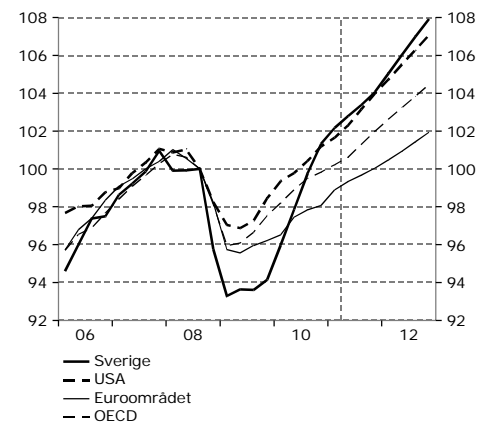
BNP fortsatte att växa snabbt det första kvartalet i år, även om tillväxttakten dämpades tydligt jämfört med de närmast föregående kvartalen. Det var framför allt exporten och lagerinvesteringarna som fortsatte att utvecklas starkt. Däremot dämpades tillväxten i både hushållens och den offentliga sektorns konsumtion samt de fasta bruttoinvesteringarna något. Dessutom bidrog den starka kronan till att en stigande andel av hushållens konsumtion skedde utomlands, samtidigt som utländska resenärers konsumtion i Sverige föll. Sammantaget växte BNP med 6,4 procent jämfört med det första kvartalet 2010 (se diagram 47). Säsongsrensad BNP ökade med 0,8 procent jämfört med närmast föregående kvartal (se diagram 48). Trots nedväxlingen är tillväxten hög om man jämför med de historiska medelvärdena.⁴

DE STARKA REKYLERNÄR FÖR EXPORT OCH LAGERINVESTERINGAR ÄR ÖVER

Många indikatorer, exempelvis Barometerindikatorn, har fallit tillbaka de senaste månaderna och bedömningen är att BNP-tillväxten dämpas något ytterligare de närmaste kvartalen (se diagram 47 och diagram 48). Fasen då företag i såväl Sverige som i omvärlden snabbt byggde upp sina lagerstockar är i stort sett över. Under resten av 2011 fortsätter visserligen de svenska företagen att bygga upp sina lager, men i en allt lägre takt. Bidragen till efterfrågetillväxten blir därmed negativa. År 2012 stabilis-

Diagram 46 BNP till marknadspris

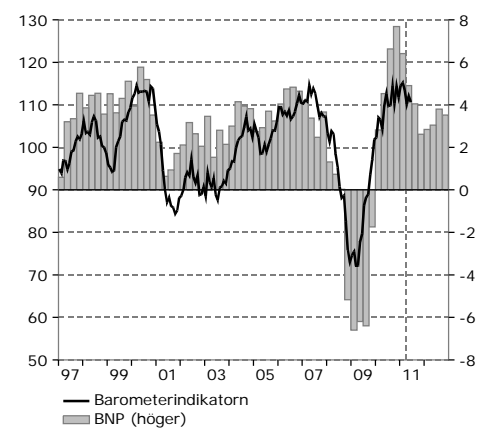
Index 2008 kvartal 3=100, säsongsrensade kvartalsvärden

Källor: SCB, Bureau of Economic Analysis, Eurostat och Konjunkturinstitutet.

Diagram 47 Barometerindikatorn och BNP-tillväxten

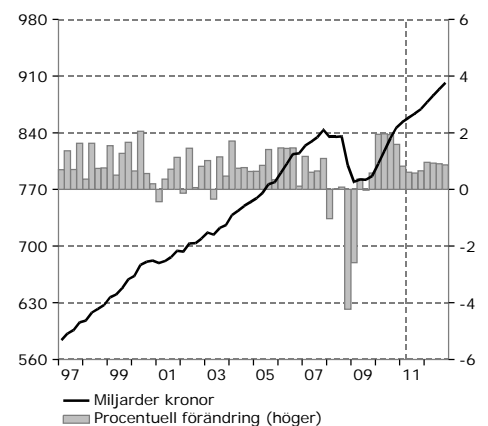
Index, månadsvärden respektive årlig procentuell förändring, kalenderkorrigerade kvartalsvärden

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 48 BNP till marknadspris

Miljarder kronor, fasta priser respektive procentuell förändring, säsongsrensade kvartalsvärden

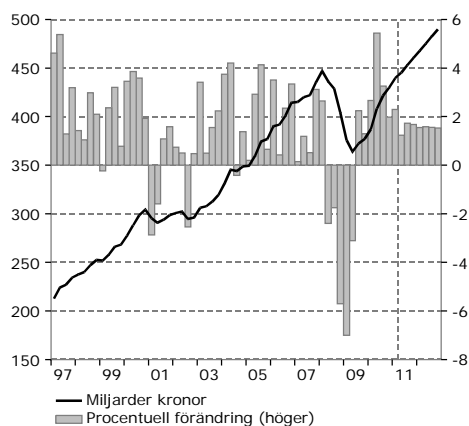

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

⁴ Medelvärdet för BNP-tillväxten de senaste 30 åren beräknat som årsförändringar är 2,1 procent, det vill säga drygt 0,5 procent per kvartal.

Diagram 49 Export

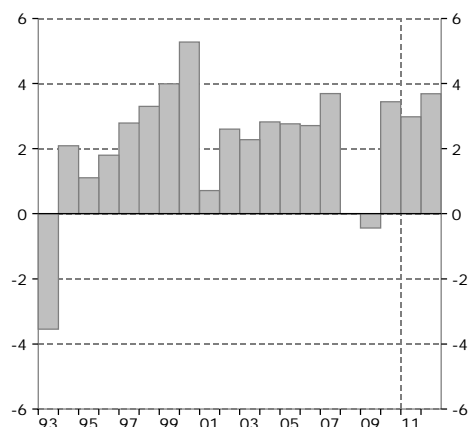
Miljarder kronor, fasta priser respektive procent, säsongsrensade kvartalsvärden

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 50 Hushållens konsumtion

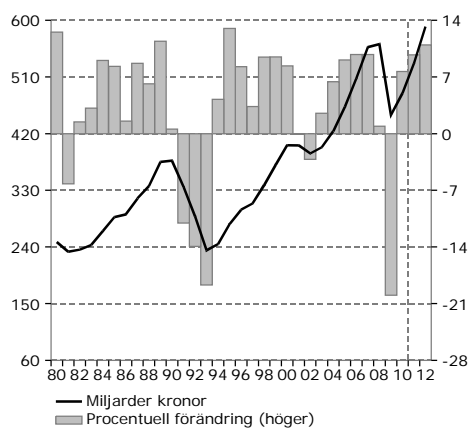
Årlig procentuell förändring

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 51 Näringslivets investeringar

Miljarder kronor, fasta priser respektive årlig procentuell förändring

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

seras utvecklingen och lagerinvesteringarnas bidrag till efterfrågetillväxten blir neutrala.⁵

Även exporttillväxten faller tillbaka i år efter den exceptionella utvecklingen 2010 (se diagram 49). När den globala efterfrågan började återhämta sig efter krisens mest akuta skede, bland annat till följd av de ökade lagerinvesteringarna, steg världshandeln snabbt. Dessutom ökade efterfrågan extra mycket på produkter som den svenska exportindustrin producerar, framför allt insats- och investeringsvaror. Som diskuteras i kapitlet "Internationell konjunkturutveckling" dämpas efterfrågetillväxten i omvärlden dock framöver, samtidigt som dess sammansättning blir något mindre gynnsam.

FÖRSIKTIGA HUSHÅLL OCH SNABB INVESTERINGSUPPGÅNG

Hushållens konsumtion började öka tidigt och har spelat en större roll i återhämtningen av den svenska ekonomin än vad som varit fallet i många tidigare uppgångar. Att sparandet i både den privata och den offentliga sektorn var högt när krisen slog till medgav att finanspolitiken kunde läggas om i en tydligt expansiv riktning samtidigt som hushållen inte hade samma behov av att spara som i många andra OECD-länder. Med understöd av skattesänkningar och en expansiv penningpolitik har hushållens konsumtion stigit rejält sedan nedgången 2008 och 2009. Samtidigt har återhämtningen varit relativt ryckig. Det första kvartalet i år var till exempel hushållens köpvilja förvånansvärt låg.

Bedömningen är att den positiva utvecklingen på arbetsmarknaden och inkomstökningarna medför att hushållens konsumtion fortsätter att öka i en hög takt. I år ökar hushållens konsumtion med 3 procent och 2012 med nära 4 procent (se diagram 50). I ett historiskt perspektiv är det en hög tillväxt. Givet inkomstutvecklingen är konsumtionsökningen dock inte uppseendeväckande stark och den sedan krisen högt uppdrivna sparkvoten faller inte tillbaka mycket. Ökade räntekostnader och oro för utvecklingen på bostadsmarknaden medför troligen att hushållen håller igen konsumtionen till viss del.

Delvis beroende på minskade finanspolitiska stimulanser kommer den offentliga konsumtionen att växa långsammare i år och 2012 än vad den gjorde 2009 och framför allt 2010.

Den ökande efterfrågan i både Sverige och i omvärlden har medfört ett stigande kapacitetsutnyttjande hos de svenska företagen. I tjänstebranscherna började investeringarna öka i början av 2010. I år har turen kommit till industrin och investeringarna där väntas stiga med över 10 procent både 2011 och 2012. Bo-

⁵ Avser konsekutiva tillväxtbidrag beräknade med säsongsrensade kvartalsdata. Till följd av de stora lagerinvesteringarna i slutet av 2010 och i början av 2011 ger dock lagerinvesteringarna ett relativt stort bidrag till efterfrågetillväxten när det gäller helårsberäkningarna för 2011 (se tabell 6). År 2012 är de konsekutiva bidragen till efterfrågetillväxten neutrala under loppet av året. Dock spiller de negativa tillväxtbidragen under 2011 över på helårsberäkningen för 2012. För en utförligare beskrivning, se avsnittet "Lager" nedan.

stadsinvesteringarna ökar ännu snabbare, även om tillväxttakten dämpas jämfört med den mycket starka utvecklingen 2010. Sammantaget ökar de fasta bruttoinvesteringarna i näringslivet med ca 10 procent per år 2011 och 2012 (se diagram 51). Investeringarna i den offentliga sektorn utvecklas betydligt svagare.

FORTSATT STARK IMPORTTILLVÄXT

Under finanskrisen föll inte bara exporten utan också importen i både absoluta tal och i förhållande till nedgången i den totala efterfrågan. I samband med att återhämtningen inleddes sköt emellertid importen i höjden och steg med nära 13 procent 2010. Importinnehållet i efterfrågan har därmed åter börjat stiga (se diagram 52). I år och 2012 är det främst exporten som genererar mycket import. Dessutom bidrar kronans förstärkning till att bland annat svenskars konsumtion utomlands växer starkt, vilket drar upp tjänsteimporten. Den lägre takten i företagens lageruppbbyggnad och den långsammare exportökningen från och med i år innebär dock att importtillväxten växlar ner något.

Tabell 6 Försörjningsbalans

Miljarder kronor, löpande priser respektive procentuell förändring, fasta priser

	2010	2010	2011	2012
Hushållens konsumtionsutgifter	1 601	3,4	3,0	3,7
Offentliga konsumtionsutgifter	898	2,5	1,1	0,3
Fasta bruttoinvesteringar	591	7,1	8,9	8,9
<i>Slutlig inhemsk efterfrågan</i>	3 090	3,8	3,6	3,8
Lagerinvesteringar ¹	21	2,1	0,7	-0,7
<i>Total inhemsk efterfrågan</i>	3 111	6,1	4,3	2,9
Export	1 652	11,0	9,3	5,9
<i>Total efterfrågan</i>	4 763	7,8	6,0	4,0
Import	1 457	12,8	9,6	6,3
<i>Nettoexport¹</i>	195	0,0	0,4	0,2
BNP	3 306	5,7	4,4	2,9
BNP, kalenderkorrigerad		5,4	4,5	3,3
Bytesbalans ²	205	6,2	5,4	5,7
Real BNI per capita		4,5	2,7	2,5

¹ Förändring i procent av BNP föregående år. ² I procent av BNP, löpande priser.

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

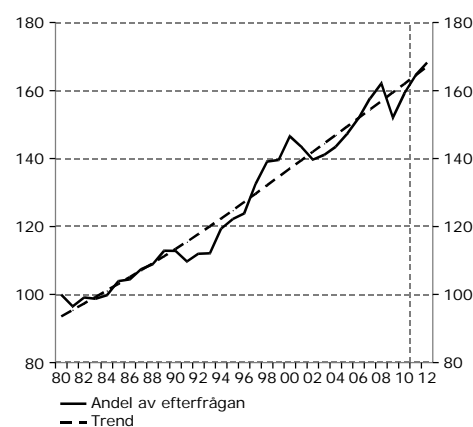
Export

EXPORTEN TILLBAKA PÅ NIVÅN FÖR KRISEN

När efterfrågan rasade i samband med den finansiella krisen var det framför allt exporten av bearbetade varor som minskade. När den globala efterfrågan åter vände upp var det också exporten av bearbetade varor som växte snabbt (se diagram 53). Den fortsatt starka tillväxten under årets första kvartal innebär att den

Diagram 52 Import

Andel av efterfrågan, fasta priser, index 1980=100

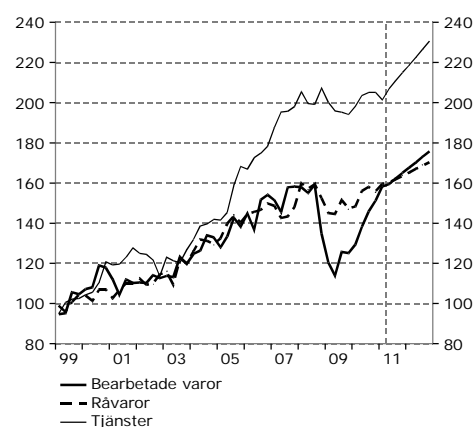

Anm. Trend beräknad med HP-filiter.

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 53 Export

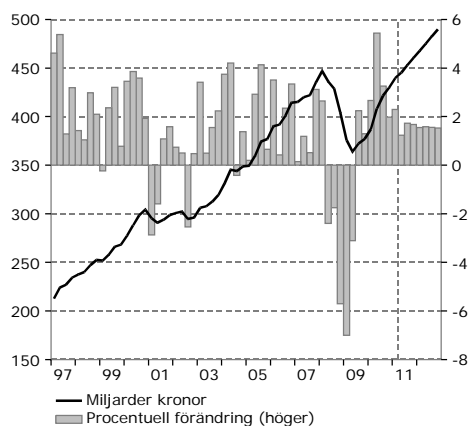
Index 1999=100, fasta priser, säsongrensade kvartalsvärden

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 54 Export

Miljarder kronor, fasta priser respektive procent, säsongsrensade kvartalsvärden

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 55 Exportorderstock, industrins omdöme

Nettotal, säsongsrensade månadsvärden

Källa: Konjunkturinstitutet.

Diagram 56 Exportordergång, industrin

Nettotal, säsongsrensade månadsvärden

Källa: Konjunkturinstitutet.

totala exporten nu är tillbaka på ungefär samma nivå som före den finansiella krisen (se diagram 54).

Framför allt har den export som föll mest i samband med den finansiella krisen också ökat mest. Men trots en stark utveckling ligger exporten av såväl maskiner som motorfordon fortfarande ca 15 procent under volymerna före den finansiella krisen. Utöver denna export har även exporten av teleprodukter och läkemedel ökat betydligt.

TILLVÄXTEN PÅ SVENSKA EXPORTMARKNADERNA VÄXLAR NER TILL STRAX ÖVER GENOMSNITTET SEDAN 1980

Utvecklingen på de svenska exportmarknaderna ter sig fortsatt ljus. I Konjunkturbarometern svarar ungefär lika många företag att deras orderstock är stor som att den är liten, vilket är bättre än vad detta omdöme i genomsnitt brukar visa (se diagram 55). Samtidigt fortsätter en större andel av industriföretagen än normalt att svara att exportordergången ökar (se diagram 56). Den positiva bilden framkommer även i Inköpschefsindex och Finanschefindex. Även i sina kvartalsrapporter fortsätter de stora exportföretagen att teckna en fortsatt positiv syn på utvecklingen i närtid.

På samma gång börjar dock de olika undersökningarna peka på att en viss dämpning av tillväxten är att vänta. I såväl Konjunkturbarometern som i andra enkätundersökningar har andelen företag som svarar ”ökat” på tillväxtfrågorna krympt något (se diagram 56). Även SCB:s statistik över orderutvecklingen indikerar att en inbromsning kan vara på gång.

Bedömningen är emellertid att den svenska exportmarknaden⁶ fortsätter att växa något snabbare än den gjort i genomsnitt 1980–2010 både 2011 och 2012. Jämfört med tidigare konjunkturuppgångar växer dock omvärldens efterfrågan förhållandevis långsamt. Det finns en uppdämd efterfrågan i framför allt OECD-länderna, inte minst vad det gäller de för svensk exportindustri viktiga investeringarna. Finanspolitiska åtstramningar, stora sparbehov i den privata sektorn och höga råvarupriser verkar dock dämpande på efterfrågetillväxten (se kapitlet ”Internationell konjunkturutveckling”). Den svenska exportmarknaden, som i fjol växte med drygt 10 procent, växer därmed med 7,4 procent i år för att därefter växa med 7,0 procent 2012 (se diagram 57).

GYNNSAM EFTERFRÅGAN GER STARK EXPORTUTVECKLING ÄVEN 2011 INNAN TILLVÄXTEN DÄMPAS 2012

Under andra kvartalet i år växer exporten i något lugnare takt än det första kvartalet. Framför allt är det varuexporten som får en svagare tillväxt, medan exporten av tjänster återigen växer snabbare när efterfrågan på såväl frakttjänster som olika konsulttjän-

⁶ Den svenska exportmarknaden definieras som importen av varor och tjänster i olika länder sammanväntade med svenska exportvikt.

ter ökar. Detta efter en något förvånande svag utveckling för exporten av tjänster de senaste kvartalen (se diagram 53). En viktig delförklaring är emellertid den allt starkare kronan som fört med sig att utländska resenärers konsumtion i Sverige har minskat.

Sett till helåret 2011 fortsätter dock exporten att växa snabbare än vad den svenska exportmarknaden gör. Förklaringen är den gynnsamma sammansättningen av efterfrågan. Exempelvis drog de utländska åkerierna kraftigt ner på sina inköp av lastbilar i samband med den finansiella krisens mest akuta skede. Även om åkerierna är fortsatt försiktiga, ökar man nu sina inköp snabbt från de tidigare mycket nedtryckta nivåerna. Den fortsatta snabba utbyggnaden av telenäten i världen är en annan viktig drivkraft, liksom globala investeringar i energi- och gruvsektorerna. Trots en relativt svagare utveckling för exporten av tjänster innebär detta att exporten totalt ändå växer med över 9 procent i år (se tabell 7 och diagram 54).

Tabell 7 Export

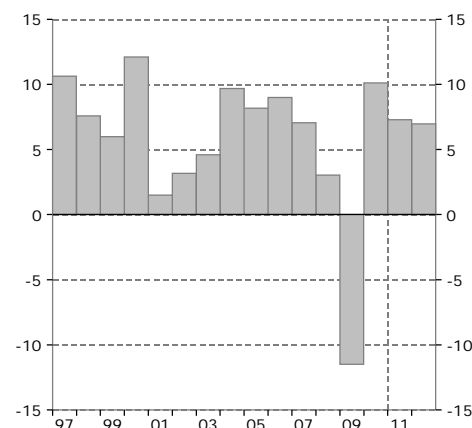
Miljarder kronor, löpande priser respektive procentuell förändring, fasta priser

	2010	2010	2011	2012
Export av varor	1 151	14,5	12,2	5,3
Varav: Bearbetade varor	900	16,7	14,4	5,8
Råvaror	247	5,4	4,3	3,6
Export av tjänster	501	3,8	2,7	7,3
Export	1 652	11,0	9,3	5,9

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

De för den svenska exporten positiva sammansättningseffekterna i efterfrågan antas dock i stor utsträckning ebba ut i år. Då börjar dessutom utrymmet för ytterligare produktionsökningar att bli begränsat i många industribranscher (se avsnittet ”Fasta bruttoinvesteringar” nedan). Tjänsteexporten bedöms visserligen växa snabbare 2012 när efterfrågan på olika typer av svenska konsult- och frakttjänster ökar i takt med att omvärldsefterfrågan tar ytterligare fart. Sammantaget stannar dock exporttillväxten nästa år på ungefär 6 procent (se tabell 7 och diagram 53 och diagram 54).

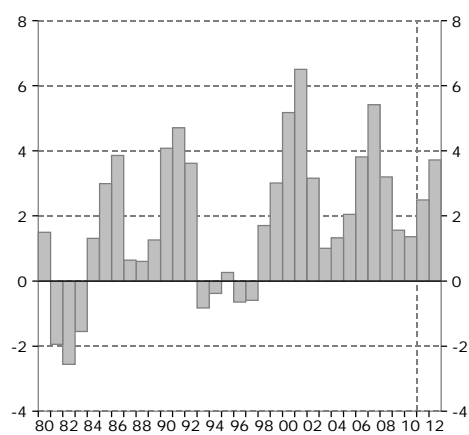
Diagram 57 Svensk exportmarknad
Årlig procentuell förändring

Källor: OECD, IMF och Konjunkturinstitutet.

Diagram 58 Hushållens reala disponibla inkomst

Årlig procentuell förändring

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Hushållens konsumtionsutgifter

FÖRBÄTTRAD ARBETSMARKNAD DRIVER ÖKNINGEN AV HUSHÅLLENS DISPONIBLA INKOMST

I år och 2012 ökar hushållens reala disponibla inkomst med 2,5 respektive 3,7 procent (se diagram 58 och tabell 8). Den starka inkomstökningen, jämfört med utvecklingen åren dessförinnan, beror framför allt på det förbättrade läget på arbetsmarknaden som leder till en högre lönesumma.

Den starkare utvecklingen på arbetsmarknaden bidrar samtidigt till att överföringarna från offentlig sektor utvecklas svagt i år. Den minskande arbetslösheten leder till lägre arbetslöshetsrelaterade ersättningar, samtidigt som sjukersättningarna sjunker och pensionerna utvecklas svagt. Denna utveckling fortsätter 2012 med skillnaden att pensionsutbetalningarna då återigen stiger. Konjunkturinstitutet prognostiserar åtgärder som ökar transfereringarna till hushållen med 1 miljard kronor 2012, utöver vad som beslutats eller aviserats senast i vårpropositionen för 2011.

Inkomstskattesänkningar i år och 2012 bidrar också till att hushållens disponibla inkomster stiger. I år sänks skatten för personer som är 65 år eller äldre med 7,5 miljarder kronor. Utöver detta prognostiserar Konjunkturinstitutet skattesänkningar för hushållen på 19 miljarder kronor 2012.⁷

Den allt mindre expansiva penningpolitiken de kommande åren dämpar hushållens inkomstökning. Högre räntor bidrar visserligen till att ränteinkomsterna stiger, men ränteutgifterna stiger än mer, vilket har en dämpande effekt på hushållens disponibla inkomster.

Tabell 8 Hushållens inkomster

Miljarder kronor, löpande priser respektive procentuell förändring

	2010	2010	2011	2012
Lönesumma	1 345	3,0	5,5	4,7
Timlön enligt NR ¹		0,9	3,6	3,5
Arbetade timmar ^{1,2}		2,1	1,8	1,2
Övriga faktorinkomster	290	4,4	1,2	4,6
Överföringar från offentlig sektor	527	-0,3	0,0	3,2
Överföringar från privat sektor	86	9,3	5,1	5,2
Skatter och avgifter	-564	2,4	3,0	2,5
Disponibel inkomst	1 684	2,7	3,8	5,0
Konsumentpris ³		1,3	1,3	1,2
Real disponibel inkomst		1,4	2,5	3,7

¹ Kalenderkorrigerat. ² Avser anställdas timmar. ³ Implicitprisindex för hushållens konsumtionsutgifter.

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

⁷ Prognosen följer de förslag på skattesänkningar som publicerades före och i samband med vårpropositionen för 2011, se "Vissa skattefrågor inför budgetpropositionen för 2012", promemoria, Finansdepartementet, 2011.

SVAG ÖKNING AV HUSHÄLLENS KONSUMTION FÖRSTA KVARTALET I ÅR

Mot bakgrund av de starka ökningarna av hushållens konsumtionsutgifter andra halvåret 2010 och det fortsatt höga konsumentförtroendet, var utfallet första kvartalet i år överraskande svagt. Jämfört med sista kvartalet i fjol ökade konsumtionen med endast 0,4 procent (se diagram 59). Konsumtionen av sällanköpsvaror, som utgör nästan en femtedel av hushållens totala konsumtion, till och med minskade med 0,4 procent. Energikonsumtionen, som samvarierar starkt med väderleken, var kraftigt förhöjd under fjärde kvartalet i fjol men återgick under det första kvartalet i år till mer säsongsnormala nivåer. Detta innebar att energikonsumtionen säsongsrensat minskade med drygt 8 procent under årets första kvartal jämfört med kvartalet före. Sammantaget medförde konsumtions- och inkomstutvecklingen att det egna sparandet ökade med drygt 3 miljarder kronor eller med 0,7 procentenheter som andel av disponibelinkomsten, när man jämför det första kvartalet med samma kvartal i fjol. Under 2010 minskade det egna sparandet under samtliga kvartal i jämförelse med motsvarande kvartal 2009.

NY STATISTIK INDIKERAR STARKA KONSUMTIONÖKNINGAR UNDER ÅRETS ANDRA KVARTAL

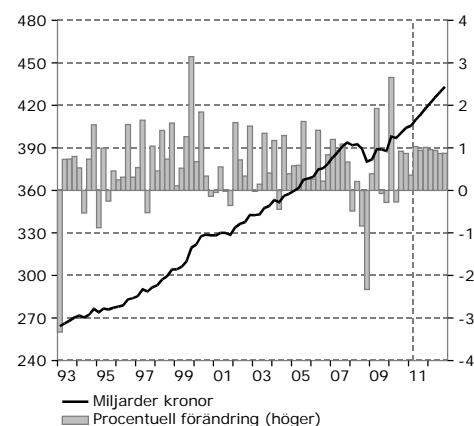
Det finns dock tecken på att konsumtionen kommer att öka snabbare framöver. Omsättningsstatistiken för detaljhandeln i april uppvisade en mycket stark utveckling. Omsättningen ökade säsongsrensat med 1,7 procent jämfört med föregående månad, eller med en kalenderkorrigerad utveckling på 5,3 procent jämfört med samma månad i fjol (se diagram 60). Både kalenderkorrigerad och säsongsrensning är dock problematisk eftersom påsken i år inföll sent i april, medan den i fjol låg i början av månaden. Då skedde förmodligen en del av den typiska påskhandeln redan i mars. Men även om man beaktar detta var utvecklingen i april i år så pass stark att den bedöms spegla en starkare konsumtionsvilja bland hushållen än de haft tidigare under året.

Sedan högsäsongen för bilförsäljningen inleddes i mars har hushållens nyregistrering av bilar utvecklats starkt. Säsongsrensat har nyregistreringarna ökat med nästan 3 procent per månad under mars till maj (se diagram 61). När bilköpen ökar tyder det vanligen på att hushållen har en positiv syn på den nuvarande ekonomiska situationen, liksom på den ekonomiska utvecklingen framöver.

Hushållens har enligt Konjunkturbarometern fortfarande mycket positiva förväntningar, även om de har försvagats i stort sett kontinuerligt sedan den mycket starka toppnoteringen för konfidensindikatorn (CCI) i september i fjol (se diagram 62). I juni minskade CCI något jämfört med i maj men fortfarande ligger CCI långt över sitt historiska genomsnitt.

Diagram 59 Hushållens konsumtion

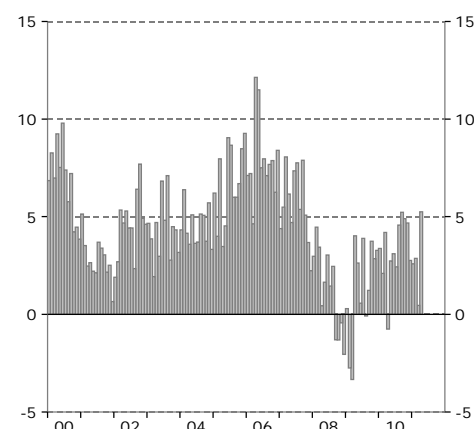
Miljarder kronor, fasta priser respektive procentuell förändring, säsongsrensade kvartalsvärden

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 60 Omsättning i detaljhandel

Årlig procentuell förändring, kalenderkorrigerade månadsvärden

Källor: SCB och Handels utredningsinstitut.

Diagram 61 Hushållens nyregistreringar av personbilar

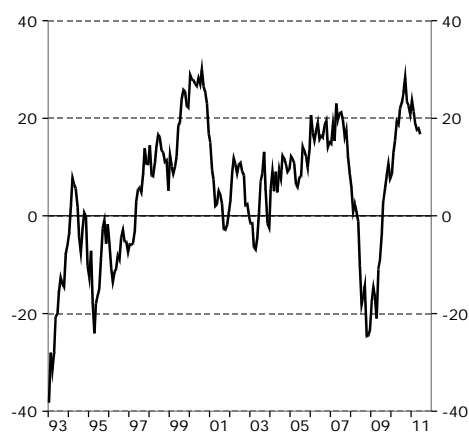
Tusental, säsongsrensade månadsvärden

Källa: SCB.

Diagram 62 Hushållens konfidensindikator (CCI)

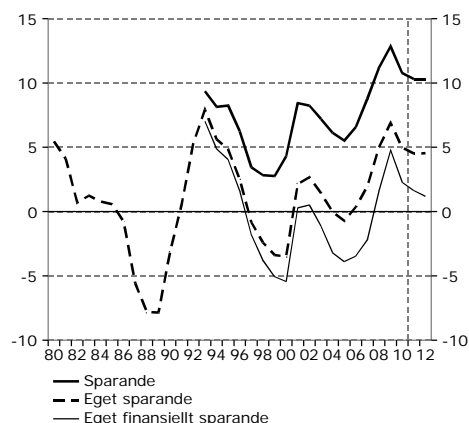
Nettotal, månadsvärden

Källa: Konjunkturinstitutet.

Diagram 63 Olika mått på hushållens sparande

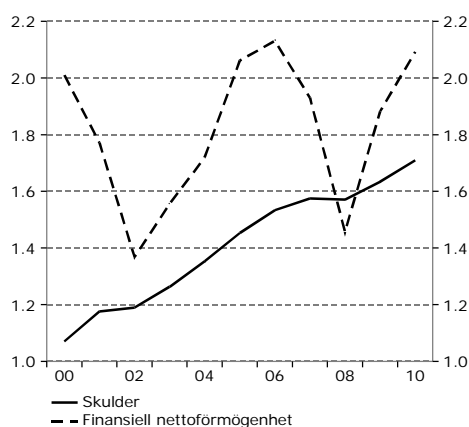
Andel av disponibel inkomst, procent

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 64 Hushållens balansräkning

Andel av disponibel inkomst

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Sammantaget indikerar detta att hushållens konsumtion växer starkt det andra kvartalet, efter det första kvartalets svaga utveckling. Hushållens konsumtion väntas öka med 1 procent under det andra kvartalet jämfört med kvartalet innan.

FORTSATT STARK KONSUMTION HÖSTEN 2011 OCH UNDER 2012

Flertalet faktorer i hushållens ekonomiska situation talar för att perioden från sommaren 2011 till slutet av 2012 kommer att präglas av att hushållen ökar konsumtionen i relativt snabb takt. Hushållens inkomster ökar betydligt mer än det historiska genomsnittet, starkt understödda av en förbättrad arbetsmarknad. Trots stigande räntor och ökade ränteutgifter ökar de reala disponibelinkomsterna med 2,5 procent i år och med hela 3,7 procent 2012. Det ljusnande läget på arbetsmarknaden väntas dessutom bidra till att upprätthålla positiva förväntningar bland hushållen.

År 2010 låg sparkvoterna ett par procentenheter högre än motsvarande genomsnitt för perioden 1993–2010 (se diagram 63). Exempelvis motsvarade det egna sparandet (inkomster minus konsumtionsutgifter) 5,0 procent av disponibel inkomst 2010, medan genomsnittet för perioden 1993–2010 är 2,0 procent. Eftersom sparandet första kvartalet i år till och med var större än sparandet första kvartalet i fjol, finns det således fortfarande en rejäl buffert i hushållens ekonomi för att exempelvis möta ökade ränteutgifter.

Hushållens skulder i förhållande till disponibelinkomsten är mycket höga i ett historiskt perspektiv. Samtidigt är den finansiella nettoförmögenheten i förhållande till disponibelinkomsten också relativt hög (se diagram 64). Ett problem för hushållen är att tillgångssidan i balansräkningen varierar i värde med konjunkturen medan skuldsidan inte gör det. Men hushållen har på senare tid minskat på takten i skuldökningarna. Enligt SCB:s Sparbarometer för första kvartalet i år ökade skulderna med 7,0 procent jämfört med samma kvartal i fjol, vilket är den lägsta ökningstakten sedan millennieskiftet (se diagram 65).

Huvuddelen av hushållens skuldökningar är kopplade till fastighetsmarknadens prisutveckling och omsättning. På senare tid har exempelvis omsättningen på villamarknaden avtagit samtidigt som prisutvecklingen planat ut. Villapriserna i maj i år var enligt SCB:s Småhusbarometer bara 6 procent högre än de var för nära tre år sedan, i juli 2008. Bedömningen är att skuldutväxten bland hushållen sedan en tid tillbaka är på väg att avta och att skuldkvoten (det vill säga skulderna i förhållande till disponibelinkomsten) planar ut. Detta är samtidigt ett villkor för att hushållens ekonomiska situation ska vara hållbar på längre sikt.

Den starka konsumtionsökningen 2010 präglades dels av en rekyl för tidigare eftersatta konsumtionsbehov, framför allt av bilar och olika sällanköpsvaror, dels av en mycket ojämn utveck-

ling mellan kvartalen.⁸ Under 2011 och 2012 väntas konsumtionsökningen breddas något och särskilt 2012 förutses att konsumtionen av tjänster ökar på bred front. Den starkare växelkursen fortsätter att gynna svenskarnas konsumtion utomlands.

Sammantaget väntas hushållens konsumtionsutgifter öka med 3,0 procent i år och med 3,7 procent 2012 (se tabell 9). Sparkvoterna kommer trots dessa starka konsumtionsökningar fortfarande att vara höga 2012 och också klart över sina historiska genomsnitt.

Tabell 9 Hushållens konsumtionsutgifter

Miljarder kronor, löpande priser respektive procentuell förändring, fasta priser

	2010	2010	2011	2012
Sällanköpsvaror	314	4,3	3,4	3,9
Bilar	50	37,3	17,7	7,2
Dagligvaror	249	0,4	0,1	2,4
Övriga varor	52	-6,0	-0,6	1,1
Tjänster exkl. bostad	487	3,1	3,2	4,9
Bostäder inkl. energi	409	1,3	0,1	0,7
Konsumtion i utlandet	69	13,3	14,8	11,8
Avgår: Utlänningars konsumtion i Sverige	81	-0,8	-2,8	1,0
Ideella organisationer	52	0,8	0,7	1,7
Konsumtionsutgifter	1 601	3,4	3,0	3,7
Sparande ¹	193	10,8	10,3	10,3
Eget sparande ¹	84	5,0	4,5	4,5

¹ Sparande i miljarder kronor, löpande priser respektive i procent av disponibel inkomst. I "Eget sparande" ingår varken sparande i avtalspensioner eller PPM-medlen.

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Offentlig konsumtion

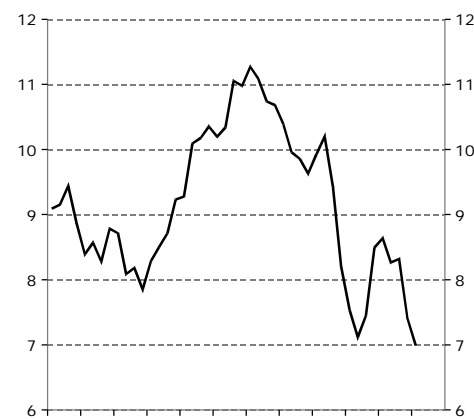
DÄMPAD UTVECKLING AV OFFENTLIG KONSUMTION NÄR KONJUNKTUREN FÖRBÄTTRAS

Konsumtionen i den offentliga sektorn ökade kraftigt 2009 och 2010 (se diagram 66). Uppgången var stor inom både kommunsektorn och staten och berodde delvis på de finanspolitiska stimulanser som genomfördes till följd av lågkonjunkturen. Under 2011 och 2012 återhämtar sig konjunkturen och arbetslösheten sjunker. Behovet av konjunkturstimulanser minskar successivt och den offentliga konsumtionen utvecklas därför i en långsammare takt. Konjunkturinstitutet prognostiserar att sammanlagt 4 miljarder kronor i ofinansierade åtgärder tillförs offentlig konsumtion 2012 utöver vad som redan har beslutat eller aviserats (se kapitlen "Ekonomisk politik" och "Offentliga finanser").

⁸ Under 2010 var både första och fjärde kvartalet extremt kalla och gav upphov till stark energikonsumtion och det första kvartalet 2010 kompenserade hushållen för en svininfluensaepidemi som inte inträffade kvartalet före. Det andra kvartalet 2010 hämmade askmolnet från Island turistandet utomlands.

Diagram 65 Hushållens skulder

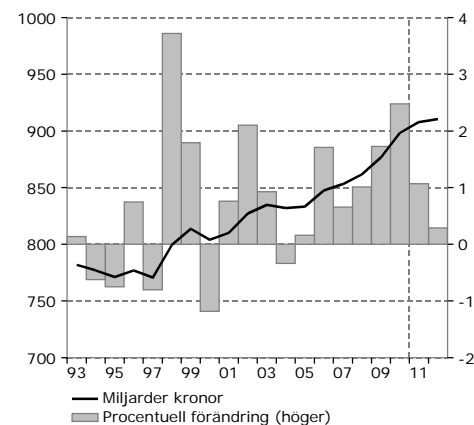
Årlig procentuell förändring, kvartalsvärden

Källa: Sparbarometern, SCB.

Diagram 66 Offentliga konsumtionsutgifter

Miljarder kronor, fasta priser respektive årlig procentuell förändring

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Av dessa tillfaller 1 miljard kronor staten och 3 miljarder kronor kommunsektorn.

Inom staten är konsumtionen i det närmaste oförändrad 2011, men 2012 minskar den med ca 2 procent. Under konjunkturnedgången ökade statens inköp av arbetsmarknadspolitiska program. När arbetslösheten sjunker minskar programvolymerna, vilket dämpar utvecklingen av den statliga konsumtionen. En annan dämpande faktor är uppräknigen av myndigheternas anslag som blir betydligt lägre 2011 och 2012 än 2010.

Även i kommunsektorn dämpas konsumtionstillväxten 2011 och 2012. Kommunerna möter en ökad demografiskt betingad efterfrågan på framför allt sjukvård och äldreomsorg. Inköpen av verksamhet från näringslivet har ökat mycket de senaste åren, i synnerhet inom primärkommunerna när skolor och barnomsorg alltmer kommit att drivas i privat regi. Denna utveckling väntas fortsätta om än i en något långsammare takt. Inom landstingen bidrar det fria vårdvalet som infördes 2010 till en ökad etablering av verksamhet i privat regi. Trots att kommunsektorn tillförs 3 miljarder kronor, utöver vad som beslutats eller aviserats, blir den ekonomiska situationen alltmer ansträngd under prognosperioden. Detta dämpar utvecklingen av konsumtionsutgifterna, vilket är nödvändigt för att kommunsektorn ska klara kravet på balans i budgeten (se kapitlet ”Offentliga finanser”).

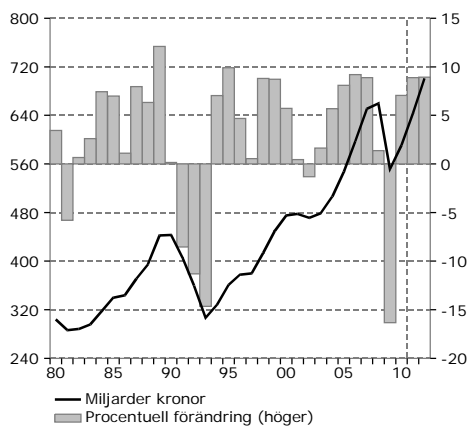
Tabell 10 Offentliga konsumtionsutgifter

Miljarder kronor, löpande priser respektive procentuell förändring, fasta priser

	2010	2010	2011	2012
Statlig konsumtion	239	4,5	0,2	-1,8
Kommunal konsumtion	659	1,8	1,4	1,0
Offentliga konsumtionsutgifter	898	2,5	1,1	0,3
<i>Procent av BNP, löpande priser</i>		27,2	26,6	26,1

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 67 Fasta bruttoinvesteringar
Miljarder kronor, fasta priser respektive årlig procentuell förändring

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Fasta bruttoinvesteringar

ÅR 2011 INLEDDES MED FORTSATT INVESTERINGSÖKNINGAR

Det första kvartalet 2011 ökade de fasta bruttoinvesteringarna med 1,6 procent jämfört med föregående kvartal. Det var det sjätte kvartalet i rad med växande investeringar efter det stora fallet 2009 (se diagram 67). Bostadsinvesteringarna och offentliga myndigheters investeringar växte fortsatt starkt. Samtidigt tog industrins investeringar fart och ökade med närmare 5 procent jämfört med föregående kvartal. Övriga näringslivet hade dock en betydligt mer dämpad utveckling det första kvartalet.

FORTSATT OPTIMISM BLAND FÖRETAGEN

Företagen är generellt sett optimistiska om den framtida utvecklingen av efterfrågan och produktion, även om förväntningarna dämpades något den senaste månaden. Det framgår av Konjunkturbarometern från juni. Särskilt starka är indikatorerna för tillverkningsindustrin, vilka bland annat visas av de för branschen höga nettotalen för konfidensindikatorn (se diagram 68). Konfidensindikatorn i näringslivet som helhet har fallit tillbaka de senaste månaderna men indikerar fortfarande ett betydligt starkare läge än normalt.

Inom tjänstebranscherna, som ökade sina investeringar starkt redan 2010, har resursutnyttjandet fallit tillbaka något det senaste kvartalet (se diagram 69). Förväntningarna om den framtida tillväxten av efterfrågan har försvagats sedan årsskiftet men är fortsatt över genomsnittet sedan 2003 då dessa förväntningar började mätas.

Inom industrin har kapacitetsbristen ökat de senaste kvartalet och många företag planerar för ökad produktionskapacitet, vilket framgår både av Konjunkturbarometern och av SCB:s investeringsenkät från maj. SCB:s mått på kapacitetsutnyttjandet uppgår det första kvartalet 2011 till 89 procent, vilket är högre än genomsnittet de senaste 30 åren (se diagram 70). Det innebär ett ökat behov av investeringar. Industrin reviderade ner sina investeringsplaner i maj jämfört med i februari, men investeringsenkäten tyder ändå på ökning av investeringarna med omkring 11 procent innevarande år.

Tabell 11 Fasta bruttoinvesteringar

Miljarder kronor, löpande priser respektive procentuell förändring, fasta priser

	2010	2010	2011	2012
Industrin	71	-7,5	11,5	13,4
Övriga varubranscher	84	6,3	6,8	10,8
Tjänstebranscher	328	12,2	10,1	10,5
Varav: Tjänster exkl. bostäder, fartyg och flygplan	221	9,1	6,7	10,6
Bostäder	108	20,0	15,8	8,7
Näringslivet	484	7,7	9,7	11,0
Varav: Näringslivet exkl. bostäder, fartyg och flygplan	377	4,9	7,7	11,2
Offentliga myndigheter	107	4,4	5,0	-0,7
Investeringar	591	7,1	8,9	8,9

Anm. Övriga varubranscher omfattar jord- och skogsbruk, fiske, el-, gas-, värme- och vattenförsörjning samt byggverksamhet (branscherna 01, 02, 05, 40, 41 och 45 enligt SNI 2002).

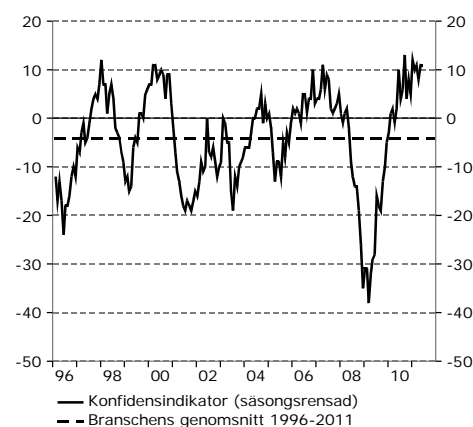
Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

NU ÖKAR ÄVEN INDUSTRINS INVESTERINGAR

Med ett högt kapacitetsutnyttjande och en ljus bild av efterfrågeutvecklingen de kommande kvartalerna tar industrins investeringar fart 2011 (se tabell 11). Ökningen följer efter en tvåårspe-

Diagram 68 Konfidensindikator för tillverkningsindustrin

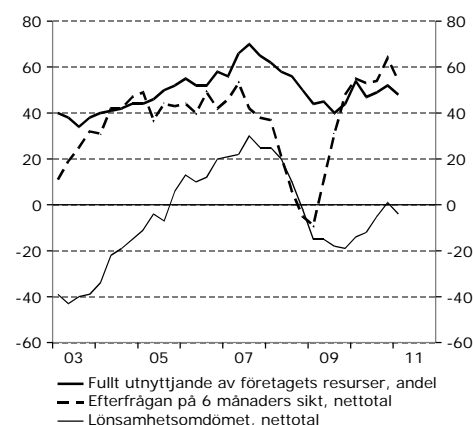
Nettotal, säsongrensade månadsvärden

Källa: Konjunkturinstitutet.

Diagram 69 Indikatorer för privata tjänstebranscher

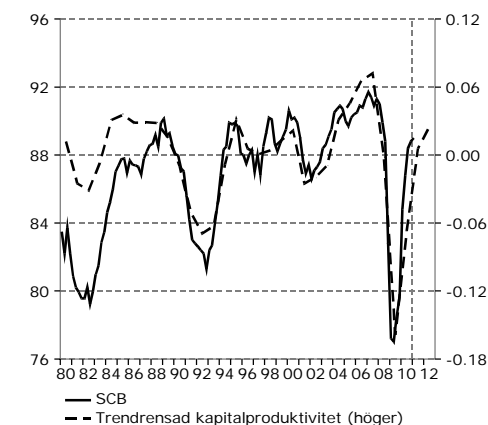
Säsongrensade kvartalsvärden

Källa: Konjunkturinstitutet.

Diagram 70 Industrins kapacitetsutnyttjande och kapitalproduktivitet

Procent respektive kvot

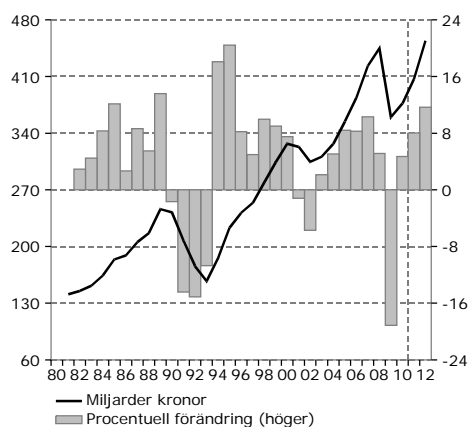

Anm. Kapitalproduktiviteten mäts som förädlingsvärde/kapitalstock.

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 71 Näringslivets investeringar exkl. bostadsinvesteringar

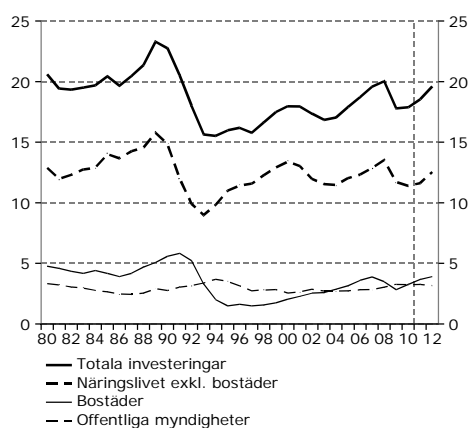
Miljarder kronor, fasta priser respektive årlig procentuell förändring

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 72 Investeringar

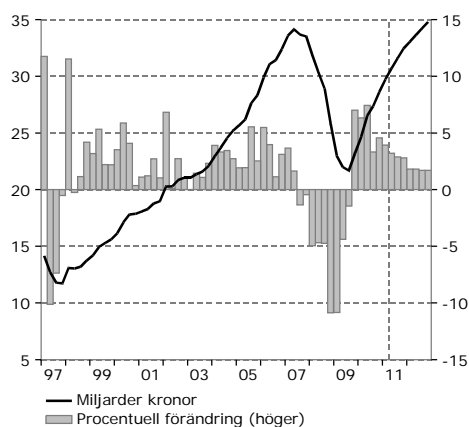
Procent av BNP, löpande priser

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 73 Totala bostadsinvesteringar

Miljarder kronor, fasta priser respektive procent, säsongrensade kvartalsvärden

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

riod med fallande investeringar och efter flera kvartal med starkt växande produktion. Samtidigt fortsätter investeringarna inom varubranscherna exklusive industrin och inom tjänstebanscher- na att öka. Bland varubranscherna exklusive industrin är det framför allt byggverksamheten som ökar sina investeringar, starkt understödda av den goda byggkonjunkturen. Investeringarna i el-, gas-, värme- och vattenverk ökar däremot svagt 2011, men växer därefter starkare. Inom tjänstebanscher- na exklusive bostäder blir ökningen 2011 lite mer dämpad än under föregående år, men investeringarna ökar ändå snabbt 2011–2012.

Sammantaget ökar näringslivet exklusive bostäder, fartyg och flygplan investeringarna med 8 respektive 11 procent år 2011 och 2012 (se tabell 11 och diagram 71). De totala investeringarna ökar därmed till motsvarande 19,6 procent av BNP ungefär 2012 (se diagram 72). Tillväxten av näringslivets investeringar implicerar att kapitalstocken växer i en tilltagande takt. Den starka utvecklingen av efterfrågan innebär dock att kapacitetsutnyttjandet, trots de starka investeringsökningarna, fortsätter att stiga något 2011–2012. Detta framgår av den stigande trendensade kapitalproduktiviteten, som motsvarar kvoten mellan förädlingsvärdet och kapitalstocken inom industrin (se diagram 70). Lön- samheten i företagen har återhämtat sig till en normal nivå men hålls tillbaka framöver av den starka kronan, vilken har en viss återhållande effekt på investeringarna inom de exportorienterade industriföretagen.

OMBYGGNADSVÄXNINGEN VÄXTE STARKT 2010

Första kvartalet 2011 fortsatte bostadsinvesteringarna att öka kraftigt (se diagram 73). Investeringarna i nyproduktion av flerbostadshus ökade med nästan 70 procent jämfört med första kvartalet 2010 och ombyggnaderna ökade med 9 procent.

I fjol växte bostadsinvesteringarna med hela 20 procent. En betydande del av tillväxten kan tillskrivas nyinvesteringar i flerbostadshus (se diagram 74). Men ombyggnadsinvesteringarna bidrog ännu mer till tillväxten, mycket tack vare rot-avdraget som har ökat snabbt sedan det infördes i december 2008. Den höga tillväxten i rot-avdragen dämpas dock framöver. Därmed ökar ombyggnadsinvesteringarna långsammare i år och 2012 (se diagram 74).

FLERBOSTADSHUS I STORSTADSREGIONER DRIVER

TILLVÄXTEN 2011 OCH 2012

Flera faktorer talar för att produktionen av nya bostäder fortsätter att öka. Byggföretagens orderstockar har stigit det senaste året. Även om förväntningarna har dämpats de senaste månaderna är det fortfarande fler företag som anser att orderstocken kommer att öka än som anser att den kommer att minska, enligt Konjunkturbarometern (se diagram 75). Utvecklingen för nyinvesteringarna i småhus respektive flerbostadshus skiljer sig dock åt. Tillväxttakten för nyinvesteringarna i småhus var negativ

både 2009 och 2010. Mot slutet av 2010 ökade småhusbyggandet något men har ännu inte tagit fart. Möjligtvis har bolånetaket som infördes hösten 2010, amorteringskrav och stigande bolåneräntor påverkat småhusbyggandet negativt. Rot-avdraget gör det dessutom mer attraktivt att renovera och bygga ut existerande småhus. Småhusbyggandet växer därmed blygsamt i år.

Även om kreditvillkoren successivt har stramats åt, har vändningen på arbetsmarknaden och stigande disponibelinkomster bidragit till en fortsatt stark efterfrågan på nyproduktion av flerbostadshus. Efterfrågan är särskilt stark i storstadsregionerna, där bostadsbeståndet växer långsammare än befolkningen. Detta plus ett starkt utfall första kvartalet gör att nyproduktionen av lägenheter i flerbostadshus utvecklas starkare än nyproduktionen av småhus under 2011 för att sedan dämpas något 2012 (se diagram 74).

Sammantaget växer bostadsinvesteringarna med 15,8 procent 2011 och 8,7 procent 2012.

OFFENTLIGA INVESTERINGAR GÖR HALT 2012

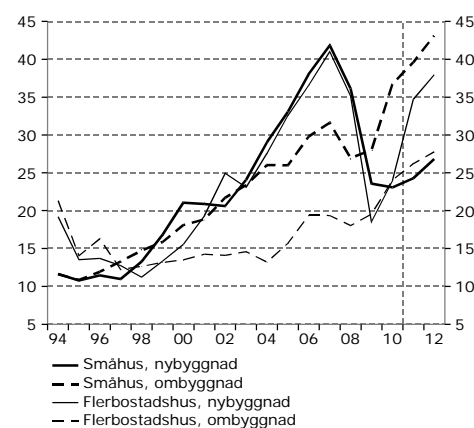
De offentliga investeringarna har ökat i jämn och relativ hög takt sedan mitten av 2000-talet (se diagram 76). Den underliggande utvecklingen av kommunala respektive statliga investeringar har dock varierat under denna period. I år väntas de offentliga investeringarna öka med ca 5 procent. År 2012 bromsar de offentliga investeringarna in kraftigt, när både kommunala och statliga investeringar utvecklas svagt.

De statliga investeringarna styrs mycket av anslagen till Trafikverket. Utöver redan aviserade anslag prognostiserar Konjunkturinstitutet att ytterligare 3 miljarder kronor kommer att tillföras offentliga investeringar 2012 (se kapitlet "Offentliga finanser"). Investeringsplanen i budgetpropositionen för 2011 innebär nästan en halvering av anslagen till järnvägsinvesteringarna mellan 2010 och 2012. En del av nedgången beror på att Botniabanan nu är färdigställd och inte längre bidrar till investeringarna. Trots att anslagen till väginvesteringarna ökar något och trots att ytterligare medel tillförs Trafikverket enligt Konjunkturinstitutets prognos, så minskar statens investeringar med 4 procent 2012.

Kommunsektorns investeringar ökade 2010 med 4,3 procent. År 2011 väntas investeringarna öka med 10 procent. En förklaring till den kraftiga investeringsuppgången i kommunsektorn kan vara de tillfälliga resurstillskott som kommunerna fick från staten under lågkonjunkturen. Dessutom pågår större anläggningsprojekt där landstingen står som medfinansierare, bland annat i Stockholm och Västra Götaland. I Stockholm byggs också Nya Karolinska sjukhuset sedan början av 2011, vilket bidrar till att höja investeringsnivån under både 2011 och 2012. År 2012 dämpas investeringsuppgången i kommunsektorn, men investeringsnivån är ändå högre jämfört med åren dessförinnan.

Diagram 74 Bostadsinvesteringar

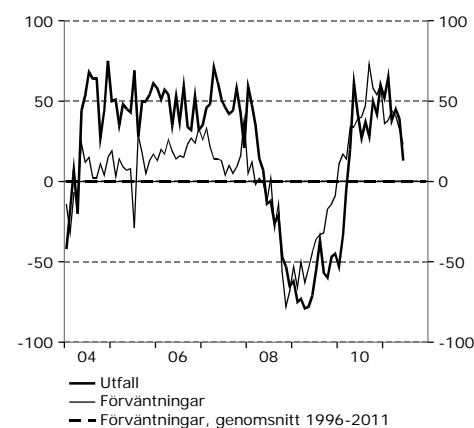
Miljarder kronor, fasta priser

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 75 Orderstocken, byggande av hus

Nettotal, säsongrensade månadsvärden

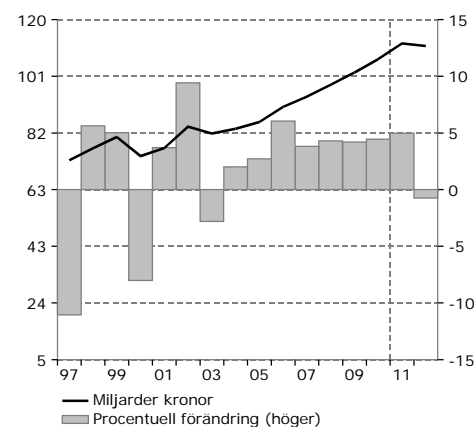

Anm. Avser småhus, flerbostadshus och kommersiella fastigheter.

Källa: Konjunkturinstitutet.

Diagram 76 Offentliga myndigheters investeringar

Miljarder kronor, fasta priser respektive årlig procentuell förändring

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 77 Lagerinvesteringar

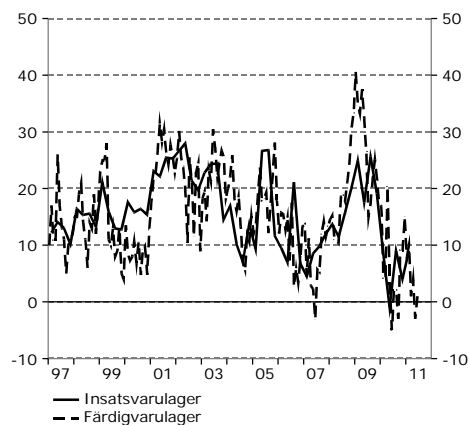
Miljarder kronor, fasta priser

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 78 Lageromdömen i industrin

Nettotal, kvartals- respektive månadsvärden

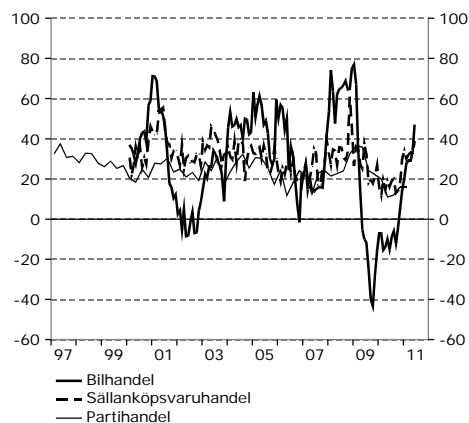

Anm. Högre netttotal innebär att fler företag är missnöjda med för stora lager.

Källa: Konjunkturinstitutet.

Diagram 79 Lageromdömen i handeln

Nettotal, månads- respektive kvartalsvärden

Anm. Högre netttotal innebär att fler företag är missnöjda med för stora lager.

Källa: Konjunkturinstitutet.

Lager

I INDUSTRIEN ÄR MAN I HUVUDSAK NÖJD MED LAGREN MEN I HANDELN BÖRJAR ETT VISST MISSNÖJE SYNAS

När efterfrågan tog fart efter att den finansiella krisen ebbat ut byggde företagen åter upp sina lager (se diagram 77 och tabell 12). Industrins lager av varor i arbete ökade snabbt när produktionen steg. Även lagren av färdigvaror steg, om än i mindre utsträckning. Inom handeln var det främst inom partihandeln med maskiner, detaljhandeln med hemutrustning och inom bilhandeln som man byggde upp sina lager.

Under första kvartalet i år fortsatte företagen att öka sina lager förhållandevis snabbt. Industriföretagen fortsätter dock att svara i Konjunkturbarometern att man allmänt är mycket nöjda med sin lagersituation (se diagram 78). Jämfört med omkring halvårsskiftet 2010 är det dock färre företag som idag säger sig ha för små lager och något fler som säger sig ha för stora lager. Främst är det sågverken och vissa pappersbruk som besvärar av alltför stora lager.

För stora delar av handeln är det dock bli tydligt att man tycker att lagren börjar bli för stora. Tydligast syns detta för parti- och bilhandeln, men även sällanköpshandeln signalerar ett visst ökat missnöje (se diagram 79).

Tabell 12 Lagerinvesteringar

Miljarder kronor, fasta priser respektive procentenheter

	2010	2011	2012
Industrins lager av insatsvaror	-1,0	4,7	0,1
Industrins lager av varor i arbete och färdigvaror	7,4	13,0	2,5
Handelslager	1,5	9,2	-0,4
Skogslager	7,7	7,1	7,2
Övriga lager ¹	5,8	11,0	10,2
Summa lagerförändring	21,4	45,1	19,6
Lageromslag ²	63,7	23,7	-25,5
Bidrag till totala efterfrågans tillväxt, procentenheter ³	1,5	0,5	-0,5
Bidrag i procent av BNP föregående år ³	2,1	0,7	-0,7

¹ Övriga lager är i synnerhet bränslelager i el- och gasindustrin samt värdeföremål.² Lageromslaget är årets lagerförändring minus föregående års lagerförändring.³ Om lagren ökar mer än föregående år är lageromslaget positivt och registreras i nationalräkenskaperna som ett positivt bidrag till BNP-tillväxten (det omvända gäller om lageromslaget är negativt). Nettoeffekten på BNP är dock normalt mindre eftersom lagerförändringar även påverkar importen.

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

LAGERINVESTERINGARNA FORTSÄTTER ATT PÅVERKA EFTERFRÅGANS UTVECKLING

Under resten av 2011 och under 2012 fortsätter företagen att bygga upp sina lager men i allt mindre utsträckning, vilket kommer att bromsa den kvartalsvisa efterfrågetillväxten (se diagram

80). Industrins lager av varor i arbete kommer att växa långsammare när industriproduktionen får en mer dämpad utveckling, och samtidigt avtar industrins behov av att öka lagerhållningen av insatsvaror. Inom handeln bedöms lagren ha fortsatt att växa relativt mycket andra kvartalet. Därefter antas handelslager i förhållande till omsättningen i branschen utvecklas ungefär enligt trend.

Den starka lagerutvecklingen det första kvartalet i år innebär dock att de samlade lagerinvesteringarna spår på efterfrågetillväxten för helåret 2011 med motsvarande 0,5 procentenheter. Eftersom lagerökningarna sedan blir mindre 2012 än under 2011 kommer detta att bromsa tillväxten nästa år lika mycket, det vill säga med motsvarande 0,5 procentenheter av efterfrågan (se tabell 12).

Import

STARK IMPORTTILLVÄXT 2010

Efterfrågan utvecklades starkt 2010 och importen ökade bland annat därför med nästan 13 procent (se diagram 81 och tabell 13). En stor del av importökningen följde av att efterfrågan på varor med högt importinnehåll, såsom exportvaror och lagerinvesteringar, ökade mycket. Hushållens starka konsumtionsutveckling och kronans förstärkning har också bidragit i denna riktning. I år och nästa år fortsätter importen att öka som andel av efterfrågan (se Diagram 52).

Tabell 13

Miljarder kronor, löpande priser respektive procentuell förändring, fasta priser

	2010	2010	2011	2012
Import av varor	1 071	17,3	10,3	5,7
Varav: Bearbetade varor	763	21,0	12,7	6,7
Råvaror	306	7,8	4,1	2,2
Import av tjänster	386	1,9	7,8	8,2
Import	1 457	12,8	9,6	6,3

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

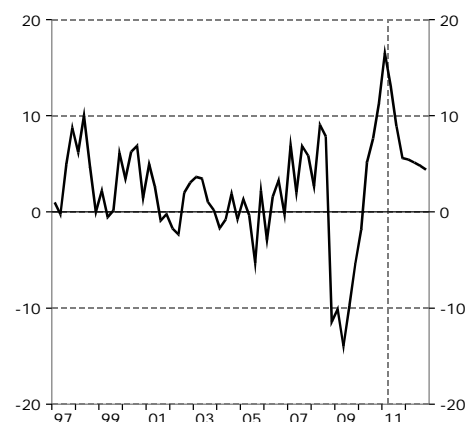
EXPORTEN DRIVER IMPORTENS TILLVÄXT 2011 OCH 2012

Lagerinvesteringarna, exporten och svenskars relativt starka konsumtionstillväxt bidrog till att importen växte starkt 2010. Denna profil består 2011, även om bidraget från lagerinvesteringarna avtar. Nästa år ger lagerinvesteringarna ett negativt bidrag till importutvecklingen.

Åren 2011 och 2012 ökar investeringarna i industrin markant, vilket i sin tur driver upp importen av investeringsvaror. Åren 2011 och 2012 förklarar fasta bruttoinvesteringarna ca 15 respektive 25 procent av importtillväxten. Det är dock framför allt

Diagram 80 Lagerinvesteringar

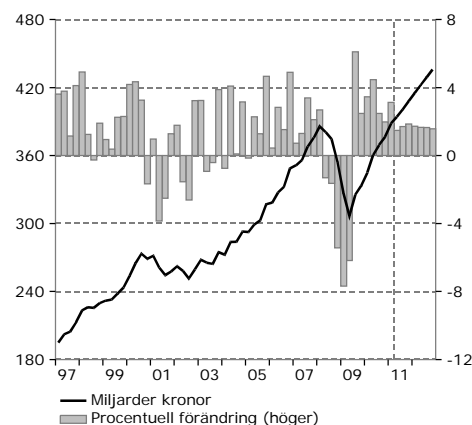
Miljarder kronor, fasta priser, säsongrensade kvartalsvärden

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 81 Import

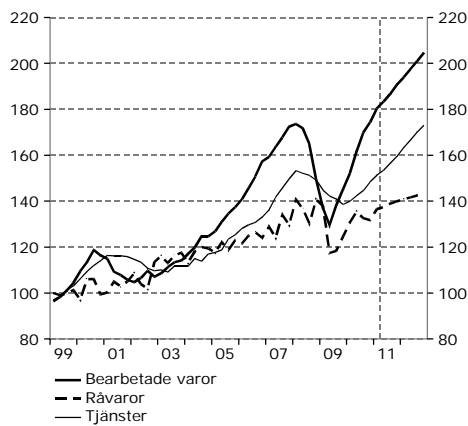
Miljarder kronor, fasta priser respektive procent, säsongrensade kvartalsvärden

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 82 Import

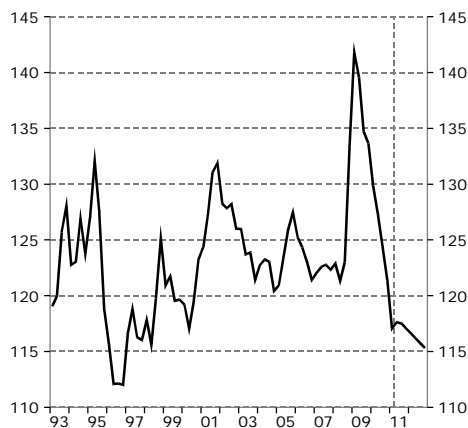
Index 1999=100, fasta priser, säsongrensade kvartalsvärden

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 83 Nominell växelkurs, importvägd

Index 1991=100, kvartalsvärden

Källor: Riksbanken och Konjunkturinstitutet.

Diagram 84 Kronans nominella effektiva växelkurs – KIX

Index 1992-11-18=100, månadsvärden

Källor: Riksbanken och Konjunkturinstitutet.

exporten som driver importtillväxten. Under prognosperioden förklarar exportutvecklingen nästan 50 procent av importtillväxten enligt Konjunkturinstitutets input/output-modell. Även hushållens konsumtion har stor betydelse för importutvecklingen. Inköpen av sällanköpsvaror, där importerade kläder och elektronik är stora poster, gynnas särskilt av att kronan fortsätter att förstärkas. Importen av personbilar växte med 37 procent 2010. I år växer den med 15 procent, vilket gör att den bidrar mindre till importtillväxten.

Råvaruimporten växte med nästan 8 procent 2010, mycket tack vare lagerinvesteringarna. I år hålls efterfrågan uppe av den starka svenska konjunkturer. Den växer dock i en lägre takt än 2010, men ändå något över det historiska genomsnittet (se diagram 82).

STARK KRONA DRAR UPP TJÄNSTEIMPORTEN

Tjänster som importeras kan inte lagerhållas och är därmed mindre konjunktur känsliga. Tjänsteimporten föll därför mycket mindre än varuimporten 2009 och växte därmed inte lika mycket som varuimporten 2010 när lagren åter byggdes upp. Importen av tjänster ökade med knappt 2 procent 2010 medan varuimporten ökade med 17 procent.

I år är det svenskarnas konsumtion utomlands som agerar draglok för tjänsteimporten. Effekten av högre disponibla inkomster och en starkare krona (se diagram 83) slår igenom 2011 och 2012 och svenskarnas konsumtion utomlands växer med ca 20 procent 2011. Effekten av den starka kronan består under hela prognosperioden, vilket gör att denna post växer med ytterligare 10,5 procent 2012.

Export- och importpriser

STARKARE KRONA SÄNKTE PRISERNA

År 2010 präglades de svenska export- och importprisernas utveckling främst av snabbt stigande råvarupriser och en kraftig förstärkning av kronan. Kronans utveckling neutraliserade prisutvecklingen på världsmarknaden, vilket innebär att mätta i svenska kronor föll både export- och importpriser svagt ifjol (se diagram 84 och tabell 14).

Den snabba ekonomiska tillväxten i befolkningsrika utvecklingsländer förklarar i stor utsträckning de sedan drygt tio år tillbaka snabbt ökande råvarupriserna. Framför allt är det priserna på råolja och metaller som rusat i höjden. Under fjolåret steg dock även priserna på olika jordbruksprodukter kraftigt när torka och översvämningar gav svaga skördeutfall. Trots prisökningarna på råvaror har prisutvecklingen i efterföljande produktionsled varit svag, med närmast oförändrade priser för såväl exporterade som importerade bearbetade varor. Även exklusive telepro-

dukter, vars priser trendmässigt faller snabbt, har prisutvecklingen på övriga bearbetade varor varit svag med i genomsnitt ca 0,5 procent per år (se diagram 85 och diagram 86).

Tabell 14 Export- och importpriser

Procentuell förändring

	2010	2011	2012
Exportpris totalt	-0,5	-1,2	-0,3
Bearbetade varor	-4,6	-3,7	0,2
Råvaror	15,7	5,6	-3,0
Tjänster	0,3	0,2	0,3
Importpris totalt	-0,2	-0,8	-0,9
Bearbetade varor	-4,6	-4,1	0,0
Råvaror	12,9	9,1	-3,9
Tjänster	-0,2	-1,4	-0,1

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

SVAG PRISUTVECKLING ÄVEN FORTSÄTTNINGSVIS

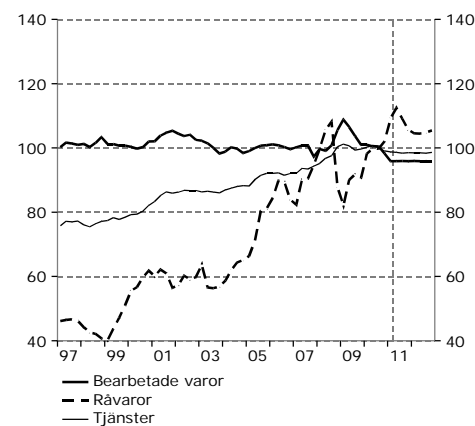
Även i år präglas prisutvecklingen främst av stigande priser på råvaror och en starkare krona. Generellt sett antas priserna på råvaror ligga kvar på höga nivåer hela prognosperioden. I synnerhet gäller detta för priserna på råolja och metaller. Priserna på olika jordbruksprodukter kommer också att ligga kvar på höga nivåer hela prognosperioden även om de successivt faller tillbaka i takt med mer normala skördeutfall.

En allt starkare konjunktur gör det också möjligt att i större utsträckning vältra över ökade kostnader för råvaror på efterföljande produktionsled. Prisutvecklingen för bearbetade varor blir dock fortsatt svag under prognosåren. Prispressen från länder med stora utbudsökningar och låga produktionskostnader fortsätter. De svenska exportföretagens möjligheter att kompensera sig för kronans förstärkning bedöms vara mycket begränsade. Kronan, som fortsätter att stärkas om än i en långsammare takt, håller därmed också tillbaka prisutvecklingen i svenska kronor. Att priset på importerade tjänster utvecklas svagare än på exporterade tjänster beror huvudsakligen på att svenskars konsumtion utomlands blir billigare när kronan stärks.

I år sjunker exportpriserna med drygt 1 procent och importpriserna med knappt 1 procent. Även nästa år blir prisutvecklingen svag på grund av något sjunkande råvarupriser och en viss fortsatt förstärkning av kronan. Exportpriserna faller då svagt, medan importpriserna sjunker med ytterligare nära 1 procent (se tabell 14). Bytesförhållandet som i år försämrats något till följd av råvaruprisutvecklingen stiger sedan svagt 2012 (se diagram 87).

Diagram 85 Importpris

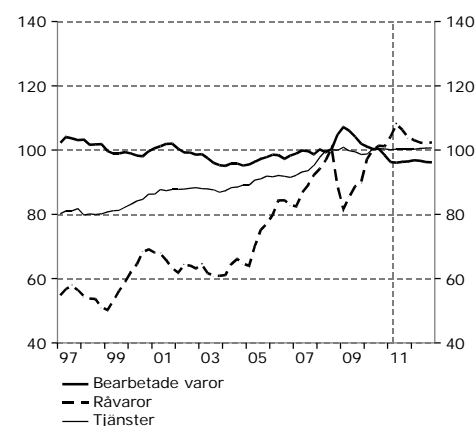
Index 2010=100, säsongrensade kvartalsvärden

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 86 Exportpris

Index 2010=100, säsongrensade kvartalsvärden

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 87 Bytesförhållande

Index 2010=100

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Bytesbalans, finansiellt sparande och BNI

EN STOR ANDEL AV INKOMSTERNAS SPARAS ÄVEN KOMMANDE ÅR

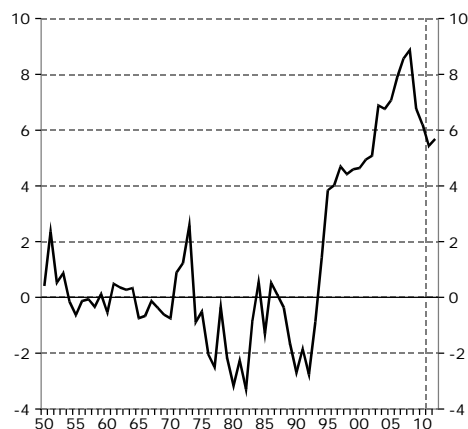
Bytesbalansen och kapitaltransfereringarna utgör tillsammans Sveriges finansiella sparande (se tabell 15). Kapitaltransfereringarna är jämförelsevis små, och det är i första hand bytesbalansen som förklarar utvecklingen för det finansiella sparandet.

Bytesbalansen har som andel av BNP minskat två år i rad, efter att 2008 ha utgjort nära 9 procent av BNP. Framför allt är det faktorinkomsterna som har minskat till följd av mindre aktieutdelningar, netto. Utöver detta förklaras utvecklingen av en försvagad handelsbalans. I ett historiskt perspektiv var dock överskottet i bytesbalansen fortsatt mycket högt 2010 (se diagram 88).

I år minskar det samlade finansiella sparandet med ca 15 miljarder kronor ytterligare, för att nästa år växa ungefär lika mycket. Mätt som andel av BNP innebär detta att det finansiella sparandet blir omkring 5,5 procent 2012 (se tabell 15).

Diagram 88 Bytesbalans

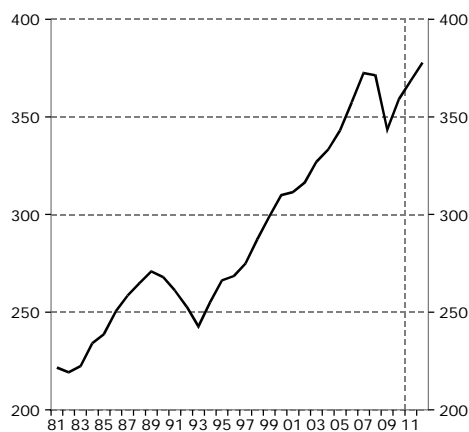
Procent av BNP, löpande priser

Källor: Riksbanken (1950–1992), SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 89 Real BNI per capita

Tusentals kronor, fasta priser, referensår 2010

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Tabell 15 Finansiellt sparande

Miljarder kronor, löpande priser

	2010	2011	2012
Handelsbalans	80	92	102
Tjänstebalans	115	106	112
Löner, netto	-2	-2	-3
Kapitalavkastning, netto	59	43	49
Transfereringar med mera, netto	-46	-49	-52
Bytesbalans	205	189	208
<i>Procent av BNP</i>	<i>6,2</i>	<i>5,4</i>	<i>5,7</i>
Kapitaltransfereringar	-4	-5	-5
Finansiellt sparande	201	185	203
<i>Procent av BNP</i>	<i>6,1</i>	<i>5,3</i>	<i>5,5</i>

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

DEN REKORDSTORA NEDGÅNGEN I REAL BNI PER CAPITA ÄR INHÄMTAD 2012

Medan BNP mäter värdet av vad som produceras inom landet mäter BNI inkomsterna för de personer som är folkbokförda i landet. I första hand används dessa inkomster för konsumtion och investeringar. Volymutvecklingen för real BNI beräknas därför utifrån prisutvecklingen för inhemsk användning. För att mäta den genomsnittliga invånarens inkomstutveckling tar man hänsyn även till befolkningsutvecklingen.

Efter den stora minskningen 2009 ökade real BNI per capita rejält 2010. I år och nästa år fortsätter inkomsterna att öka i så pass hög grad att den genomsnittliga invånarens inkomstbortfall 2009 till fullo är inhämtat 2012 (se diagram 89 och tabell 16).

Tabell 16 BNI

Miljarder kronor, löpande priser respektive procentuell förändring

	2010	2010	2011	2012
BNI, löpande pris	3 367	7,1	4,9	4,9
Deflator, inhemsk användning		1,5	1,4	1,7
Real BNI		5,4	3,5	3,2
Befolkning		0,9	0,8	0,7
Real BNI per capita		4,5	2,7	2,5

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

FÖRDJUPNING

Saab har begränsad betydelse för svensk ekonomi

Historiskt har Saab Automobile AB haft stor betydelse för svensk ekonomi och motorfordonsindustri. I dagsläget är betydelsen av Saab för svensk ekonomi som helhet mycket begränsad, men Saabs betydelse för Västra Götalands län och i synnerhet för Trollhättan är desto större.

Saab tillverkade sin första bil 1947 och under de påföljande decennierna växte företaget till ett av Sveriges främsta varumärken. I slutet av 1980-talet började Saabs ekonomiska problem som sedan fortsatte under 1990-talet med det amerikanska bolaget General Motors (GM) som delägare. År 2000 köpte GM resten av bolaget, men beslutade under krisåret 2009 att avveckla sitt ägande i Saab. Efter en lång rekonstruktionsprocess och flera vändor med Koenigsegg group samt sportbilsföretaget Spyker cars⁹, köpte Spyker till slut Saab i slutet av februari 2010.

Under våren 2011 aktualiserades Saabs problem återigen. Det osäkra läget och Saabs historiska betydelse för svensk motorfordonsindustri gör att det är intressant att analysera företagets betydelse för svensk ekonomi.

Effekten på svensk ekonomi om Saab skulle gå i konkurs och läggas ner inom kort har beräknas med uppgifter för 2010, då bedömningen är att dessa uppgifter fortfarande relativt väl återger dagens situation. Det bör tas i beaktande att produktionsnivån 2010 är påverkad av produktionsstoppet i början av året till följd av rekonstruktionen av företaget. Mot bakgrund av detta har Saabs betydelse för svensk ekonomi även beräknas i ett scenario där Saab lyckats öka sin produktion till en mer hållbar nivå.

PRODUKTION OCH SYSSELSÄTTNING I DAGSLÄGET

Enligt Spykers årsredovisning sysselsatte Saab 3 662 personer i slutet av 2010 och beräkningar baserade på uppgifter från årsredovisningen visar att företagets förädlingsvärde 2010 utgjorde ca 1,2 miljarder kronor, vilket motsvarar 0,04 procent av BNP.

En eventuell nedläggning av Saab får förutom den direkta effekten av utebliven produktion¹⁰ och varsel av Saabanställda även indirekta effekter på underleverantörer. Med hjälp av så kallad input/outputanalys går det att beräkna de indirekta effek-

⁹ Numera "Swedish Automobile".

¹⁰ År 2010 utgjordes 22 procent av Saabs omsättning av tillverkning och försäljning av reservdelar. Då de även tillverkar och säljer reservdelar till Opelbilar behöver inte all denna produktion nödvändigtvis försvinna om Saab skulle gå i konkurs.

terna för den svenska ekonomin.¹¹ En kalkyl gjord med input/output-tabeller publicerade av SCB för år 2005 visar att för varje krona i förädlingsvärde som Saab skapar så genereras det ytterligare 1,65 kronor i förädlingsvärde i andra svenska produktionsenheter.¹² Det totala förädlingsvärdet av Saabs produktion 2010 beräknas därmed till ca 3,1 miljarder kronor eller ca 0,11 procent av BNP (se tabell 17).

Baserat på en kalkyl av underleverantörernas förädlingsvärde per anställd har sysselsättningen hos underleverantörerna beräknats till drygt 3 100. Totalt beräknas Saabs produktion ha genererat knappt 6 800 arbetstillfällen 2010, vilket motsvarar 0,15 procent av det totala antalet sysselsatta.

Till följd av globaliseringen och den ökade specialiseringsgraden inom industrin överskattar denna kalkyl förmodligen Saabs betydelse då importinnehållet i Saabs insatsförbrukning sannolikt har ökat sedan 2005. Mot bakgrund av detta har en alternativ kalkyl med en högre importandel tagits fram.¹³ Det totala förädlingsvärdet inklusive underleverantörer utgör med den alternativa kalkylen 0,06 procent av BNP år 2010 och antalet sysselsatta knappt 4 800 personer, vilket motsvarar 0,10 procent av det totala antalet sysselsatta år 2010 (se tabell 17).

SAABS BETYDELSE I SCENARIO MED ÖKAD PRODUKTION

För att Saab ska överleva behöver de öka såväl försäljningen som förädlingsvärdet. En grov kalkyl visar att om Saab exempelvis skulle nå sitt uppsatta försäljningsmål på 80 000 sålda bilar¹⁴ skulle förädlingsvärdet som andel av BNP, enligt aktuell prognos, öka till 0,22 procent år 2012 och generera en total sysselsättning på drygt 8 700 personer, vilket utgör 0,19 procent av totalt antal sysselsatta 2012 (se tabell 17). Den alternativa kalkylen med ett högre importinnehåll i Saabs produktion ger ett förädlingsvärde motsvarande 0,15 procent av BNP och en sammanlagd sysselsättning på knappt 5 800 personer, vilket utgör 0,12 procent av den totala sysselsättningen år 2012 (se tabell 17).

¹¹ I input/output-tabeller redovisas inhemsk och importerad insats per produkt samt importerad insats i produktionen. Med hjälp av dessa går det att beräkna hur stor andel av insatsen som är importerad samt inom vilka branscher underleverantörerna återfinns.

¹² I beräkningen har motorfordonsbranschens insatsstruktur använts som approximation för Saabs insatsstruktur.

¹³ Den antagna importandelen baseras bland annat på uppgifter från den svenska fordonskomponentsgruppen. Motorfordonsbranschens importandel av total insatsförbrukning från input/output-tabellerna för 2005 uppgår till knappt 43 procent och den antagna importandelen för Saab uppgår till 80 procent. Importandelen för underleverantörerna är densamma i båda kalkylerna.

¹⁴ Försäljningsmål på 80 000 sålda bilar bygger på uttalanden från Spykers styrelseordförande Victor Muller om framtida försäljningssiffror.

Tabell 17 Förädlingsvärde och sysselsättning för Saab inklusive dess underleverantörer

Procent av total BNP till baspris respektive sysselsättning, samt miljoner kronor och antal

	Låg importandel	Hög importandel
2010		
Förädlingsvärde, miljoner kronor	3 100	1 900
Förädlingsvärde, procent av BNP	0,11	0,06
Sysselsättning	6 800	4 800
Sysselsättning, procent	0,15	0,10
2012 (scenario)		
Förädlingsvärde, miljoner kronor	6 900	4 800
Förädlingsvärde, procent av BNP	0,22	0,15
Sysselsättning	8 700	5 800
Sysselsättning, procent	0,19	0,12

Källor: Spyker, SCB och Konjunkturinstitutet.

SAABS BETYDELSE FÖR SVENSK EKONOMI ÄR INTE SÄRSKILT STOR

Den beräknade betydelsen av Saabs produktion för svensk ekonomi är beroende av vilken importandel som antas. Resultatet visar emellertid att även i kalkylen med lågt importinnehåll blir inverkan på svensk ekonomi liten. Skulle Saab nå sitt försäljningsmål och sälja 80 000 bilar under 2012 får företaget en något större betydelse för BNP och sysselsättningen på riksnivå.

Saab's regionala betydelse för Västra Götalands län och i synnerhet för Trollhättan är desto större. År 2010 utgjorde Saabs anställda ca 12 procent av den totala sysselsättningen i Trollhättan och knappt 0,5 procent av sysselsättningen i Västra Götalands län.¹⁵

¹⁵ Beräkningen är baserad på sysselsättningsuppgifter för Trollhättan för 2009.

Produktion och arbetsmarknad

Produktionen och sysselsättningen ökade starkt under inledningen av 2011. Rekylen efter det stora produktionsfallet 2009 är nu över och takten i återhämtningen i produktion och sysselsättning dämpas framöver. Samtidigt ökar arbetskraften vilket bidrar till att arbetslösheten sjunker långsamt. Resursutnyttjandet fortsätter visserligen att stiga men både BNP-gap och arbetsmarknadsgap kommer fortfarande att vara negativa 2012.

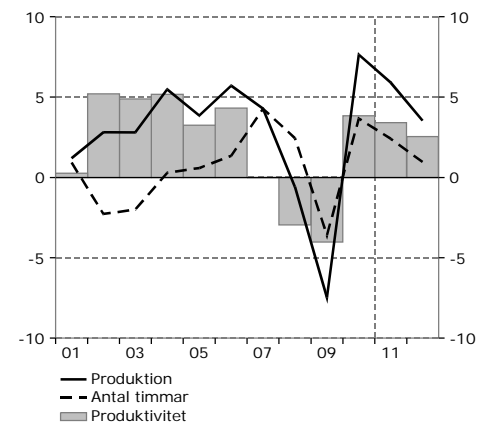
Svensk ekonomi fortsatte att växa starkt under första kvartalet i år, även om tillväxten dämpades jämfört med slutet av 2010. Det var främst exportefterfrågan och uppbyggnad av lager som drev tillväxten. Framöver väntas svensk ekonomi fortsätta att växa men i en långsammare takt. Företagen bedöms inte behöva bygga upp lagren i samma utsträckning och efterfrågan på svensk export dämpas. Det medför att tillväxten i produktionen och antalet arbetade timmar också dämpas (se diagram 90). Produktiviteten växte starkt 2010 och i början av 2011. Fallet i produktivitetsnivå som skedde 2007 till 2009 är nu återhämtat.

Även sysselsättningen och arbetskraften ökade snabbt under första kvartalet i år. Det var främst inom tjänste- och byggbranscherna som sysselsättningen ökade, men även inom industrin och offentlig sektor. Precis som för produktionen och antalet arbetade timmar dämpas tillväxten i sysselsättning och arbetskraft framöver (se diagram 91). Arbetslösheten är fortfarande hög, 7,7 procent första kvartalet i år. Arbetslösheten faller tillbaka långsamt och uppgår till 7,5 procent i genomsnitt 2011 och 7,2 procent 2012 (se diagram 92). Det är fortfarande betydligt högre än jämviktsarbetslösheten som Konjunkturinstitutet bedömer är drygt 6 procent.

För att arbetslösheten ska fortsätta att sjunka krävs att arbetsmarknaden är tillräckligt flexibel så att arbetslösa matchas med vakanser. Det finns en del indikatorer som tyder på att matchningen har försämrats något under lågkonjunkturen. Men utbudet av arbetskraft har ökat ovanligt snabbt de senaste åren, vilket sannolikt har medfört svårigheter att matcha arbetslösa med jobb på kort sikt. Konjunkturinstitutet bedömer att arbetsmarknadens funktionssätt i grunden inte har försämrats så mycket att det får varaktiga konsekvenser.

Sammantaget fortsätter återhämtningen men i långsammare takt. Resursutnyttjandet stiger successivt, men från en låg nivå och det finns fortfarande lediga resurser 2012.

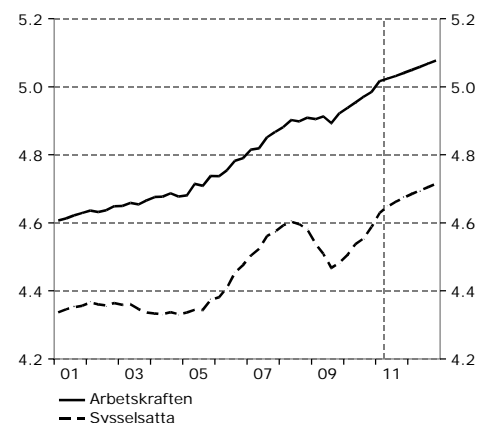
Diagram 90 Produktion, arbetade timmar och produktivitet i näringslivet
Årlig procentuell förändring

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 91 Arbetskraft och sysselsättning

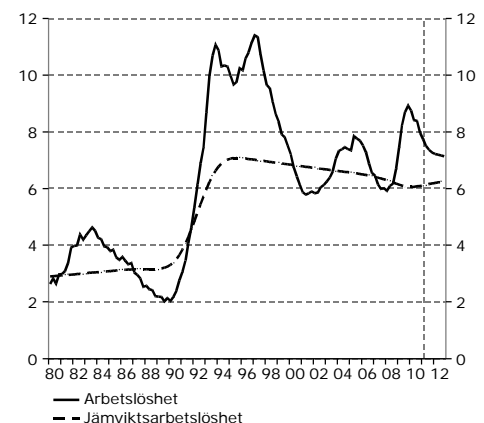
Miljoner, säsongrensade kvartalsvärden

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 92 Arbetslöshet och jämviktsarbetslöshet

Procent av arbetskraften, säsongrensade kvartalsvärden

Anm. Avser 15–74 år. Data före 2001 är länkade av Konjunkturinstitutet.

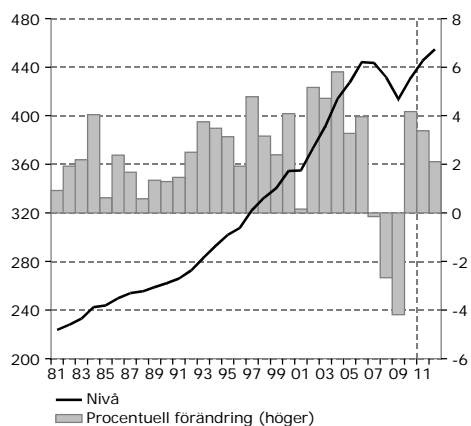
Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 93 Produktion i näringslivet
Index 2000=100, fasta priser

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

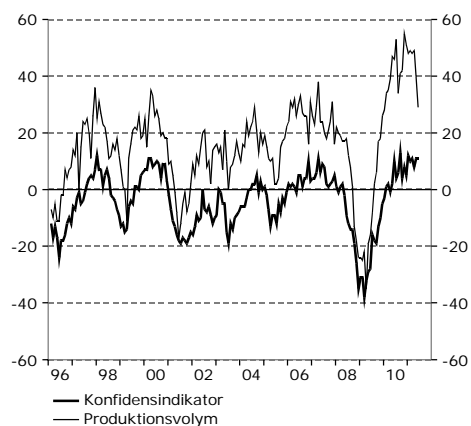
Diagram 94 Produktivitet i näringslivet
Förädlingsvärde per timme, fasta priser. Kronor per timme respektive årlig procentuell förändring, kalenderkorrigerade värden

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 95 Konfidensindikator för industrin

Nettotal, säsongsrensade månadsvärden

Källa: Konjunkturinstitutet.

Produktion, produktivitet och arbetade timmar

TILLVÄXTEN I NÄRINGSLIVETS PRODUKTION DÄMPAS

Näringslivets produktion växte starkt under det första kvartalet 2011. Från en tillväxt på 7,4 procent 2010 dämpas nu produktionstillväxten i näringslivet till 5,9 procent under 2011 och 3,9 procent 2012 (se tabell 18 och diagram 93).

Ökningen av produktionen leder till att antalet arbetade timmar ökar med 2,4 procent i näringslivet 2011 och något mindre 2012 (se tabell 19). Avmattningen förklaras i huvudsak av den något svagare efterfrågan.

Under 2011 ökar produktiviteten i näringslivet mer än det historiska genomsnittet och det tidigare fallet i produktiviteten återhämtas (se diagram 94). Till följd av den starka tillväxten i produktiviteten sluts det så kallade produktivitetsgapet 2011, vilket innebär att resursutnyttjandet inom företagen är normalt (se även avsnittet ”Resursutnyttjande” i detta kapitel).

Tabell 18 Produktion

Miljarder kronor, löpande priser respektive procentuell förändring, fasta priser, kalenderkorrigerade värden

	2010	2010	2011	2012
Varubranscher	818	12,5	8,1	3,9
Varav: Industri	502	16,0	10,7	4,5
Byggverksamhet	158	8,5	5,7	3,6
Tjänstebranscher	1 435	4,7	4,7	3,8
Varav: Handel	334	8,7	5,4	4,3
Företagstjänster	336	6,3	5,9	4,3
Näringsliv	2 252	7,4	5,9	3,9
Offentliga myndigheter	579	-0,7	0,3	1,0
BNP till baspris¹	2 874	5,6	4,7	3,3
Produktskatter/-subventioner	425	4,2	2,7	3,5
BNP till marknadspris	3 299	5,4	4,5	3,3

¹ Inklusive produktion i hushållens icke vinstdrivande organisationer.

Anm. Med produktion avses här förädlingsvärdet.

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

INVESTERINGSLEDD EFTERFRÅGAN DRIVER INDUSTRIEN

Industriproduktionen ökade med drygt 19 procent det första kvartalet 2011 jämfört med motsvarande kvartal 2010. Indikatorer och statistik tyder dock på att tillväxttakten nu dämpas. Konjunkturbarometerns konfidensindikator för tillverkningsindustrin är fortsatt hög men produktionsvolymen indikerar samtidigt en viss avmattning (se diagram 95). Även Inköpschefsindex talar för att tillväxten i industriproduktionen har växlat ner något under våren.

En orsak till dämpningen är att lageruppbyggnaden mattas av under resten av 2011 och 2012. Lageruppbyggnaden inom indu-

strin var kraftig första kvartalet 2011. Konjunkturbarometern indikerar att företagen inom tillverkningsindustrin nu är relativt nöjda med sina färdigvarulager och med orderstocken (se även avsnittet ”Lager” i kapitlet ”BNP och efterfrågan”).

Svensk industriproduktion möter en stigande efterfrågan från omvärlden. Samtidigt håller den stärkta kronan tillbaka export- och produktionsutvecklingen något. Under 2011 och 2012 ökar industriproduktionen med 10,7 respektive 4,5 procent (se diagram 96). Efterfrågan i både Sverige och i omvärlden är i stor utsträckning investeringsledd, vilket driver på produktionen av investeringsvaror. Även insatsvaruindustrin och exempelvis metallvaruindustrin, som bland annat producerar insatsvaror till fordonsindustrin samt byggindustrin, ökar starkt.

Den trendmässiga nedgången sedan 1980-talet av industrins andel av det totala förädlingsvärdet i näringslivet accentuerades under den finansiella krisen (se diagram 97). Trots en stark produktionsutveckling inom industrin under 2011 och 2012 så ökar inte industrins andel av näringslivets förädlingsvärde dessa år på grund av fallande förädlingsvärdepriser (se faktaruta i kapitlet ”Löner, vinster och priser”).

Antalet arbetade timmar inom industrin ökade i fjol och fortsätter att öka i år och nästa år, som en följd av den starka produktionsutvecklingen. Den trendmässiga utvecklingen de senaste decennierna har emellertid varit att antalet arbetade timmar i industrin minskat som en följd av stark produktivitetstillväxt. Utvecklingen med ökande timmar inom industrin är en tillfällig återhämtningseffekt efter den finansiella krisen och inget trendbrott.

Tillväxten i produktiviteten inom industrin var hög det första kvartalet 2011 och uppgår till 8,0 procent 2011 och 3,9 procent 2012. Produktivitetsnivån inom industrin var det första kvartalet 2011 ca 8 procent högre jämfört med det fjärde kvartalet 2007 (se diagram 98).

Tabell 19 Arbetade timmar

Miljoner timmar respektive procentuell förändring, kalenderkorrigerade värden

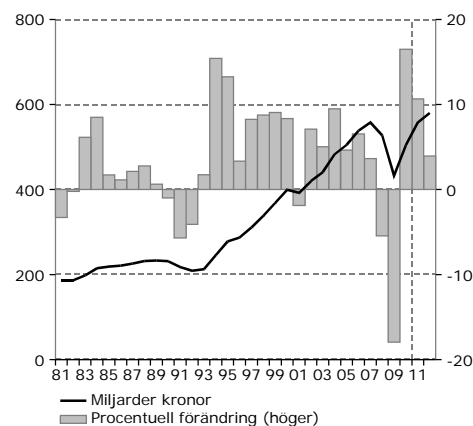
	2010	2010	2011	2012
Varubranscher	1 962	2,7	2,7	0,9
Varav: Industri	1 147	1,3	2,5	0,6
Byggverksamhet	536	6,3	4,1	1,5
Tjänstebranscher	3 266	3,4	2,3	2,2
Varav: Handel	953	2,8	1,2	1,7
Företagstjänster	823	2,9	3,2	2,4
Näringsliv	5 228	3,1	2,4	1,7
Offentliga myndigheter	1 936	-1,0	-0,1	-0,1
Totalt¹	7 318	1,9	1,7	1,2

¹ Inklusivt arbetade timmar i hushållens icke vinstdrivande organisationer.

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 96 Industriproduktion

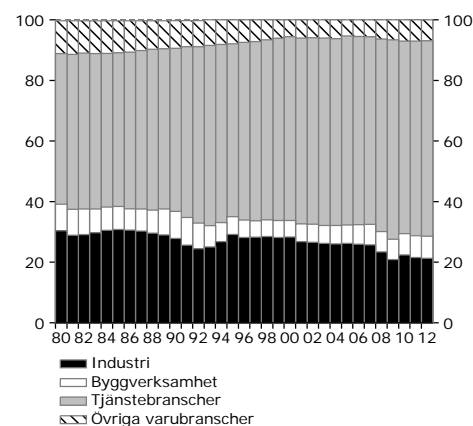
Miljarder kronor, fasta priser respektive årlig procentuell förändring

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 97 Förädlingsvärdeandelar i näringslivet

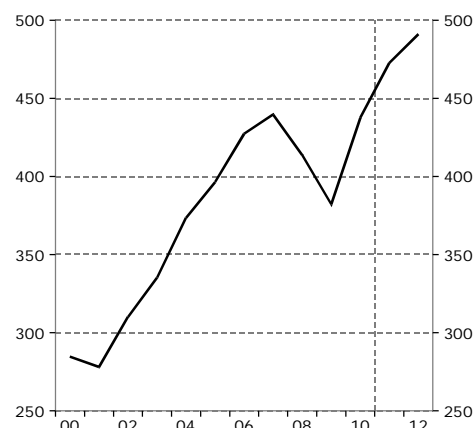
Procent av näringslivets förädlingsvärde, löpande priser

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 98 Produktivitet i industrin

Förädlingsvärde per timme, fasta priser. Kronor per timme, kalenderkorrigerade värden

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 99 Brist på arbetskraft i byggbranschen

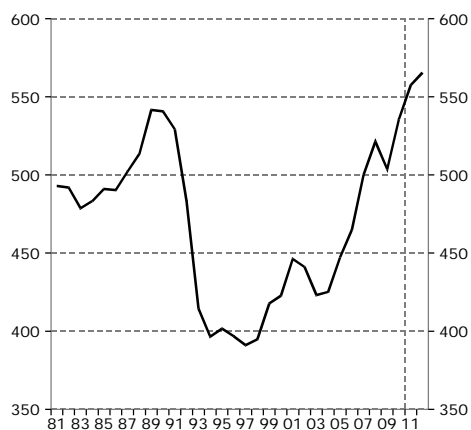
Andel företag i procent, säsongsrensade månadsvärden

Källa: Konjunkturinstitutet.

Diagram 100 Arbetade timmar i byggbranschen

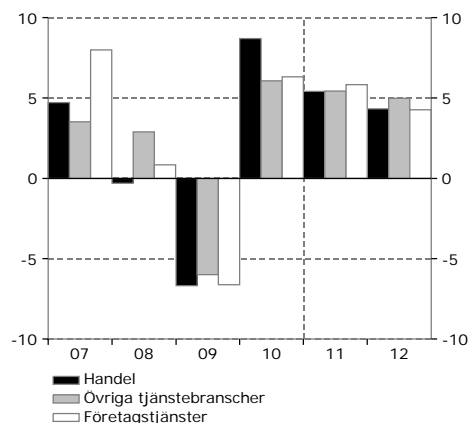
Miljoner timmar, årsvärden

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 101 Produktion i tjänstebranscher

Årlig procentuell förändring, fasta priser, kalenderkorrigerade värden

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

FORTSATT HÖG TILLVÄXT I BYGGBRANSCHEN

Tillväxten i byggbranschen är fortsatt stark och det första kvartalet 2011 växte produktionen med drygt 10 procent jämfört med motsvarande kvartal 2010. Konjunkturbarometern visar att förväntningarna på byggandet är på fortsatt höga nivåer men indikerar samtidigt en viss avmattning i tillväxten framöver. Åren 2011 och 2012 ökar produktionen med 5,7 respektive 3,6 procent (se tabell 18). Byggbranschen signalerar samtidigt att bristen på arbetskraft ökar är hög (se diagram 99). Bristen gör att produktionstillväxten hämmas något under prognosperioden. Användningen av rot-avdraget, som infördes i december 2008, har nu stabiliserats på en hög nivå och bidrar därmed betydligt mindre till produktionstillväxten än tidigare.

Antalet arbetade timmar i byggbranschen är på en historiskt sett mycket hög nivå och fortsätter att öka något under 2011 och 2012 (se diagram 100).

Under 2011 och 2012 ökar produktiviteten i byggbranschen mer än det historiska genomsnittet. Sett till produktivitetsnivån så är den emellertid fortfarande på en betydligt lägre nivå än före fallet i produktiviteten 2007.

Tabell 20 Produktivitet

Kronor per timme respektive procentuell förändring, fasta priser, kalenderkorrigerade värden

	2010	2010	2011	2012
Varubranscher	417	9,6	5,3	3,0
Varav: Industri	438	14,4	8,0	3,9
Byggverksamhet	295	2,0	1,5	2,1
Tjänstebranscher	439	1,3	2,3	1,6
Varav: Handel	350	5,7	4,2	2,5
Företagstjänster	408	3,3	2,6	1,9
Näringsliv	431	4,1	3,4	2,1
Offentliga myndigheter	299	0,3	0,4	1,1
Hela ekonomin	393	3,6	2,9	2,0

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

TJÄNSTEBRANSCHERNA GYNNAS AV HÖG INHEMSK EFTERFRÅGETILLVÄXT

Produktionen i tjänstebranscherna ökade med 6,4 procent det första kvartalet i jämförelse med första kvartalet 2010. Konjunkturbarometerns konfidensindikator för de privata tjänstenäringarna är på en fortsatt hög nivå men har backat sedan mars, vilket indikerar en avmattning.

Produktionen av företagstjänster, som till stor del används inom industrin, växer kraftigt under 2011 samtidigt som de svenska hushållens stigande konsumtion gynnar bland annat handeln (se diagram 101). Tjänstebranschernas totala produktion fortsätter att öka relativt mycket under både 2011 och 2012 med 4,7 respektive 3,8 procent. Trenden med att offentlig produktion av utbildnings- och omsorgstjänster förs över till privat sektor

fortsätter under 2011 och 2012, om än i något lugnare takt än de senaste åren. Vissa tjänstebranscher har likt byggbranschen börjat rapportera ökad brist på arbetskraft i konjunkturbarometern, vilket på sikt kan antas hämma produktionen. Det gäller främst datakonsulter, arkitekter och annan teknisk konsultverksamhet samt personaluthyrningsföretag (se även avsnittet ”Resursutnyttjande” i detta kapitel).

Antalet arbetade timmar inom tjänstebranscherna ökar med 2,3 procent 2011 och 2,2 procent 2012 (se tabell 19). Tjänstebranschernas andel av totala sysselsättningen är betydligt större än industrins, vilket gör att bidraget till den totala timutvecklingen blir stort (se diagram 102).

OFÖRÄNDRADE ARBETADE TIMMAR I OFFENTLIG SEKTOR 2011 OCH 2012

Antalet arbetade timmar i offentlig sektor har minskat sedan 2008 (se diagram 103). Detta har skett samtidigt som produktionen har ökat svagt. Under 2011 och 2012 bedöms produktionen i offentlig sektor stiga något medan antalet arbetade timmar är i det närmaste oförändrat (se tabell 18 och tabell 19).

Den tidigare nedgången i antalet arbetade timmar har främst drivits av en svag utveckling i kommunal sektor, där arbetade timmar har fallit trendmässigt sedan början av 2008 (se diagram 104). Nedgången har dock bromsat in tydligt under senare delen av 2010 och inledningen av 2011.

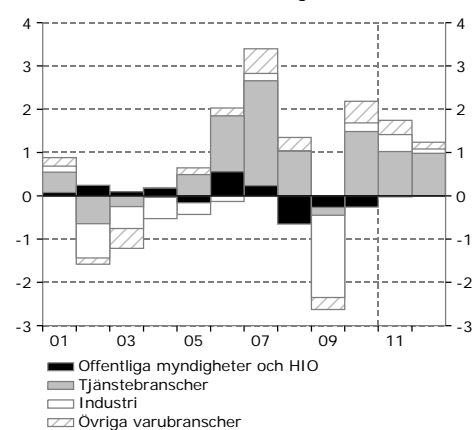
Under perioden 2008–2010 drev höga centralt avtalade löneökningar upp timlönen i kommunsektorn. Snabbt stigande arbetskostnader kan ha bidragit till att pressa tillbaka antalet arbetade timmar och sysselsättning. Under denna period ökade också inköpen av verksamhet från näringslivet kraftigt, exempelvis genom fler friskolor och privata förskolor. Antalet arbetade timmar i kommunsektorn föll därför mer än det totala antalet kommunalt finansierade timmar (se diagram 104).

Behovet av sjukvård och äldreomsorg ökar framöver till följd av att befolkningen i genomsnitt blir äldre. Kommunsektorns produktion behöver därför öka. Inköpen av verksamhet från näringslivet bedöms dock fortsätta öka snabbare än produktionen. Antalet arbetade timmar i kommunsektorn är oförändrat 2011 och 2012, medan de timmar som finansieras av kommunerna men produceras i näringslivet fortsätter att öka.

I staten ökade antalet arbetade timmar kraftigt 2010. Antalet arbetade timmar inom staten bedöms minska 2011 och 2012. I budgetpropositionen för 2011 genomförde regeringen satsningar på bland annat högskolorna. Konjunkturinstitutet prognostiserar att ytterligare 1 miljard kronor tillförs staten 2012 utöver vad som tidigare beslutats och aviserats. Myndigheternas anslag räknas upp enligt ett pris- och löneomräkningsindex (PLO) där bland annat löner och konsumentprisindex (KPI) ingår. Förra året var det genomsnittliga uppräkningsstalet 3,4 procent. För 2011 och 2012 ligger talet på eller under 1 procent. Indexet är

Diagram 102 Bidrag till tillväxten i antalet arbetade timmar

Procentenheter, kalenderkorrigerade årsvärden

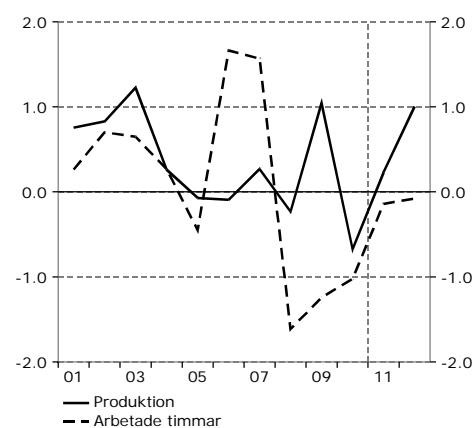

Anm. HIO avser hushållens icke vinstdrivande organisationer.

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 103 Produktion och arbetade timmar i offentlig sektor

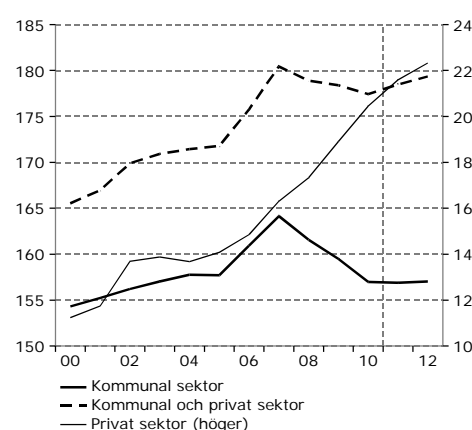
Årlig procentuell förändring, kalenderkorrigerade årsvärden

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 104 Kommunalt finansierade arbetade timmar

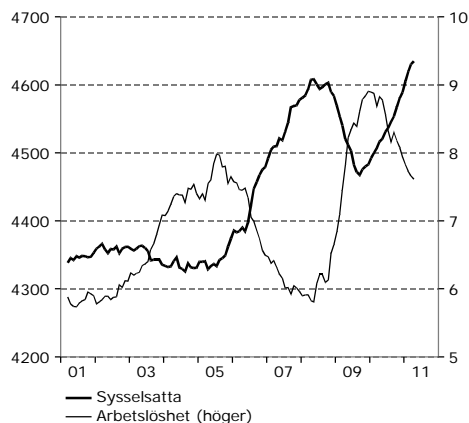
Miljoner arbetade timmar, kalenderkorrigerade årsvärden

Källa: Konjunkturinstitutet.

Diagram 105 Sysselsättning och arbetslöshet

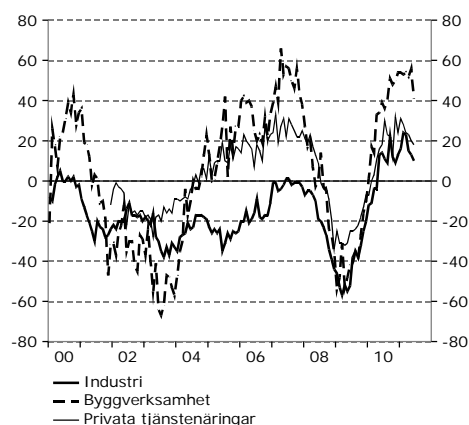
Tusental respektive procent av arbetskraften, säsongrensade månadsvärden med 3-månaders glidande medelvärde

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 106 Anställningsplaner i industri, byggverksamhet och privata tjänstenärings

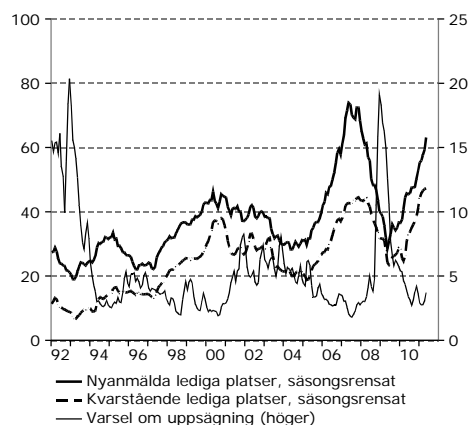
Nettotal, säsongrensade månadsvärden

Källa: Konjunkturinstitutet.

Diagram 107 Nyanmälda och kvarstående lediga platser samt varsel om uppsägning

Tusental, 3-månaders glidande medelvärde

Anm. Nyanmälda och kvarstående lediga platser avser en varaktighet på mer än tio dagar.

Källor: Arbetsförmedlingen och Konjunkturinstitutet.

tillbakablickande och de låga utvecklingstalen uppkommer till följd av att KPI och timlönen inom industrin utvecklades svagt i efterdyningarna av finanskrisen. Sammantaget innebär detta ett besparingsbehov och att myndigheterna får svårt att behålla en oförändrad personalstyrka.

Arbetsmarknaden

Från och med denna rapport avser Konjunkturinstitutets arbetsmarknadsprognoser åldersgruppen 15–74 i stället för som tidigare gruppen 16–64 år. Se fördjupningen ”Deltagande på arbetsmarknaden: En jämförelse mellan åldersgrupperna 15–74 år och 16–64 år” för en översikt av vad bytet av åldersgrupp betyder för prognoserna.

FLER SYSSELSATTA I BÖRJAN AV ÅRET

Statistik från arbetskraftsundersökningarna (AKU) visar på en fortsatt återhämtning på arbetsmarknaden under årets första månader. Antalet sysselsatta har ökat i snabb takt (se diagram 105). Samtidigt har antalet personer i arbetskraften också ökat, vilket dämpar minskningen av arbetslösheten.

Visstidsanställningar är den vanligaste anställningsformen vid rekryteringar. År 2010 utgjorde de ca 74 procent.¹⁶ Samtidigt har flödet från visstids- till tillsvidareanställningar ökat. Sysselsättningen har därmed ökat både för visstids- och tillsvidareanställda.

Enligt nationalräkenskaperna har sysselsättningen främst ökat inom tjänstebranscherna och byggbranschen. Men även industrin har börjat återanställa en del personal. Inom offentlig sektor tycks nu sysselsättningen öka efter flera år med fallande antal sysselsatta.

INDIKATORER PEKAR PÅ STIGANDE SYSSELSÄTTNING

Ledande indikatorer pekar på en fortsatt återhämtning på arbetsmarknaden under sommaren och hösten. Konjunkturbarometern visar att andelen företag som planerar att anställa personal ligger på fortsatt höga nivåer. Anställningsplanerna har dock fallit tillbaka något jämfört med toppnoteringarna i början av året, särskilt inom de privata tjänstenäringsarna (se diagram 106).

Utvecklingen av antalet nyanmälda lediga platser till Arbetsförmedlingen indikerar att efterfrågan på arbetskraft har fortsatt att stiga snabbt den senaste tiden (se diagram 107). Dessutom är antalet varsel om uppsägning på fortsatt låga nivåer.

¹⁶ Uppgifterna är hämtade från AKU. Med rekrytering avses antalet personer som från ett kvartal till ett annat lämnade arbetslöshet för ett arbete, kom utanför arbetskraften direkt till ett arbete samt antalet sysselsatta som bytte arbetsgivare.

ÅTERHÄMTNINGEN PÅ ARBETSMARKNADEN DÄMPAS

Nyinkommen statistik talar alltså för att sysselsättningen fortsätter att öka relativt snabbt under 2011 (se diagram 108). Men uppgången dämpas av att tillväxten i BNP saktar in.

Sammantaget ökar sysselsättningen i åldern 15–74 år med nästan 155 000 personer 2011–2012. Det är betydligt snabbare än ökningen i befolkningen i åldern 15–74 år och därmed ökar även sysselsättningsgraden.¹⁷ År 2012 uppgår den till ca 66 procent för åldersgruppen 15–74 år (se tabell 21 och diagram 121 i fördjupningen sist i kapitlet). Att sysselsättningsgraden inte ökar snabbare hänger samman med att befolkningen främst ökar bland de äldre vars arbetskraftsdeltagande generellt sett är lägre än för genomsnittet.

Det är i näringslivet som anställningarna ökar mest. Starkast är utvecklingen inom byggverksamheten och tjänstebranscherna (se diagram 109). Inom offentlig sektor väntas sysselsättningen endast öka måttligt under 2011 och vara i det närmaste oförändrad 2012. Det förklaras av att det ekonomiska läget i kommunsektorn väntas bli något ansträngt framöver (se kapitlet ”Offentliga finanser”).

Tabell 21 Nyckeltal för arbetsmarknaden

Tusental personer, nivå respektive årlig procentuell förändring

	2010	2010	2011	2012
BNP till baspris ¹	2 874	5,6	4,7	3,3
Produktivitet ²	393	3,6	2,9	2,0
Arbetade timmar ³	7 318	1,9	1,7	1,2
Medelarbetstid för sysselsatta ^{4,7}	31,0	0,9	-0,6	0,2
Sysselsatta ⁷	4 546	1,1	2,4	1,0
Sysselsättningsgrad ^{5,7}		64,7	65,8	66,1
Arbetskraft ⁷	4 962	1,1	1,3	0,7
Arbetslöshet ^{6,7}	416	8,4	7,5	7,2
Personer i arbetsmarknads-politiska program ⁶	186	3,8	3,5	2,8
Befolkning ⁷	7 022	1,0	0,7	0,5

Anm. ¹ Miljarder kronor, kalenderkorrigerad. ² Kronor per timme, kalenderkorrigerad. ³ Miljoner timmar, kalenderkorrigerad. ⁴ Timmar per vecka, kalenderkorrigerad. ⁵ Andelen sysselsatta av arbetsför befolkning, procent. ⁶ I procent av arbetskraften. ⁷ 15–74 år.

Källor: SCB, Arbetsförmedlingen och Konjunkturinstitutet.

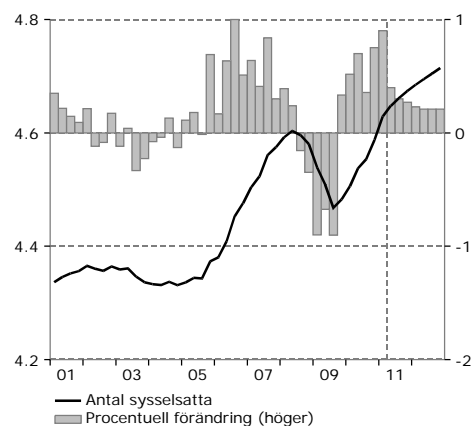
ARBETSKRAFTEN ÖKAR 2011–2012

Utbudet av arbetskraft har fortsatt att öka under årets första månader. Det finns en rad faktorer som bidrar till att arbetskraften ökar med drygt 100 000 personer 2011–2012 (se diagram 110). En viktig anledning är att befolkningen i arbetsför ålder ökar med nästan 90 000 personer. Befolkningen ökar dock främst bland de äldre och de har generellt sett ett lägre arbets-

¹⁷ Sysselsättningsgraden avser antalet sysselsatta som andel av befolkningen 15–74 år.

Diagram 108 Sysselsättning

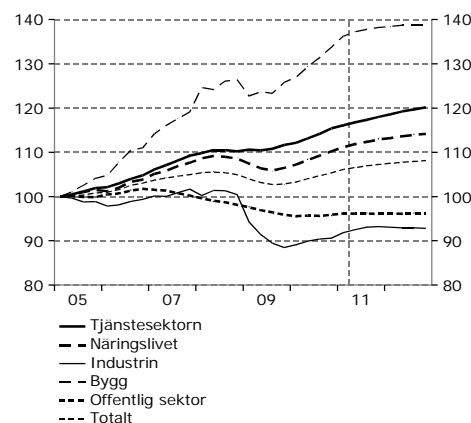
Miljoner respektive procentuell förändring, säsongsrensade kvartalsvärden

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 109 Sysselsatta

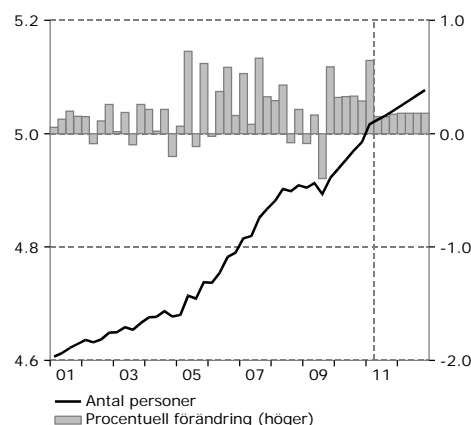
Index 2005 kvartal 1 = 100, säsongsrensade kvartalsvärden

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 110 Arbetskraft

Miljoner respektive procentuell förändring, säsongsrensade kvartalsvärden

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

kraftsdeltagande. Det demografiska tillskottet till arbetskraften är därmed inte i paritet med befolkningstillväxten.

Konjunkturinstitutet bedömer också att regeringens reformer, främst jobbskatteavdragen, har en positiv inverkan på benägenheten att söka ett arbete. Det bidrar till att arbetskraften ökar.

Vidare kommer antalet personer med sjuk- och aktivitetsersättning fortsätta att minska framöver. Det förklaras främst av ett minskat inflöde till sjuk- och aktivitetsersättning. Därtill väntas närmare 30 000 personer utförsäkras från sjukförsäkringen 2011–2012 till följd av ändrade regler. Vissa av dessa personer kommer att söka sig ut till arbetsmarknaden. Men en relativt stor andel av de utförsäkrade återgår till sjukförsäkringen efter ett par månader (se även kapitlet ”Offentliga finanser”).

Diagram 111 Arbetslöshet i olika grupper

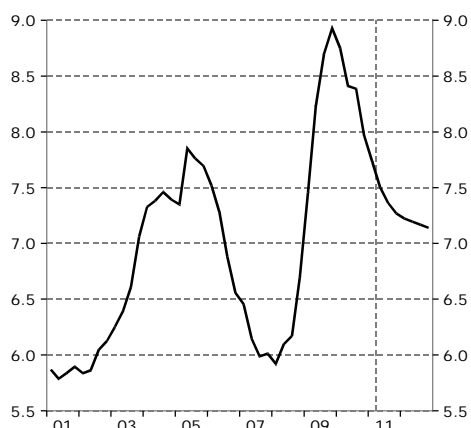
Procent av arbetskraften, faktiska kvartalsvärden

Källa: SCB.

Diagram 112 Arbetslöshet

Procent av arbetskraften, säsongrensade kvartalsvärden

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

ARBETSLÖSHETEN FALLER LÅNGSAMT

Den stigande efterfrågan på arbetskraft har medfört att arbetslösheten har minskat sedan slutet av 2009. Första kvartalet 2011 uppgick den till 7,7 procent i säsongrensade termer.

Jämfört med första kvartalet 2010 har arbetslösheten fallit för både kvinnor och män och i samtliga åldersgrupper (se diagram 111). Däremot har arbetslösheten inte fallit nämnvärt för personer med enbart förgymnasial utbildning och arbetslösheten bland utrikes födda har till och med ökat något. Att arbetslösheten bland de med enbart förgymnasial utbildning inte har minskat snabbare förklaras av att den ökade efterfrågan på arbetskraft hittills inneburit anställningar för personer med gymnasial eller högre utbildning. Att arbetslösheten är förhållandevis hög bland de utrikes födda förklaras delvis av ett ökat utbud av arbetskraft. Antalet utrikes födda i befolkningen har ökat kraftigt sedan 2006 och det årliga tillskottet till arbetskraften har varit ca 30 000 personer.

Arbetslösheten väntas fortsätta minska under loppet av 2011 som ett resultat av en stigande efterfrågan på arbetskraft. Minskningen sker dock i en allt lugnare takt då tillväxten i sysselsättningen dämpas påtagligt samtidigt som utbudet av arbetskraft fortsätter att öka (se diagram 112). Årsgenomsnittet för arbetslösheten bedöms uppgå till 7,5 procent 2011 och 7,2 procent 2012.

Resursutnyttjande

STARK EFTERFRÅGAN MEN ÄNNU INGEN ALLVARLIG BRIST PÅ ARBETSKRAFT

Resursutnyttjandet på arbetsmarknaden har successivt ökat det senaste året. Antalet sysselsatta har fortsatt att växa under inledningen av 2011 och fortsätter att öka under prognosperioden, men i allt långsammare takt (se diagram 108).

Konjunkturbarometern visar att bristen på arbetskraft i näringslivet har ökat snabbt sedan bottennoteringen i mitten av 2009. Första kvartalet i år uppgav drygt 25 procent av företagen att de upplevde brist på arbetskraft. Det är fortfarande en mindre andel än under 2007, som var toppåret under den senaste högkonjunkturen. Bristtalen är nu i paritet med nivån år 2006 och har därmed inte nått några alarmerande nivåer med hänsyn taget till den snabba tillväxten i sysselsättningen (se diagram 113). Inom vissa branscher, såsom byggbranschen, är däremot bristen mer påtaglig.

Konjunkturinstitutets bedömning är att det fortfarande finns lediga resurser på arbetsmarknaden. Bristen på arbetskraft begränsar därmed inte sysselsättningstillväxten i någon högre utsträckning. Däremot kan bristsituationer inom vissa yrken komma att dämpa produktionen och driva upp lönerna i enskilda branscher.

ARBETSLÖSHETEN FORTSÄTTER ATT ÖVERSTIGA JÄMVIKTSARBETSLÖSHETEN

Den faktiska arbetslösheten har sjunkit relativt snabbt sedan början av 2010. Trots detta så var arbetslösheten 7,7 procent första kvartalet i år och bedöms bli 7,2 procent 2012. Det är högre än jämviktsarbetslösheten (se tabell 22 och diagram 114). En del av förklaringen är att arbetskraftsutbudet varit högt i förhållande till arbetsmarknadsläget de senaste åren och fortsätter att vara det. Arbetslösheten minskar därför relativt långsamt (se även avsnittet ”Arbetsmarknaden” ovan).

För att arbetslösheten ska kunna fortsätta sjunka från dagens nivå krävs att de arbetslösa och de lediga jobben matchar varandra så att inte obalanser uppstår. Relativt höga bristtal i förhållande till arbetslöshetens nivå kan vara ett tecken på att det finns obalanser på arbetsmarknaden.

I diagram 115 visas sambandet mellan sannolikheten för arbetslösa att få jobb (jobbchansen) och arbetsmarknadsläget.¹⁸ Observationerna som avser första kvartalet 2010 till första kvartalet 2011 (de icke ifyllda rutorna i diagrammet), ligger sammantaget lägre än de tidigare observationerna (de fyllda rutorna). Det indikerar att jobbchansen vid givet arbetsmarknadsläge varit något sämre än tidigare. Observationerna ligger emellertid inom konfidensintervallet och det går därför inte att dra några säkra slutsatser kring förändrad matchningseffektivitet ännu.

¹⁸ Finanspolitiska rådet har skattat denna matchningsfunktion där jobbchansen är andelen arbetslösa som övergår till sysselsättning under ett kvartal, enligt SCB:s arbetskraftsundersökning (AKU). Arbetsmarknadsläget definieras som kvoten mellan lediga jobb och arbetslösa. Ett positivt värde indikerar att jobbchansen respektive arbetsmarknadsläget överstiger genomsnittet under perioden och vice versa. De tunnare linjerna markerar ett 95-procentigt konfidensintervall. De fyllda rutorna visar perioden 2005kv3–2009kv4 och de icke ifyllda visar 2010kv1–2011kv1. För en utförligare beskrivning, se *Svensk finanspolitik 2011*, Finanspolitiska rådet.

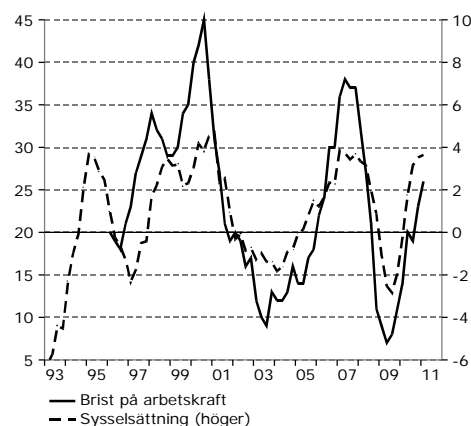
Mått på resursutnyttjandet

Graden av resursutnyttjande i ekonomin brukar ofta beskrivas med hjälp av det så kallade **BNP-gapet**. Det definieras som skillnaden mellan faktisk och potentiell BNP uttryckt som andel av potentiell BNP. **Potentiell BNP** definieras som den nivå på produktionen som skulle uppnås om vi hade normalt utnyttjande av de idag tillgängliga produktionsfaktorerna arbete och kapital.

BNP-gapet kan delas upp i ett arbetsmarknadsgap och ett produktivitetsgap. **Arbetsmarknadsgapet** ger en bild av resursutnyttjandet på arbetsmarknaden. Det definieras som de faktiskt arbetade timmarnas procentuella avvikelse från potentiellt arbetade timmar. Potentiellt arbetade timmar bestäms i sin tur i första hand av jämviktsarbetslösheten och potentiell arbetskraft. **Produktivitetsgapet** fångar upp variation i den faktiska produktiviteten som är konjunkturrellt betingad och ger en bild av resursutnyttjandet inom företagen.

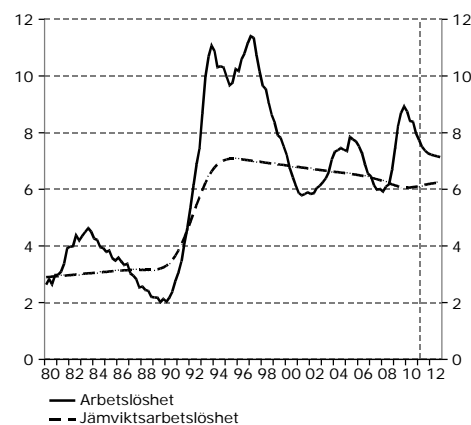
Diagram 113 Brist på arbetskraft och sysselsättning, totala näringslivet

Nettotal respektive årlig procentuell förändring, kvartalsvärden

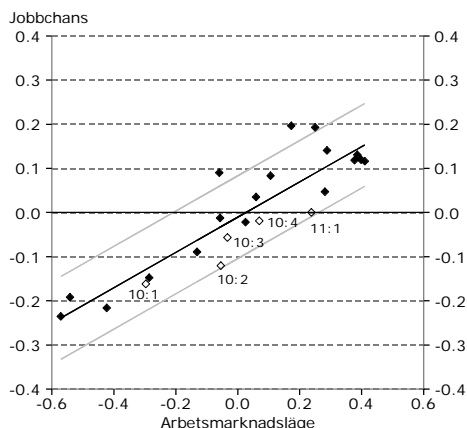

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 114 Jämviktsarbetslöshet
Procent av arbetskraften

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

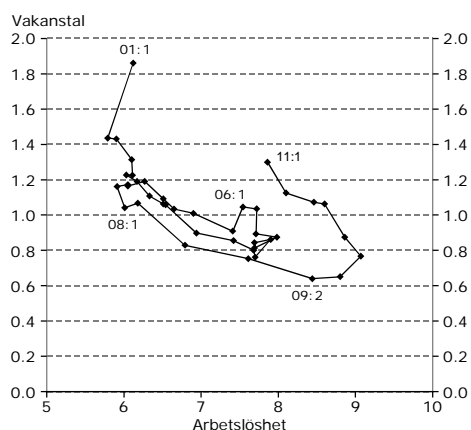
Diagram 115 Jobbchans och arbetsmarknadsläge, 2005-2011

Anm. Se fotnot 18.

Källor: SCB och Finanspolitiska rådet.

Diagram 116 Beveridgekurvan med lediga jobb från SCB

Procent av arbetskraften, säsongrensade kvartalsvärden

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Det finns flera andra indikatorer på graden av effektiv matchning. En sådan är Beveridgekurvan¹⁹ som kan användas för att tolka sambandet mellan arbetslösa och vakanser. Under det senaste året har Beveridgekurvan rört sig utåt, vilket indikerar att matchningen för tillfället är sämre än tidigare. Men det kan också vara ett normalt mönster under en lågkonjunktur och den förväntas röra sig tillbaka. Andra indikatorer såsom rekryteringstider enligt SCB liksom Arbetsförmedlingens matchningsindikator visar inte några tecken på att matchningen på arbetsmarknaden har försämrats så mycket att det skulle få varaktiga konsekvenser.²⁰

Konjunkturinstitutets samlade bedömning är att arbetsmarknadens funktionssätt i grunden är oförändrat, men att de senaste årens stora tillskott till arbetskraften sannolikt medför temporära svårigheter att matcha arbetslösa med lediga jobb. Efterfrågan på arbetskraft är heller inte tillräckligt stark under prognosperioden för att pressa ner arbetslösheten snabbare. Den faktiska arbetslösheten överstiger därför jämviktsarbetslösheten 2012.

Konjunkturinstitutets bedömning av jämviktsarbetslösheten har inte reviderats med anledning av att arbetsmarknadsprognosen nu görs för åldersgruppen 15–74 i stället för som tidigare 16–64 år. Skillnaderna i faktisk arbetslöshet mellan de två grupperna är liten (se fördjupningen ”Deltagande på arbetsmarknaden: En jämförelse mellan åldersgrupperna 15–74 år och 16–64 år” i detta kapitel).

Tabell 22 Resursutnyttjande

Årlig procentuell förändring om inte annat anges

	2010	2011	2012
Jämviktsarbetslöshet ¹	6,1	6,1	6,2
Faktisk arbetslöshet ²	8,4	7,5	7,2
Potentiellt arbetade timmar	1,2	0,7	0,5
Faktiskt arbetade timmar	1,9	1,7	1,2
Arbetsmarknadsgap ³	-3,3	-2,3	-1,7
Potentiell BNP	2,4	1,9	2,3
Faktisk BNP	5,4	4,5	3,3
BNP-gap ⁴	-4,7	-2,3	-1,3

Anm. Beräkningarna är korrigerade för skillnader i antalet arbetsdagar mellan åren.

¹ Nivå i procent av den potentiella arbetskraften. ² Nivå i procent av arbetskraften.

³ Skillnaden mellan faktiskt och potentiellt arbetade timmar uttryckt som andel av potentiellt arbetade timmar. ⁴ Skillnaden mellan faktisk och potentiell BNP uttryckt som andel av potentiell BNP.

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

BALANSERAT RESURSNYTTJANDE INOM FÖRETAGEN

Produktivitetsgapet, det vill säga skillnaden mellan den faktiska och den potentiella produktiviteten, kan ses som ett ungefärligt

¹⁹ För en utförligare beskrivning av Beveridgekurvan och dess tolkning, se *Lönebildningsrapporten 2011*.

²⁰ Se *Lönebildningsrapporten 2011* och *Arbetsmarknadsrapport 2011*, Arbetsförmedlingen.

mått på resursutnyttjandet inom företagen. Ett flertal undersökningar tyder på att resursutnyttjandet inom företagen har ökat och är på en normal nivå i början av 2011, vilket Konjunkturinstitutet tolkar som att produktivitetsgapet är nära noll detta år (se diagram 117). Att produktivitetsgapet sluts 2011 beror på att den faktiska produktiviteten ökar snabbare än den potentiella (se diagram 118).²¹ Produktivitetsgapet blir marginellt positivt under 2012 i takt med att konjunkturen förbättras.

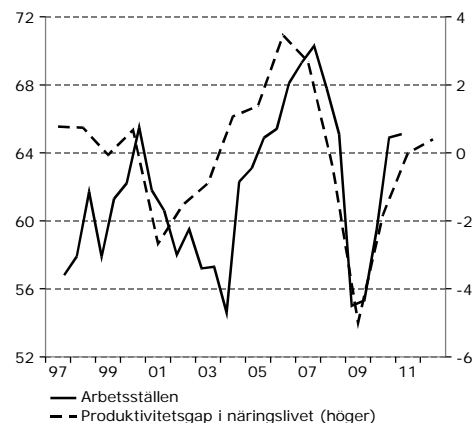
BNP-GAPET FORTFARANDE NEGATIVT 2012

Efter en period med mycket lediga resurser på arbetsmarknaden och ett kraftigt negativt arbetsmarknadsgap, stiger resursutnyttjandet på arbetsmarknaden 2011. Det faktiska antalet arbetade timmar ökar snabbare än det potentiella antalet arbetade timmar både 2011 och 2012 (se tabell 22 och avsnittet ”Makroekonomisk utveckling 2011–2015” i kapitlet ”Ekonomisk politik”). Men nivån på faktiskt arbetade timmar ligger fortfarande under den potentiella nivån 2012 och arbetsmarknadsgapet är därmed fortfarande negativt (se diagram 119).

Resursutnyttjandet i ekonomin som helhet, mätt med BNP-gapet, stiger under prognosperioden men även det är något negativt 2012 (se diagram 119).

Diagram 117 Resursutnyttjande inom företagen

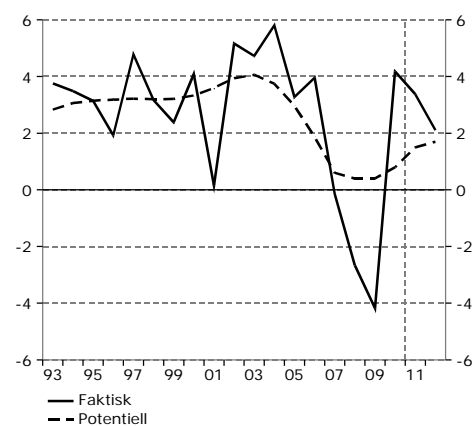
Andel arbetsställen som utnyttjar personalresurserna nästan fullt ut respektive produktivitetsgap, procent

Källor: Arbetsförmedlingen och Konjunkturinstitutet.

Diagram 118 Faktisk och potentiell produktivitet i näringslivet

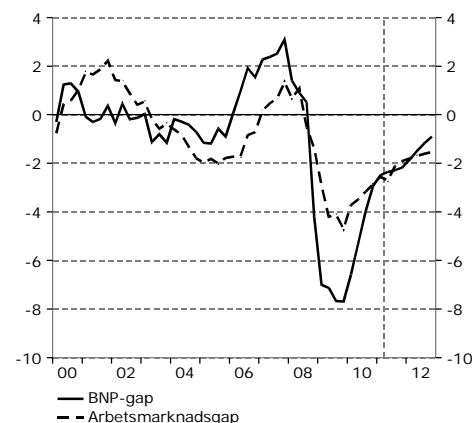
Årlig procentuell förändring, kalenderkorrigerade värden

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 119 BNP-gap och arbetsmarknadsgap

Procent av potentiell BNP respektive potentiellt arbetade timmar

Källa: Konjunkturinstitutet.

²¹ Bedömningen av den potentiella produktiviteten beskrivs närmare i avsnittet ”Makroekonomisk utveckling 2011–2015” i kapitlet ”Ekonomisk politik”.

FÖRDJUPNING

Deltagande på arbetsmarknaden: En jämförelse mellan ålders- grupperna 15–74 år och 16–64 år

Konjunkturinstitutets arbetsmarknadsprognos avser från och med juni 2011 åldersgruppen 15–74 år. Fram till nu har prognoserna avsett åldersgruppen 16–64 år. Nivåer på variabler som exempelvis arbetskraftsdeltagande och sysselsättningsgrad hos åldersgrupperna 15 år och 65–74 år skiljer sig en hel del från de genomsnittliga nivåerna hos åldersgruppen 16–64 år. Detta innebär att aggregatet 15–74 år skiljer sig något från 16–64 år. Denna fördjupning belyser vilka skillnaderna är.

Fram till denna rapport har Konjunkturinstitutet beaktat åldersgruppen 16–64 år i prognoserna för arbetsmarknad och resursutnyttjande. År 2007 ändrades den officiella statistiken till att beakta åldersgruppen 15–74 år i stället för 16–64 år i enlighet med EU:s förordningar. Då det har saknats historisk statistik för centrala variabler genomför Konjunkturinstitutet denna förändring först nu.²²

Befolkningen i gruppen 16–64 år uppgick 2010 till nästan 6 miljoner personer (se tabell 1). När 15-åringar och 65–74-åringar läggs till ökar antalet personer med drygt 1 miljon. 15-åringarna utgör bara en tiondel av ökningen, medan drygt hälften är mellan 65–69 år.

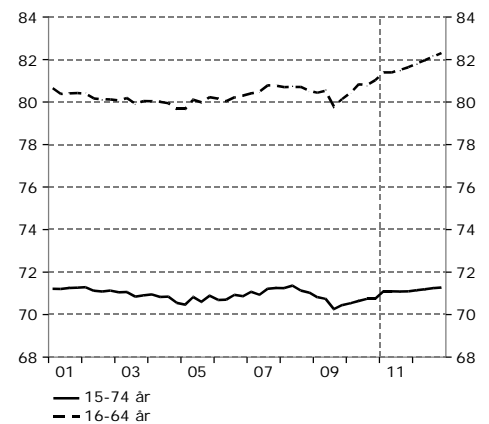
Samtidigt ökar arbetskraften med måttliga 120 000 personer, varav de flesta är i åldern 65–69 år. Detta innebär att arbetskraftsdeltagandet, det vill säga den andel av befolkningen som ingår i arbetskraften, är ca 10 procentenheter lägre för gruppen 15–74 år jämfört med gruppen 16–64 år (se diagram 120). Även sysselsättningsgraden blir nästan 10 procentenheter lägre (se diagram 121). Sammantaget innebär det att arbetslösheten inte skiljer sig så mycket åt om man jämför de två grupperna. År 2010 var arbetslösheten marginellt högre för gruppen 15–74 år jämfört med gruppen 16–64 år, 8,7 procent jämfört med 8,6 procent (se tabell 23 och diagram 122).

Drygt 75 procent av alla 15-åringar studerar. Av dem som är i arbetskraften, ca 12 000 personer, är över 60 procent sysselsatta, även om arbetslösheten är hög (knappt 40 procent). Men av de arbetslösa är två tredjedelar heltidsstuderande som söker arbete.

Bland dem som tillhör gruppen 65–69 år är majoriteten pensionärer, men arbetskraftsdeltagandet är ändå drygt 15 procent. Arbetskraftsdeltagandet i den gruppen har ökat sedan 2005. De

Diagram 120 Arbetskraftsdeltagande i olika åldersgrupper

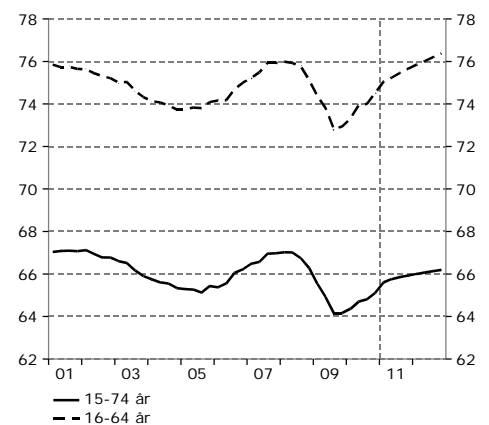
Procent av befolkningen i respektive åldersgrupp, säsongrensade kvartalsvärden

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 121 Sysselsättningsgrad i olika åldersgrupper

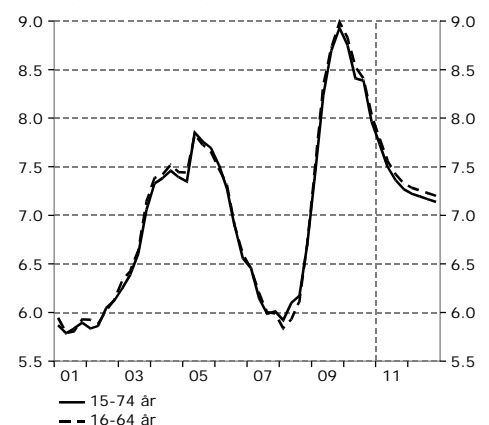
Andel sysselsatta i procent av befolkningen i respektive åldersgrupp, säsongrensade kvartalsvärden

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 122 Arbetslöshet i olika åldersgrupper

Procent av arbetskraften i respektive åldersgrupp, säsongrensade kvartalsvärden

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

²² Arbetsmarknadsvariabler för perioden innan 2001 är tillbakaskrivna av Konjunkturinstitutet eftersom SCB ännu inte har publicerat historiska serier längre tillbaka än så.

flesta i den gruppen som är i arbetskraften är också sysselsatta och arbetslösheten är mycket låg. De som arbetar har en medelarbets tid på drygt 20 timmar per vecka.

90 procent av alla mellan 70–74 år är pensionärer. Arbetskraftsdeltagandet är lågt, ca 7 procent, och i princip alla av dessa är sysselsatta. Medelarbets tiden per vecka är dock låg.

Tabell 23 Arbetsmarknaden i olika åldersgrupper 2010

Tusental respektive procent

	15–74	16–64	15	65–69	70–74
Befolkning	7 021	5 989	113,4	532,2	386,2
I arbetskraften	4 835	4 714	12,3	84,2	27,0
Sysselsatta	4 546	4 429	7,6	82,4	26,8
Arbetslösa	416	409	4,7	1,9	0,3
Heltidsstud. som söker arbete	127	124	2,9	0,0	0,0
Arbetskraftsdeltagande ¹	69	79	10,8	15,8	7,0
Sysselsättningsgrad ²	65	74	6,7	15,5	6,9
Arbetslöshet ³	8,4	8,5	38,3	2,2	1,0
Utanför arbetskraften	2 060	1 152	101,2	448,0	359,2
Studera (andel i procent) ⁴	1 569,1 (22,4)	484,0 (8,1)	85,0 (75,0)	0,2 (0)	0,0 (0)
Sjuka (andel i procent) ⁴	375,6 (5,3)	344,5 (5,8)	0,0 (0,0)	23,3 (4,4)	7,8 (2,0)
Pensionärer (andel i procent) ⁴	837,2 (11,9)	71,7 (1,2)	0,0 (0,0)	417,6 (78,5)	347,9 (90,1)
Övriga (andel i procent) ⁴	278,1 (4,0)	251,4 (4,2)	16,2 (14,3)	7,0 (1,3)	3,5 (0,9)
Medelarbets tid, timmar/vecka ⁵	31,0	31,3	13,7	21,1	16,5

¹ Arbetskraften som andel av befolkningen i procent. ² Sysselsatta som andel av befolkningen i procent. ³ Arbetslösa som andel av arbetskraften i procent. ⁴ Andel i procent av befolkningen i respektive grupp. ⁵ Medelarbets tid enligt AKU.

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Sammantaget har 15-åringarna och 65–74 åringarna ett lägre arbetskraftsdeltagande och en lägre sysselsättningsgrad än gruppen 16–64 år. Detta innebär att arbetskraftsdeltagandet och sysselsättningsgraden för gruppen 15–74 år båda är ungefär 10 procentenheter lägre än om man bara inkluderar de i åldern 16–64 år. Arbetslösheten bland 15-åringarna är hög medan den är låg bland åldersgruppen 65–74 år. Sammantaget leder det till att arbetslösheten totalt sett inte skiljer sig särskilt mycket åt beroende på om man studerar gruppen 16–64 år eller 15–74 år.

Både 15-åringarna och 65–74 åringarna har lägre medelarbets tid än gruppen 16–64 år, vilket innebär att medelarbets tiden sammantaget blir lägre för gruppen 15–74 år.

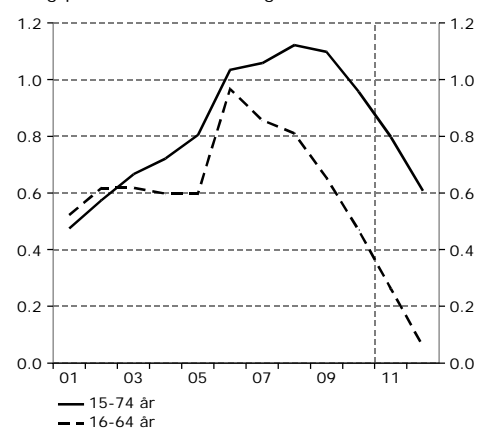
Normalt sett är den procentuella förändringen för sysselsättning och arbetskraft för gruppen 15–74 år ganska lik förändringen i gruppen 16–64 år, bland annat eftersom gruppen 15–74 år

till 97 procent utgörs av gruppen 16–64 år. Detta gör att bytet av åldersgrupp inte påverkar prognoserna för sysselsättning och arbetskraften nämnvärt. Däremot påverkas nivåerna på de olika variablerna. Befolkningen i gruppen 15–74 år ökar betydligt snabbare än i gruppen 16–64 år (se diagram 123). Det beror på att befolkningen i den äldre gruppen 65–74 år ökar snabbt de närmaste åren och både sysselsättning och arbetskraftsdeltagande är förhållandevis lågt i denna grupp. Detta medför att sysselsättningsgrad och arbetskraftsdeltagande utvecklas betydligt svagare för gruppen 15–74 år än för gruppen 16–64 år (se diagram 121 och diagram 120).

Konjunkturinstitutets prognos av det sammanlagda resursutnyttjandet påverkas inte nämnvärt på grund av bytet till den nya åldersgruppen. Både potentiell och faktisk arbetskraft blir högre, likaså blir potentiell och faktisk sysselsättning högre.

Diagram 123 Befolkning i olika åldersgrupper

Årlig procentuell förändring

Källor: SCB.

Löner, vinster och priser

Resursutnyttjandet på arbetsmarknaden är nu lågt men stiger successivt. Löneökningstakten stiger därför också successivt, men eftersom produktiviteten ökar snabbt, stiger enhetsarbetskostnaden bara måttligt. Samtidigt hålls importpriserna tillbaka av den starka kronan. Inflationen beräknad med fast bostadsränta beräknas bli 1,6 procent både 2011 och 2012.

Avtalsrörelsen 2010 resulterade i låga centralt avtalade löneökningar. Detta bidrar till att löneökningstakten blir låg under 2010 och 2011. Under hösten inleds en ny stor avtalsrörelse. Ramverket för förhandlingarna liknar tidigare avtalsrörelser under 2000-talet. Denna gång ser konjunkturläget betydligt ljusare ut än inför avtalsrörelsen 2010. Resursutnyttjandet på arbetsmarknaden, mätt med arbetsmarknadsgapet, är visserligen lågt men stiger successivt (se diagram 124). Detta bidrar till att löneökningstakten väntas bli högre 2012 än 2011. Lönerna i näringslivet bedöms öka med 2,8 respektive 3,3 procent 2011 och 2012.

Företagen effektiviserar sin produktion, vilket bidrar till att produktiviteten ökar (se diagram 125). Enhetsarbetskostnaden, det vill säga arbetskostnaden per producerad enhet, stiger därför bara måttligt 2011. Trots detta planar vinstandelen ut. Det beror bland annat på att en starkare krona håller tillbaka exportföretagens vinster.

Den starka kronan bidrar också till att priserna på importerade konsumtionsvaror sjunker i år och sedan är oförändrade nästa år.

Inflationen mätt med KPI blir 3,0 procent i år och 2,4 procent 2012 (se diagram 126). En stor del av uppgången beror på att Riksbanken höjer reporäntan, vilket gör att bolåneräntorna stiger. Inflationen mätt med fast bostadsränta, KPIF, blir 1,6 procent båda åren. Förutom bostadsräntorna drar höga energipriser upp inflationen mycket i år. Den underliggande inflationen mätt med KPIX²³ exklusive energi blir låg i år och stiger sedan relativt snabbt (se diagram 126). Sammantaget innebär utvecklingen av enhetsarbetskostnader och importpriser att företagens kostnader ökar relativt långsamt i år medan de ökar snabbare 2012.

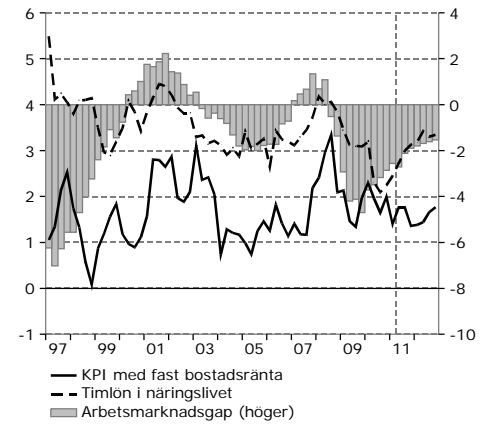
Löner och arbetskostnader

EN OMFATTANDE AVTALSRORELSE INLEDS UNDER HÖSTEN

Under hösten 2011 inleds en större avtalsrörelse som pågår fram till hösten 2012. Totalt kommer avtal för 2,7 miljoner anställda att omförhandlas mellan september 2011 och september 2012.

Diagram 124 Arbetsmarknadsgap, timlön och KPIF

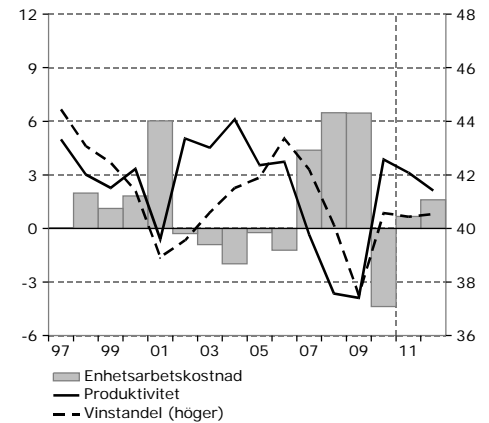
Procent av potentiellt arbetade timmar respektive årlig procentuell förändring, kvartalsvärden

Källor: SCB, Medlingsinstitutet och Konjunkturinstitutet.

Diagram 125 Enhetsarbetskostnad, produktivitet och vinstandel i näringslivet

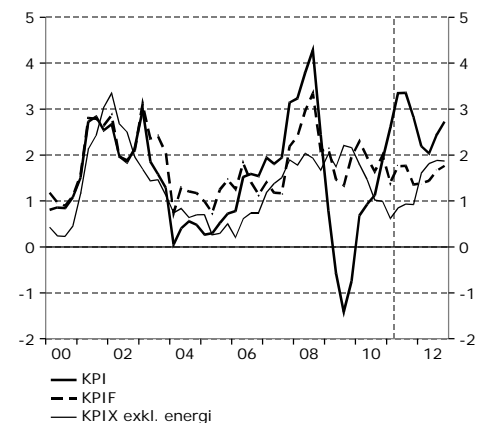
Årlig procentuell förändring, kalenderkorrigerade värden, respektive procent

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 126 Konsumentpriser

Årlig procentuell förändring, kvartalsvärden

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

²³ KPIX är KPI rensad för räntekostnader för egna hem och direkta effekter av förändrade indirekta skatter.

Den senaste större avtalsrörelsen, som genomfördes 2010, ledde till avtal som i huvudsak löpte på mellan 18 och 24 månader. I den kommande avtalsrörelsen är därför tidpunkterna då de gamla avtalen löper ut mer spridda jämfört med inför 2010 års avtalsrörelse (se tabell 24).

Inom industrin löper de centrala avtalen för tjänstemännen ut i september 2011 medan de flesta andra avtal inom industrin löper ut sista januari 2012. Parterna inom industrin har dock kommit överens om att samordna förhandlingarna om nya avtal för arbetare och tjänstemän under hösten. Enligt tidplanen ska fackförbundens yrkanden överlämnas till motparten senast den 30 september. Ambitionen är att de nya avtalen ska vara klara senast den 30 november 2011.

Industrins avtalsförhandlingar inleder avtalsrörelsen och förväntas få en normerande inverkan på de följande avtalsförhandlingarna liksom de har haft i tidigare avtalsrörelser under 2000-talet.

Tabell 24 Förutsättningar inför 2011/2012 års avtalsrörelse

Tidpunkt då avtalen löper ut, antal avtal och antal anställda

Tidpunkt	Avtal	Anställda	Berörda större avtal
2011			
30 september ¹	9	174 000	Tjänstemannaavtal i industrin
31 december	4	14 000	Avtal för revisions- och konsultföretag
2012			
31 januari ¹	36	350 000	Främst avtal för industriarbetare
28 februari	43	82 000	Avtal för motorbranschen
31 mars	169	454 000	Detaljhandel, IT och telekom
30 april	71	1 180 000	Kommunala avtal och bemanningsbranschen
31 maj	34	138 000	Hotell- och restaurangavtal
30 september	9	160 000	Statliga avtal

¹ I industrin samordnas förhandlingarna under hösten 2011.

Källa: Medlingsinstitutet.

Under 2010 lämnade Teknikföretagen Industriavtalet, i vilket förhandlingsordningen inom industrin regleras.²⁴ Under våren 2011 har företrädare för fackförbund och arbetsgivarorganisationer inom industrin utarbetat ett förslag till ett nytt industriavtal. Parterna inom industrin ska nu formellt ta ställning till detta och det nya avtalet avses ersätta det gamla från den 1 juli 2011. I

²⁴ Industriavtalet tecknades mellan fack och arbetsgivare inom industrin 1997. Efter avtalets inrättande har flera andra branscher anpassat sig genom att genomföra sina kollektivavtalsförhandlingar efter industrins förhandlingar. Löneökningarna i industrins kollektivavtal har därigenom kommit att bli ett riktmärke för övriga branschers avtal.

det nya förhandlingsavtalet tydliggörs att parterna ska verka för att arbetskostnadsökningen inom industrin ska vara en norm även för övriga parter på arbetsmarknaden. Det nya avtalet syftar också uttryckligen till att löneförhandlingarna inom industrin ska samordnas tidsmässigt. Avtalet innehåller dessutom fler och tydligare regler för att se till att förhandlingarna ska komma igång i god tid innan gällande avtal löper ut.

LÖNEÖKNINGAR 2010–2011 DE LÄGSTA SEDAN INDUSTRIAVTALETS TILLKOMST

Löneökningarna enligt de centrala avtal som slöts under 2010 års avtalsrörelse kom på grund av den dåvarande djupa lågkonjunkturen att ge betydligt lägre löneökningar än tidigare under 2000-talet. De slutliga löneökningarna under 2010 och 2011 blir därmed jämförelsevis låga (se diagram 127). För 2010 finns preliminära utfall på timlöneökningar enligt konjunkturlönestatistiken. De preliminära utfallen revideras dock när lönerrevisioner har genomförts och retroaktiva löner utbetalas. Först efter 12 månader fastställs löneökningstakten definitivt. Löneökningen i hela ekonomin bedöms ha blivit 2,5 procent 2010, vilket är den lägsta ökningstakten sedan Industriavtalet tillkom 1997.

Löneökningarna i näringslivet 2010 och 2011 följer profilen i de centrala avtalen och blir som lägst 2010 då lönerna ökar med 2,5 procent. År 2011 ökar timlönen något snabbare, med 2,8 procent (se diagram 128). I industrin ökade dock lönerna mer 2010 än de bedöms göra 2011 (se tabell 25). Detta är delvis en följd av att 2009 års lönerrevisioner i flertalet industriföretag senarelades till 2010.

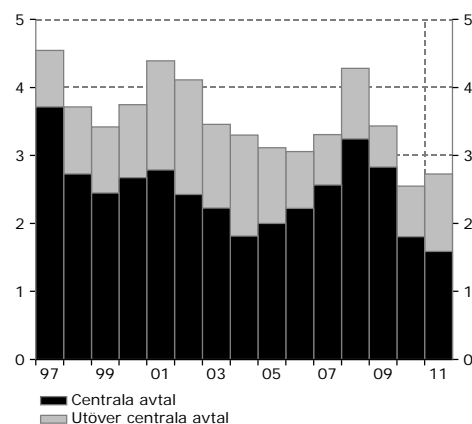
I den offentliga sektorn är de centralt avtalade löneökningarna i många avtal lägre 2011 än 2010. De slutliga löneökningarna bedöms också följa denna profil (se tabell 25).

STIGANDE RESURSNYTTJANDE PÅ ARBETSMARKNADEN INNEBÄR HÖGRE LÖNEÖKNINGAR 2012

När resursnyttjandet på arbetsmarknaden är lågt tenderar både de centralt avtalade och de slutliga löneökningarna att bli lägre än vid ett läge då det råder brist på arbetskraft. Ett mått på resursnyttjandet på arbetsmarknaden är det så kallade arbetsmarknadsgapet som visar antalet arbetade timmars avvikelse från potentiellt arbetade timmar (se kapitlet ”Produktion och arbetsmarknad”). Förändringarna i arbetsmarknadsgapet och löneökningarna följdes ganska nära åt under perioden 2000–2008 (se diagram 129). År 2009 var dock löneökningarna höga i förhållande till resursnyttjandet på arbetsmarknaden eftersom de centralt avtalade löneökningarna förhandlats fram 2007, då konjunkturläget var betydligt starkare. Först i och med 2010 års avtalsrörelse kom löneökningarna att anpassas till det svaga arbetsmarknadsläget.

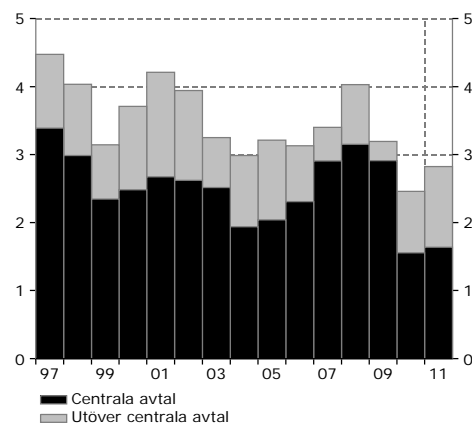
Under 2011 och 2012 ökar sysselsättningen och arbetslösheten faller. När den nya avtalsrörelsen inleds under hösten kom-

Diagram 127 Timlön i hela ekonomin
Årlig procentuell förändring

Källor: Medlingsinstitutet och Konjunkturinstitutet.

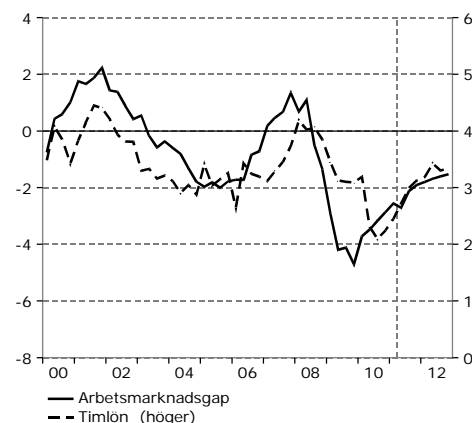
Diagram 128 Timlön i näringslivet
Årlig procentuell förändring

Källor: Medlingsinstitutet och Konjunkturinstitutet.

Diagram 129 Arbetsmarknadsgap och timlön i näringslivet

Procent av potentiellt arbetade timmar respektive årlig procentuell förändring, kvartalsvärden

Källor: Medlingsinstitutet och Konjunkturinstitutet.

mer läget på arbetsmarknaden att se betydligt ljusare ut än inför 2010 års avtalsrörelse. Detta innebär att både de centralt avtalade och de slutliga löneökningarna blir högre 2012 än 2010–2011. De slutliga löneökningarna i näringslivet bedöms uppgå till 3,3 procent 2012.

Löneökningarna i byggbranschen var låga i förhållande till övriga näringslivet 2010 (se tabell 25). År 2011 och 2012 uppskattas dock löneökningarna i byggbranschen bli högre än i övriga näringslivet på grund av den starka efterfrågan på arbetskraft i byggsektorn (se kapitlet ”Produktion och arbetsmarknad”).

Tabell 25 Timplön enligt konjunkturlönestatistiken

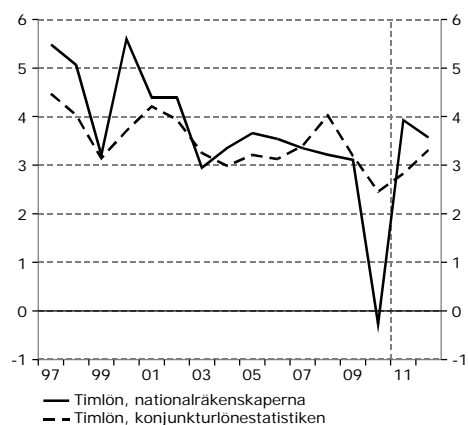
Årlig procentuell förändring

	2009	2010	2011	2012
Industri	3,0	2,8	2,6	3,2
Byggbranschen	3,5	1,9	3,3	3,5
Tjänstebanscher	3,2	2,4	2,9	3,3
<i>Näringsliv</i>	<i>3,2</i>	<i>2,5</i>	<i>2,8</i>	<i>3,3</i>
Kommuner	3,9	2,7	2,5	3,2
Stat	3,9	3,0	2,6	3,1
Hela ekonomin	3,4	2,5	2,7	3,3

Källor: Medlingsinstitutet och Konjunkturinstitutet.

Diagram 130 Timplön i näringslivet

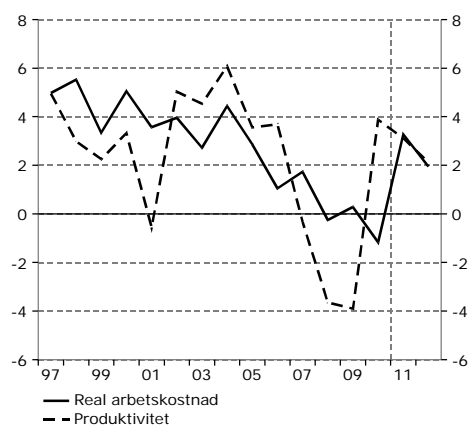
Årlig procentuell förändring, kalenderkorrigerade värden

Källor: SCB, Medlingsinstitutet och Konjunkturinstitutet.

Diagram 131 Real arbetskostnad och produktivitet i näringslivet

Årlig procentuell förändring, kalenderkorrigerade värden

Anm. Arbetskostnad deflaterad med näringslivets förädlingsvärdepris.

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

TILLFÄLLIGA FAKTORER DRAR UPP

ARBETSKOSTNADSÖKNINGEN 2011–2012

Arbetskostnaden per timme i näringslivet beräknas med hjälp av lönesumma, löneskatter och kollektiva avgifter i förhållande till antalet arbetade timmar enligt nationalräkenskaperna. Under 2010 utvecklades timplönen i näringslivet enligt nationalräkenskaperna mycket svagt i förhållande till utvecklingen enligt konjunkturlönestatistiken (se diagram 130).²⁵ En viss reversering av skillnaden i löneutveckling mellan källorna bedöms ske under 2011 och 2012 genom en högre löneökningstakt enligt nationalräkenskaperna än enligt konjunkturlönestatistiken.

Arbetskostnaden per timme ökar dock något mindre än timplönen enligt nationalräkenskaperna 2011 (se tabell 26). Detta beror på att vissa av de avtalade kollektiva avgifterna reduceras 2011. År 2012 återställs delvis reduktionen av de avtalade kollektiva avgifterna och arbetskostnaden ökar därmed lite snabbare än timplönen.

Den reala arbetskostnaden i näringslivet, det vill säga arbetskostnaden deflaterad med förädlingsvärdepriset, minskade 2010 till följd av den anmärkningsvärt låga utvecklingen av den nominella arbetskostnaden (se tabell 26). År 2011 och 2012 ökar den reala arbetskostnaden däremot relativt kraftigt på grund av de ökade nominella arbetskostnaderna och en måttlig ökning av förädlingsvärdepriset.

²⁵ Skillnaden i timplöneutveckling mellan nationalräkenskaperna och konjunkturlönestatistiken diskuteras översiktligt i *Konjunkturläget*, mars 2011 samt mer ingående i *Sveriges ekonomi – Statistiskt perspektiv*, 2010:4, SCB.

Produktiviteten i näringslivet ökade betydligt snabbare än den reala arbetskostnaden 2010 (se diagram 131) vilket innebar att vinstandelen steg och en del av det kraftiga fallet 2008–2009 återhämtades. Under 2011 och 2012 ökar produktivitet och real arbetskostnad i ungefär samma takt. Vinstandelen är därför i stort sett oförändrad dessa år (se avsnittet ”Produktionskostnader, priser och vinster”) nedan.

Tabell 26 Timlön och arbetskostnad per timme i näringslivet enligt nationalräkenskaperna

Kronor per timme, procent och årlig procentuell förändring, kalenderkorrigerade värden

	2010	2010	2011	2012
Timlön	201	-0,3	3,9	3,6
Kollektiva avgifter och löneskatter ¹	79	39,4	39,3	39,5
Arbetskostnad	280	-0,7	3,8	3,8
Real arbetskostnad ²		-1,2	3,3	1,9

¹ 1 procent av lönesumman.

² Arbetskostnad deflaterad med förädlingsvärdepriset i näringslivet.

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Även sett ur löntagarnas perspektiv minskade reallönen i ekonomin som helhet något 2010 till följd av den svaga utvecklingen av den nominella timlönen enligt nationalräkenskaperna (se diagram 132).²⁶ I år och nästa år ökar reallönen däremot med 2,2 procent per år, vilket är högre än under de senaste fem åren.

Produktionskostnader, priser och vinster

Vinstandelen i näringslivet vände upp 2010 och steg kraftigt (se diagram 133). Tack vare att man inte avskedat personal i takt med produktionsfallet 2009 (så kallad labour hoarding) fanns mycket lediga resurser inom företagen som kunde tas i anspråk då efterfrågan ökade 2010. Därför steg produktiviteten kraftigt. Företagen fortsätter att höja produktiviteten ganska snabbt 2011 och 2012, men vinstandelen ligger trots detta kvar på oförändrad nivå till följd av bland annat den allt starkare kronkursen.²⁷

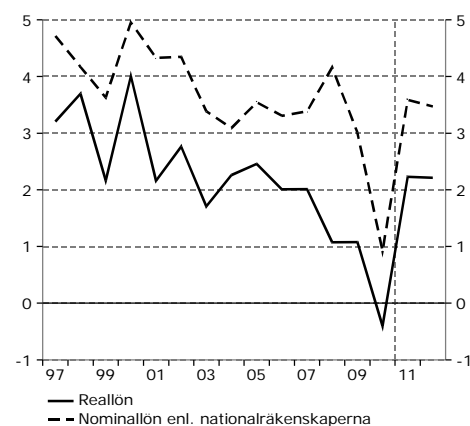
DEN STARKA KRONAN HÅLLER TILLBAKA VINSTANDELEN

I följd sjönk enhetsarbetskostnaden för första gången på fyra år, då produktiviteten återhämtade sig påtagligt (se tabell 27, diagram 134 och diagram 135). I år ökar enhetsarbetskostnaden måttligt, vilket innebär att de senaste årens höga kostnadsutveckling dämpas. Vinstandelen hålls ändå nere av den allt starkare

²⁶ Reallönen definieras här som nominell timlön enligt nationalräkenskaperna deflaterad med implicitprisindex för hushållens konsumtionsutgifter.

²⁷ Förklaringar av de begrepp som används här finns i en faktabeskrivning sist i detta avsnitt.

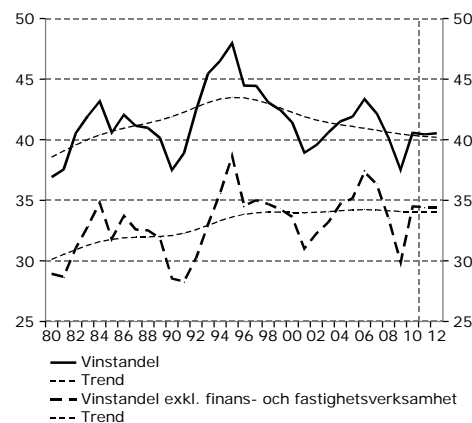
Diagram 132 Reallön i hela ekonomin
Årlig procentuell förändring

Anm. Reallönen är nominallönen enligt nationalräkenskaperna deflaterad med implicitprisindex för hushållens konsumtionsutgifter.

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 133 Vinstandel i näringslivet
Procent

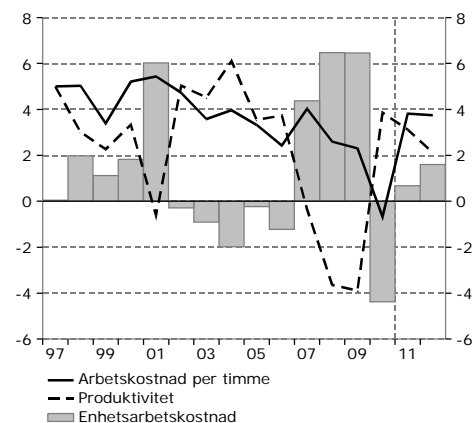

Anm. Vinstandel definieras i faktabeskrivning nedan. Trenden är beräknad med ett s.k. Hodrick-Prescott filter.

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 134 Enhetsarbetskostnad i näringslivet

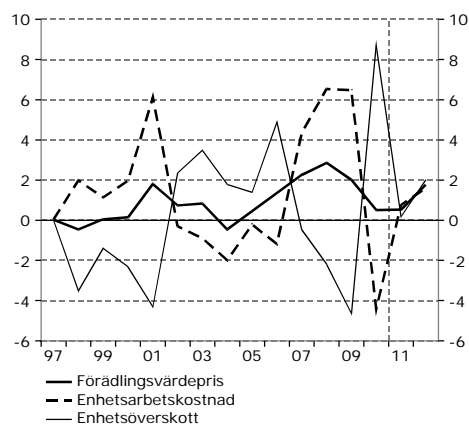
Årlig procentuell förändring, kalenderkorrigerade värden

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 135 Förädlingsvärdepris, enhetsarbetskostnad och enhetsöverskott i näringslivet

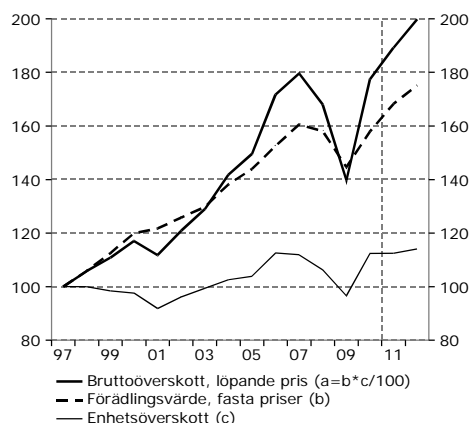
Årlig procentuell förändring

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 136 Bruttoöverskott i näringslivet exkl. finans- och fastighetsverksamhet

Index 1997 = 100

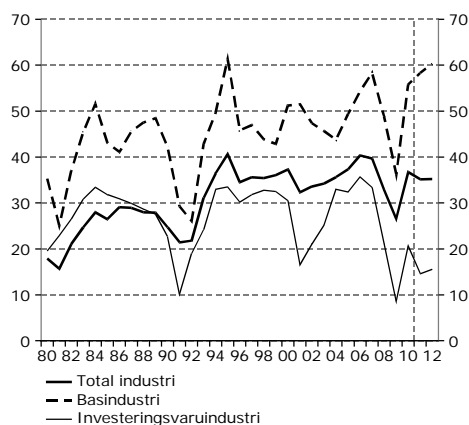

Anm. Enhetsöverskott är bruttoöverskott per producerad enhet dvs. per förädlingsvärdeenheter i fasta priser.

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 137 Vinstandelar i industrin

Procent

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

kronan eftersom exportföretagen inte fullt ut höjer sina priser i utländsk valuta. Vinstandelen ligger därför kvar på den trendmässiga nivån under prognosåren (se diagram 133).

Att vinstläget förbättrades 2010 syns också i bruttoöverskottet som återhämtade sig (se diagram 136). Bruttoöverskottet fortsätter att stiga 2011 och 2012, då förädlingsvärdet stiger påtagligt.

Tabell 27 Priser, produktionskostnader och vinstandelar i näringslivet

Årlig procentuell förändring, kalenderkorrigerade värden

	Vikt			
	2010	2010	2011	2012
<i>Produktpris</i> ¹	100	1,8	1,8	1,6
Exportpris	31	-0,5	-1,2	-0,3
Hemmamarknadspris	69	2,9	3,2	2,6
<i>Förbrukningspris</i> ²	57	2,7	2,6	1,5
Importerade produkter	17	1,6	1,0	-0,8
Inhemskas produkter	40	3,2	3,3	2,4
<i>Förädlingsvärdepris</i> ³	43	0,5	0,5	1,8
Enhetsarbetskostnad ⁴	25	-4,4	0,8	1,6
Enhetsöverskott ⁵	17	8,7	0,2	2,0
Vinstandel	40,6	40,4	40,5	
Förändring i procentenheter		3,1	-0,1	0,1

¹ Beräknat till baspris. ² Beräknat till marknadspris, inkluderar handelsmarginaler samt produktskatter minus produktsubventioner.

³ Beräknat till faktorpris, tar hänsyn till avdrag för övriga, ej löneberoende, produktionskatter och tillägg av övriga produktionssubventioner. Skiljer sig från nationalräkenskapernas definitioner genom att löneberoende produktionskatter ingår.

⁴ Arbetskostnad inklusive löneberoende produktionskatter, per producerad förädlingsvärdeenheter.

⁵ Bruttoöverskott per producerad förädlingsvärdeenheter.

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

VINSTLÄGET UNGEFÄR OFÖRÄNDRAT I INDUSTRIEN

År 2010 vände produktiviteten upp i industrin och enhetsarbetskostnaden sjönk. Industrin kunde därmed öka sin vinstandel (se diagram 137).²⁸ Den ökade rejält i basindustrin, som dessutom gynnades av snabbt stigande världsmarknadspriser på sina produkter.

Den starkare kronan skapar dock vissa problem för industrin. Intäkterna i svenska kronor reduceras och företagen måste välja mellan att höja produktpriserna och därigenom förlora marknadsandelar, eller behålla marknadsandelar och acceptera lägre priser. Prognosen för 2011 och 2012 innebär att företagen i hög grad väljer det senare alternativet. Producenterna av bearbetade

²⁸ Konjunkturinstitutets interna beräkningar visar på en mindre nedgång i industrins vinstandel 2009, och en likaledes mindre uppgång 2010, jämfört med vad som här redovisas enligt nationalräkenskapernas utfall. Vinstandelens nivå 2010 är dock obetydligt högre enligt nationalräkenskaperna än enligt Konjunkturinstitutet. Skillnaden i utveckling beror på att Konjunkturinstitutet till skillnad från de preliminära nationalräkenskaperna tillämpar så kallad dubbel deflatering. Detta innebär att hänsyn tas till bland annat starkt varierande råvaruprisers inverkan på både industriföretagens förbrukningskostnader och på deras produktion i löpande priser.

varor missgynnas dessutom även 2011 av kraftigt ökande priser för insatsvaror, särskilt petroleumprodukter och metaller.

Bruttoöverskottet i industrin återhämtade sig påtagligt 2010. Men under prognosåren ökar det tämligen blygsamt och 2012 blir det klart lägre än toppåret 2007. Förädlingsvärdet (i fasta priser) är visserligen ungefär lika stort 2012 som 2007, men enhetsöverskottet är betydligt mindre. Detta innebär att bruttoöverskottet 2012 blir drygt 10 procent mindre jämfört med 2007.

VINSTLÄGET STABILISERAS I TJÄNSTEBRANSCHERNA

Även för tjänsteföretagen skedde en återhämtning av produktiviteten 2010 och vinstandelen ökade (se diagram 138). En starkare efterfrågan innebar dessutom att tjänsteföretagen kunde höja produktpriserna. Därmed kunde man i viss utsträckning förbättra vinstandelen efter de senaste årens nedgång. Åren 2011 och 2012 ökar enhetsarbetskostnaden måttligt och vinstandelen stabiliseras.

Bruttoöverskottet blir drygt 10 procent större 2012 jämfört med toppåret 2008. Detta till följd av att förädlingsvärdet (i fasta priser) ökar påtagligt.

DÄMPAD UTVECKLING FÖR PRISDEFLATORERNA

År 2010 ökade BNP-deflatorn långsammare än 2009 (se diagram 139). Det var främst en följd av att enhetsarbetskostnaden i näringslivet sjönk. En förstärkning av kronan bidrog dessutom till att export- och importdeflatorerna minskade (se diagram 139 och diagram 140). De inhemska användningsdeflatorerna ökade måttligt.

Tabell 28 Tillförsel- och användningspriser

Årlig procentuell förändring

	Vikt			
	2010	2010	2011	2012
BNP	69	1,3	1,0	1,9
Offentliga myndigheter ¹	13	2,8	2,2	2,8
Näringsliv ²	47	0,5	0,5	1,8
Skattenetto ³	9	2,8	1,9	1,5
Import	31	-0,2	-0,8	-0,9
Tillförsel	100	0,8	0,4	1,0
Offentlig konsumtion	19	2,2	2,2	2,7
Hushållens konsumtionsutgifter	34	1,3	1,3	1,2
Investeringar	12	0,4	0,5	1,8
Export	35	-0,5	-1,2	-0,3
Användning	100	0,8	0,4	1,0

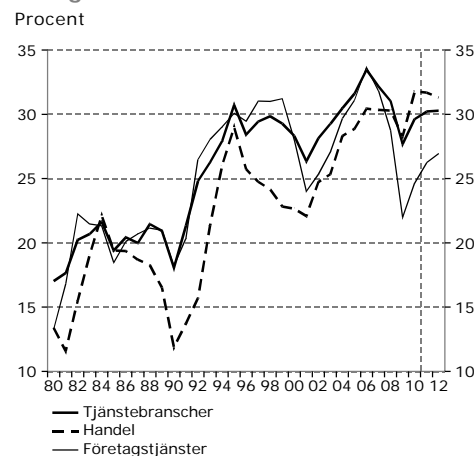
¹ Inklusivt hushållens icke vinstdrivande organisationer.

² Beräknat till faktorpris, tar hänsyn till avdrag för övriga, ej löneberoende, produktionsskatter och tillägg av övriga produktionssubventioner. Skiljer sig från nationalräkenskapernas definitioner genom att löneberoende produktionsskatter ingår.

³ Produktionsskatter minus produktionssubventioner.

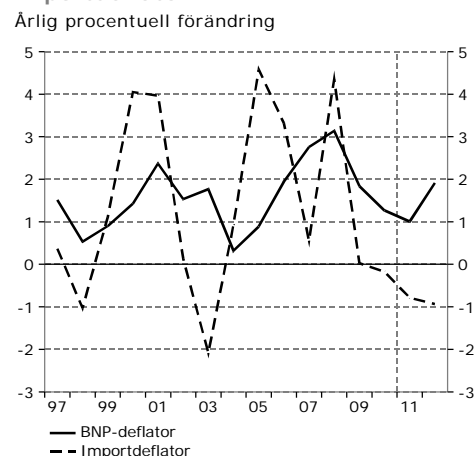
Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 138 Vinstandelar i tjänstebanscher exkl. finans- och fastighetsverksamhet

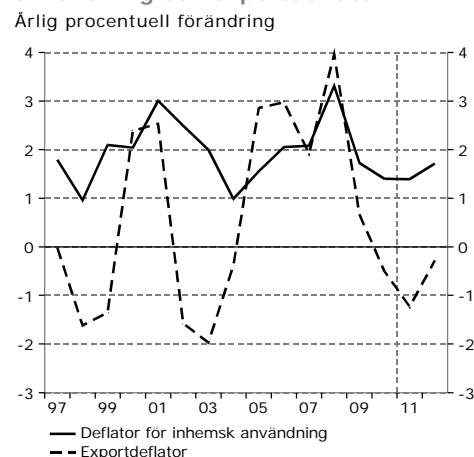
Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 139 BNP-deflator och importdeflator

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 140 Deflator för inhemsk användning och exportdeflator

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

År 2011 ökar enhetsarbetskostnaden i näringslivet måttligt, vilket håller tillbaka ökningstakten i förädlingsvärdepriset i näringslivet, och därmed också i BNP-deflatorn. Dessutom håller kronförstärkningen nere exportpriset, främst 2011 då apprecieringen är som starkast. Importpriset dämpas också av kronförstärkningen både 2011 och 2012 men hålls uppe 2011 av starka prisökningar på petroleumprodukter och andra råvaror. År 2011 hålls BNP-deflatorns ökningstakt nere av att exportpriset faller kraftigt. Men 2012 minskar exportpriset mindre än 2011, vilket bidrar till att BNP-deflatorn ökar mer 2012.

FAKTA

Sambandet mellan produktionskostnader och priser

Det som produceras i näringslivet, det vill säga bruttoproduktionen, kan antingen exporteras eller levereras till hemmamarknaden. De prisindex som hör samman med denna produktion benämns här exportpris respektive hemmamarknadspris, och det vägda genomsnittspriset för all produktion benämns produktpris (se figur 1).

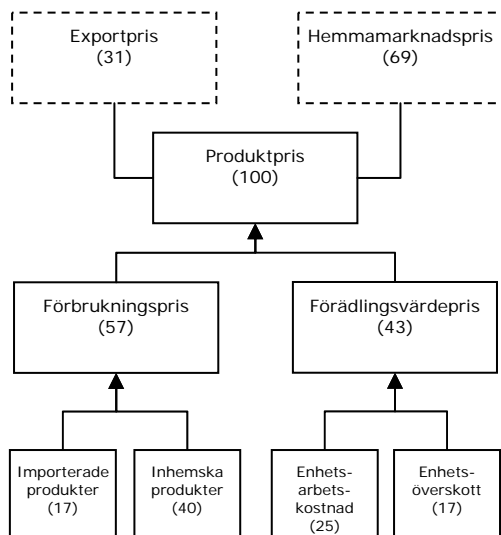
När svenska produkter tillverkas förbrukas en mängd insatsprodukter, både varor och tjänster. Dessa kan importeras eller köpas från inhemska företag. Det vägda genomsnittspriset för dessa produkter benämns här förbrukningspris.

Genom att räkna av värdet för de insatsprodukter man förbrukar från bruttoproduktionsvärdet erhålls förädlingsvärdet. Detta värde kan, liksom bruttoproduktionen och förbrukningen, beräknas i både löpande och fasta priser. Kvoten av förädlingsvärdet i löpande priser och förädlingsvärdet i fasta priser benämns här förädlingsvärdepris.

Förädlingsvärdet anger det mervärde som genereras i företagen. Detta kan i huvudsak delas upp på arbetskostnader och bruttoöverskott. Genom att relatera dessa till förädlingsvärdet i fasta priser erhålls vad som här benämns enhetsarbetskostnad (arbetskostnad per producerad enhet) respektive enhetsöverskott (bruttoöverskott per producerad enhet). Förädlingsvärdet är justerat för så kallade övriga produktionssubventionerna och övriga, ej löneberoende, produktionsskatter. Produktionsskatter som beror av lönen, så kallade löneskatter, ingår i arbetskostnaden.

Genom att dela bruttoöverskottet med förädlingsvärdet i löpande priser erhålls vinstandelen. Denna kan sägas vara en indikator för lönsamhet i företagen. Om syftet är att beskriva lönsamhet ska vinstandelen egentligen delas med kapitalkvoten, så att ett överskott för insatt kapital erhålls. Kapitalkvoten varierar i konjunkturförloppet och är hög då kapacitetsutnyttjandet är lågt och tvärtom. Måttet vinstandel har emellertid ett värde i sig då det beskriver hur mervärdet i företagen fördelas mellan ägare och anställda.

Figur 1 Produktionskostnader och priser

Anm. Inom parentes anges procentuella vikter för 2010. Förenklad figur där övriga produktionsskatter och övriga produktionssubventioner inte tagits med.

Källa: Konjunkturinstitutet.

Inflation

Inflationen mätt med konsumentprisindex (KPI) uppgår till 3,0 procent 2011. Under 2012 sjunker inflationstakten till 2,4 procent. Inflationen kommer därmed att överstiga Riksbankens mål för penningpolitiken som säger att inflation mätt med KPI årligen ska uppgå till 2 procent. Huvudorsaken till att inflationen överstiger målet är dock Riksbankens egna höjningar av reporäntan, som driver upp bolåneräntorna. Inflationen mätt med fast bostadsränta, KPIF, blir i genomsnitt 1,6 procent 2011 och 2012. Även energipriserna ger ett stort bidrag till inflationen i år.

KPI rensad för förändringar i energipriser, räntekostnader för boende och direkta effekter av förändrade indirekta skatter, det vill säga KPIX exklusive energi, ökar jämförelsevis långsamt i år, för att 2012 öka snabbare (se diagram 141). Huvudorsaken till att inflationstrycket är lågt i år är att företagens kostnader utvecklades svagt under föregående och innevarande år till följd av en kraftigt förstärkt krona och en svag utveckling av enhetsarbetskostnaderna. År 2012 stiger inflationstrycket när de dämpande effekterna av kronförstärkningen avtar, samtidigt som enhetsarbetskostnaden stiger snabbare.

LÅGT INFLATIONSTRYCK FÖRSTA HALVÅRET 2011

I maj ökade KPI med 3,3 procent jämfört med samma månad föregående år. Under de senaste åren har inflationstakten enligt KPI varierat kraftigt. Variationen är i första hand en effekt av ändrade bolåneräntor.

Mätt med KPIF, där effekten av ändrade bolåneräntor är borttagen, var inflationen 1,7 procent i maj. Under 2010 och inledningen av 2011 har höga energipriser dragit upp inflationen rejält. Inflationstakten rensad för förändringar i energipriser, mätt med KPIX exklusive energi, var i maj endast 0,8 procent. Detta är något högre än i inledningen av innevarande år men ca 1 procentenhet lägre än i början av 2010 (se diagram 141).

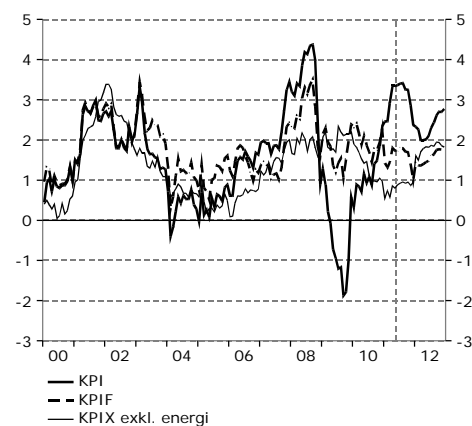
PRISERNA PÅ VAROR OCH TJÄNSTER

ÖKAR SNABBARE 2012

På lång sikt bestäms prisökningstakten för varor och tjänster i hög grad av hur enhetsarbetskostnaden, det vill säga arbetskostnaden per producerad enhet, utvecklas. Enhetsarbetskostnaden bestäms i sin tur av arbetskostnads- och produktivitetsutvecklingen. Företagen anpassar priserna till utvecklingen av enhetsarbetskostnaden så att vinsterna upprätthålls på en rimlig nivå. Förändringar i enhetsarbetskostnaden påverkar priserna med viss fördröjning, bland annat för att det är förenat med kostnader att ändra priserna ofta. På kort och medellång sikt spelar även förändrade importpriser stor roll för prisutvecklingen (se diagram 142).

Diagram 141 Konsumentpriser

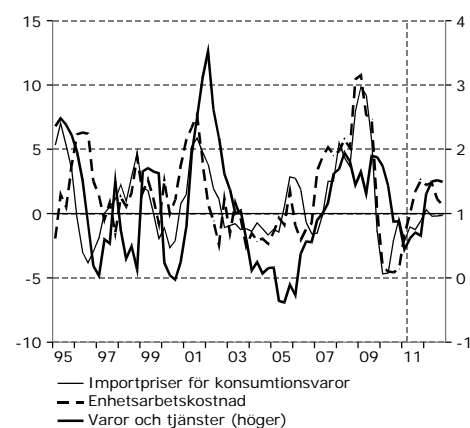
Årlig procentuell förändring, månadsvärden

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 142 Varu- och tjänstepriser, importpris och enhetsarbetskostnad

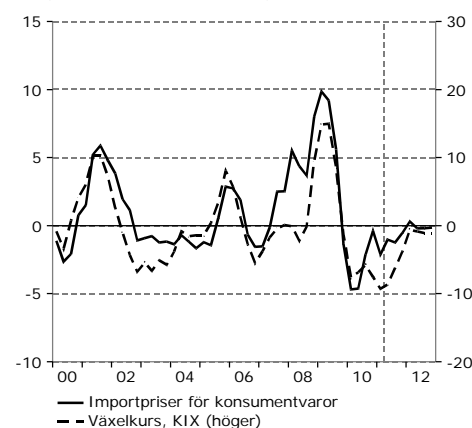
Årlig procentuell förändring, kvartalsvärden

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 143 Importpriser för konsumentvaror och växelkurs

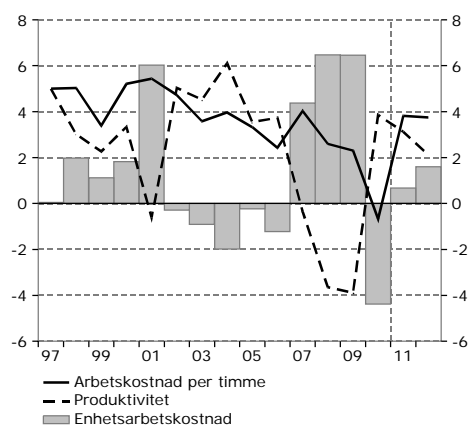
Årlig procentuell förändring, kvartalsvärden

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 144 Enhetsarbetskostnad i näringslivet

Årlig procentuell förändring, kalenderkorrigerade värden

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 145 Energipriser i KPI

Årlig procentuell förändring, kvartalsvärden

Anm. Energipriser exkl. direkta effekter av förändrade indirekta skatter och subventioner.

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Under loppet av 2010 sjönk prisökningstakten på varor och tjänster i konsumentledet betydligt till följd av sjunkande kostnader för företagen (se diagram 142). Den kraftiga förstärkningen av kronan, vilken inleddes under andra halvåret 2009, medförde att importpriserna på konsumentvaror föll mycket snabbt (se diagram 143). Samtidigt bidrog låga löneökningar och snabbt stigande produktivitet till att enhetsarbetskostnaden sjönk (se diagram 144).

I år ökar enhetsarbetskostnaden måttligt, samtidigt som en starkare krona innebär att importpriserna på konsumentvaror fortsätter sjunka. Den svaga kostnadsutvecklingen 2010 och 2011 leder sammantaget till att prisökningarna på varor helt uteblir i år, samtidigt som tjänstepriserna utvecklas i måttlig takt.

År 2012 dämpar importpriserna på konsumentvaror inte inflationen lika mycket som de två närmast föregående åren, samtidigt som enhetsarbetskostnaderna stiger snabbare. Detta medför att prisökningstakten på både varor och tjänster tilltar 2012.

HÖGA ENERGI PRISER DRAR UPP INFLATIONEN 2011

Under vinterhalvåret steg energipriserna snabbt (se diagram 145). Det kalla vädret i kombination med tillfälliga störningar i produktionen drev upp elpriset kraftigt i slutet av förra året. Spotpriset på el har sedan dess fallit tillbaka, men det ligger fortfarande på nivåer som bedöms vara högre än normalt.

En starkare världskonjunktur, och framför allt oroligheterna i Nordafrika och Mellanöstern, har samtidigt inneburit att priserna på råolja och därmed också drivmedel har stigit kraftigt det senaste halvåret. Oljepriset väntas falla tillbaka något under andra halvåret, men drivmedelspriserna förblir höga hela prognosperioden (se kapitlet ”Internationell konjunkturutveckling”).

Sammantaget väntas energipriserna öka med ca 5,5 procent i år (se tabell 29). År 2012 sjunker energipriserna något före skatt, medan priserna inklusive skatt blir oförändrade.

Den direkta effekten av stigande energipriser höjer inflationen med 0,5 procentenheter i år. Den totala effekten är dock i praktiken större än så eftersom högre energikostnader (och andra råvarupriser) även påverkar konsumentpriserna indirekt genom att företagens produktionskostnader stiger.

Tabell 29 Konsumentpriser

Årlig procentuell förändring

	Vikt	2010	2011	2012
Varor	42,4	0,7	0,0	0,7
Tjänster	27,4	2,0	1,5	2,5
Boende	17,1	1,7	1,8	3,1
KPIX exkl. energi	86,8	1,3	0,8	1,8
Energi	8,9	7,2	5,6	-1,0
KPIX	95,7	1,8	1,3	1,5
Räntekostnader, huspriser ¹		0,4	0,3	0,2
Skatter och subventioner		-0,2	0,1	-0,2
KPIF	100,0	2,0	1,6	1,6
Räntekostnader, räntesats ¹		-0,8	1,5	0,8
KPI	100,0	1,2	3,0	2,4
HIKP		1,9	1,6	1,3

¹ Bidrag till KPI-inflationen (procentenheter). Räntekostnader har en vikt på 4,3 procent och utgör produkten av huspriser och räntesats.

Anm. Alla priser förutom KPI, KPIF och HIKP är beräknade exklusive direkta effekter av förändrade indirekta skatter och subventioner.

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

STIGANDE INFLATIONSFÖRVÄNTNINGAR

Inflationen beror dock inte enbart på företagens kostnader, utan också på vilka inflationsförväntningar ekonomins aktörer har, samt, på kort sikt, på efterfrågeläget i ekonomin.

I samband med finanskrisen sjönk företagens och hushållens inflationsförväntningar markant. Under de senaste två åren har företagens inflationsförväntningar stigit och är första kvartalet i år 2 procent (se diagram 146).²⁹ Hushållens inflationsförväntningar ligger mycket högre än företagens, men de är en betydligt sämre indikator på framtida inflation än företagens förväntningar.³⁰

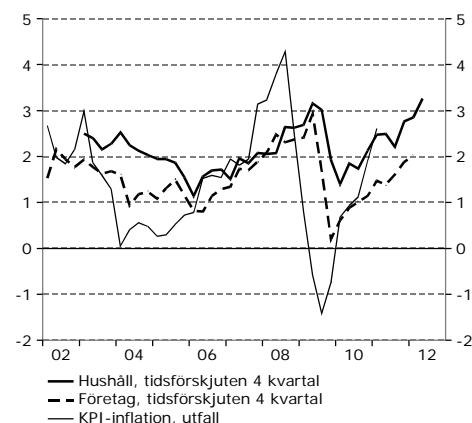
Även om resursutnyttjandet bedöms vara lägre än normalt under hela prognosperioden (se kapitlet ”Produktion och arbetsmarknad”) talar den goda utvecklingen av hushållens konsumtion (se kapitlet ”BNP och efterfrågan”) för att företag som säljer varor och tjänster i Sverige kan föra vidare en relativt stor del av kostnadsökningarna till konsumenterna. Andelen företag som uppger att de avser att höja priserna nästkommande kvartal steg kraftigt under slutet av 2010 och inledningen av 2011. De senaste månaderna har förväntningarna dämpats, men andelen företag som planerar att höja priserna är ändå högre än för ett år sedan (se diagram 147).

²⁹ I Konjunkturbarometern frågas respondenterna om den framtida utvecklingen för priserna i allmänhet, det vill säga inte specifikt om förväntningarna om KPI eller KPIF.

³⁰ Se fördjupningen ”Prognosprecisionen hos hushållens och företagens inflationsförväntningar”, *Konjunkturläget*, december 2009.

Diagram 146 Inflationsförväntningar på ett års sikt

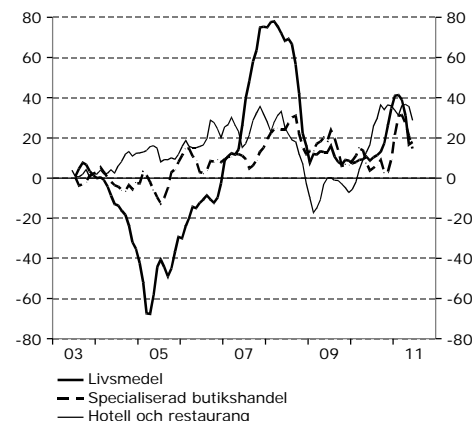
Procent, kvartalsvärden

Källa: Konjunkturinstitutet.

Diagram 147 Prisförväntningar

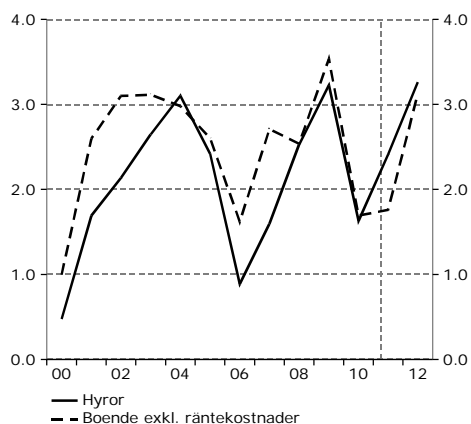
Nettotal, 3-månaders glidande medelvärde

Källa: Konjunkturinstitutet.

Diagram 148 Boendekostnader

Årlig procentuell förändring

Anm. Boende exkl. räntekostnader består av hyror (ca 80 procent), fastighets- och tomrättsavgift, avskrivningar, reparationer, försäkringar, samt kommunala avgifter.

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

HYRORNA STIGER SNABBARE

Lägenhetshyrorna ökade med 1,5 procent 2010 (se diagram 148). Resultaten från årets hyresförhandlingar indikerar att hyresökningarna i år kommer att landa på knappt 2,5 procent 2011. Nästa år väntas hyrorna öka med drygt 3 procent. Att hyresökningarna stiger är främst en följd av att finansieringskostnaden för hyresvärdarna ökar då räntorna stiger, men även höga energipriser bidrar till att driva upp hyrorna.

PROGNOSTISERADE SKATTEÄNDRINGAR PÅVERKAR

INFLATIONEN MARGINELLT 2012

Konjunkturinstitutet gör bedömningen att momsen inom restaurang- och cateringbranschen kommer att sänkas den 1 januari 2012 i enlighet med det utredningsförslag som presenterades i mars 2011 (se vidare kapitlet "Offentliga finanser"). Momssänkningen gör att priserna på tjänster ökar långsammare än de skulle ha gjort i frånvaro av momssänkning. Erfarenheter från tidigare förändringar av momsen är att kostnadsminskningen hos företagen inte fullt ut förs över till konsumentledet på kort sikt. Konjunkturinstitutet antar att priset till konsument sänks med hälften av momssänkningen 2012.³¹ KPI- och KPIF-inflationen blir därmed ca 0,2 procentenheter lägre 2012.

Konjunkturinstitutet gör vidare bedömningen att alkohol- och tobaksskatten kommer att höjas den 1 januari 2012 i enlighet med den departementspromemoria som publicerades i april.³² Skattehöjningen, om totalt 2,2 mdkr, drar upp KPI- och KPIF-inflationen med knappt 0,2 procentenheter.

Då effekten av de båda ovan nämnda prognostiserade skatteförändringarna är ungefär lika stora och går i motsatt riktning blir nettoeffekten försumbar.

Det är dock viktigt att notera att den skatterensning som görs i beräkningen av till exempel KPIX avser den *direkta* effekten av sänkt moms, vilken definitionsmässigt är 100 procent av skatteförändringen. I och med att överföringen till konsumentledet på kort sikt bedöms understiga 100 procent medför detta att KPIX överskattar den underliggande inflationsutvecklingen 2012. Konjunkturinstitutets bedömning är att inflationen mätt med KPIX blir ca 0,2 procentenhet högre till följd av den sänkta restaurang- och cateringmomsen än den annars skulle ha blivit (se diagram 141).

³¹ Denna bedömning är lägre än den som redovisades i *Konjunkturläget*, mars 2011. Huvudorsaken till den nya bedömningen är att studier av genomförda sänkningar av restaurangmomsen i andra länder indikerar att effekterna blir mer begränsade. Se vidare *Sänkt restaurang- och cateringmoms*, SOU 2011:24, för en kort redogörelse för effekterna av tidigare momssänkningar i Sverige och andra länder.

³² "Vissa skattefrågor inför budgetpropositionen för 2012", promemoria, Finansdepartementet, 13 april 2011.

Ekonomisk politik

Svensk ekonomi kommer fortfarande vara i en lågkonjunktur de närmaste åren. Penning- och finanspolitiken behöver därför vara expansiv i syfte att höja produktion och sysselsättning. Penningpolitiken blir successivt mindre expansiv men reporäntan når inte neutral nivå förrän 2014. Konjunkturinstitutets prognos förutsätter ofinansierade finanspolitiska åtgärder om 30 miljarder kronor 2012 samt ytterligare ofinansierade åtgärder om ca 55 miljarder kronor 2013–2015. Sammantaget innebär denna ekonomisk-politiska mix att uppsatta mål inom penning- och finanspolitiken nås under prognoshorisonten samtidigt som den expansiva politiken bidrar till att resursutnyttjandet snabbare normaliseras.

I detta kapitel presenteras Konjunkturinstitutets prognos för penning- och finanspolitiken 2011–2015. Kapitlet inleds med de viktigaste slutsatserna. Sedan redovisas prognosen av den makroekonomiska utvecklingen 2011–2015. Därefter beskrivs mer i detalj penning- och finanspolitiken i prognosen.

ÅTERHÄMTNINGEN BEHÖVER STÖD AV EXPANSIV PENNING- OCH FINANSPOLITIK

Återhämtningen i svensk ekonomi fortsätter 2011–2013. Det sker främst via en hög tillväxt i hushållens konsumtion och näringslivets investeringar. Utvecklingen, som understöds av en expansiv penning- och finanspolitik, drivs av ett uppdämt konsumtions- och investeringsbehov samt optimistiska förväntningar om framtida inkomster och efterfrågan. Konjunkturrell balans uppnås 2014 då BNP-gapet sluts (se diagram 149) och arbetslösheten är ca 6 procent 2015.

Penningpolitiken behöver vara fortsatt expansiv de kommande åren i syfte att understödja återhämtningen och därmed föra inflationen till inflationsmålet. Men penningpolitiken blir successivt mindre expansiv och reporäntan höjs till 4,25 procent under 2014 för att därefter normaliseras till 4 procent, vilket Konjunkturinstitutet bedömer är en neutral nivå (se diagram 150). Att reporäntan inte behöver höjas i en snabbare takt beror bland annat på att styrräntorna i euroområdet och i USA är låga vilket bidrar till en starkare krona. Denna penningpolitik innebär att inflationen mätt enligt KPI med fast bostadsränta (KPIF) hamnar nära inflationsmålet 2013–2015 (se diagram 151).

Den offentliga sektorns utgifter utvecklas normalt långsammare vid gällande regler än inkomsterna, det vill säga om inga nya ofinansierade åtgärder genomförs. Därför uppstår ett utrymme för finanspolitiska åtgärder om ca 85 miljarder kronor 2012–2015. År 2012 prognostiseras ofinansierade åtgärder om 30 miljarder kronor utöver vad som hittills beslutats av riksdag och regering. Det bidrar till att det konjunkturjusterade sparandet tillfälligt hamnar något under 1,5 procent vilket, enligt Kon-

Diagram 149 BNP-gap

Procent av potentiell BNP

Källa: Konjunkturinstitutet.

Diagram 150 Reporänta

Procent, kvartalsvärden

Källor: Riksbanken och Konjunkturinstitutet.

Diagram 151 KPI med fast bostadsränta (KPIF)

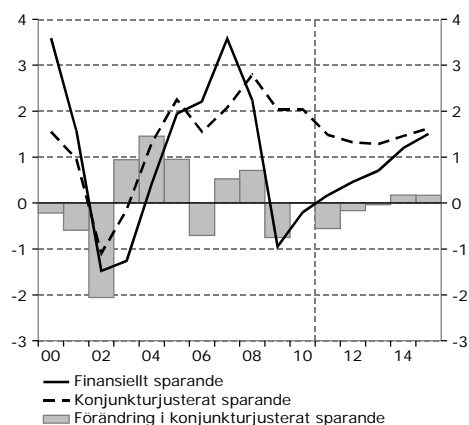
Procent

Källor: Riksbanken och Konjunkturinstitutet.

Diagram 152 Finansiellt sparande, konjunkturjusterat sparande och förändring i konjunkturjusterat sparande

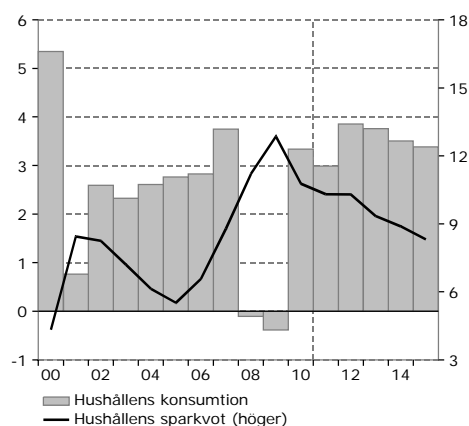
Procent av BNP respektive potentiell BNP

Källa: Konjunkturinstitutet.

Diagram 153 Hushållens konsumtion och sparkvot

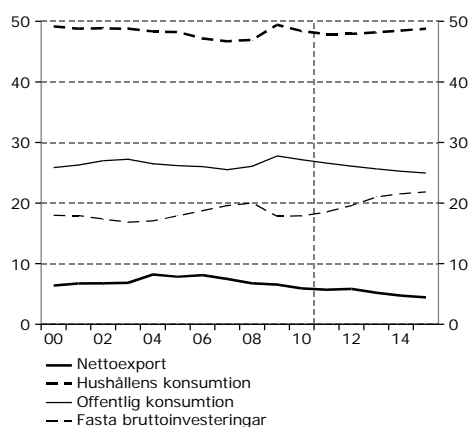
Årlig procentuell förändring respektive procent av disponibel inkomst

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 154 BNP-andelar

Procent av BNP, löpande priser

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

junkturinstitutets bedömning, är motiverat av konjunkturrella skäl.³³ Det kvarstående utrymmet om ca 55 miljarder kronor tas i anspråk under perioden 2013–2015. Trots dessa åtgärder förstärks det konjunkturjusterade sparandet successivt till 2015 (se diagram 152).

Med en än mindre expansiv eller till och med åtstramande penning- och finanspolitik skulle måluppfyllelsen av såväl inflations- som överskottsålet bli sämre. Dessutom skulle resursutnyttjandet utvecklas mindre gynnsamt.

Makroekonomisk utveckling 2011–2015

I detta avsnitt beskrivs först den makroekonomiska prognosen 2011–2015.³⁴ Därefter presenteras Konjunkturinstitutets bedömning av trenderna för arbetade timmar och produktivitet fram till och med 2015.

HISTORISKT HÖG TILLVÄXT I HUSHÅLLENS KONSUMTION

Hushållens konsumtion växer med i genomsnitt 3,5 procent per år 2011–2015, vilket är högt i ett historiskt perspektiv. Flera faktorer förklarar denna utveckling. Hushållens sparkvot är högre än normalt i utgångsläget och bedöms falla tillbaka de kommande åren (se diagram 153). Det beror både på att det höga försiktighetssparandet under krisåren minskar och att demografiska faktorer bidrar till att hushållen konsumerar en större andel av sin inkomst. Dessutom växer den reala disponibla inkomsten i genomsnitt med nästan 3 procent per år 2011–2015. Den starka utvecklingen beror bland annat på ökad sysselsättning och skattesänkningar. Den starka konsumtionsutvecklingen under prognosperioden innebär att konsumtionen som andel av BNP ökar (se diagram 154).

NETTOEXPORTEN FORTSÄTTER ATT FALLA TILLBAKA

Sverige har haft ett stort finansiellt sparande gentemot omvärlden sedan mitten av 1990-talet och bytesbalansöverskotten har varit stora. De finansiella sparandeöverskotten har följt av ett demografiskt betingat sparbehov hos hushållen med stora kohorter i åldersintervall som vanligen har ett högt sparande och betydande överskott i de offentliga finanserna. De senaste åren har bytesbalansöverskotten fallit tillbaka en del, vilket också

³³ På grund av att resursutnyttjandet mätt enligt det så kallade BNP-gapet historiskt varit mer negativt än positivt, är det enligt Konjunkturinstitutets bedömning lämpligt att det konjunkturjusterade sparandet ligger på 1,5 procent när ekonomin är i konjunkturrell balans. Detta för att öka sannolikheten att det faktiska finansiella sparandet uppgår till 1 procent över en konjunkturcykel.

³⁴ Se kapitlen "BNP och efterfrågan", "Produktion och arbetsmarknad", "Löner, vinster och priser" och "Offentliga finanser" för en detaljerad beskrivning av prognosen till och med 2012.

avspeglas i att nettoexporten har minskat som andel av BNP sedan 2006 (se diagram 154).

Den internationella finanskrisen har accentuerat sparbehoven i stora delar av omvärlden. Tillsammans med ändrade demografiska förutsättningar talar detta i ett längre perspektiv för att de svenska finansiella sparandeöverskotten fortsätter att minska. Bytesbalansöverskotten och nettoexporten bedöms därmed fortsätta att falla tillbaka framöver.

Den minskade nettoexporten går hand i hand med en starkare växelkurs. Exportsektorns konkurrensläge kommer därmed gradvis att urholkas något, även om exportföretagen i någon mån kan kompensera för den starkare växelkursen genom att höja exportpriserna i utländsk valuta. Exporten hålls därmed tillbaka i volymtermer. Samtidigt utvecklas inhemsk efterfrågan starkt. Detta driver på importen och den inhemska produktionen riktad mot hemmamarknaden. Sammantaget innebär detta att importen växer snabbare än exporten samtliga år 2011–2015.

FASTA BRUTTOINVESTERINGAR ÖKAR SOM ANDEL AV BNP

De fasta bruttoinvesteringarna växer med i genomsnitt ca 10 procent per år 2011–2013 (se diagram 156). Investeringsuppgången drivs av ett högt kapacitetsutnyttjande, i synnerhet i industrin, en stark efterfrågetillväxt och gynnsamma finansieringsvillkor. Den höga investeringstillväxten innebär att investeringarna stiger som andel av BNP 2011–2013 (se diagram 154). Nedgången i investeringsandelen 2009 i samband med finanskrisen återhämtas därmed. Åren 2014–2015 dämpas investeringstillväxten till i genomsnitt 5 procent per år. Investeringsnivån är då så pass hög att en mer normal investeringstillväxt räcker för att kapitalstocken ska växa i den takt som motiveras av stigande efterfrågan och produktion.

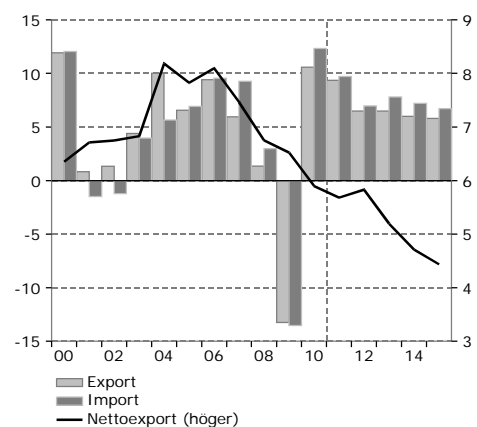
BNP-GAPET SLUTS 2014

BNP ökar med 4,5 procent i år och därefter med i genomsnitt 3 procent per år 2012–2015. Potentiell BNP ökar med 2,3–2,4 procent per år under denna period (se diagram 157 och tabell 31). BNP-gapet minskar därmed successivt och resursutnyttjandet i ekonomin stiger. BNP-gapet sluts 2014 och blir svagt positivt 2015. Sysselsättningen stiger med över 2 procent 2011 och i genomsnitt med 1 procent per år 2012–2015. Eftersom arbetskraften fortsätter att utvecklas relativt starkt minskar arbetslösheten inte i motsvarande grad och 2015 uppgår den till 6 procent (se diagram 158).

Tabell 30 sammanfattar den makroekonomiska utvecklingen fram till och med 2015.³⁵

Diagram 155 Export, import och nettoexport

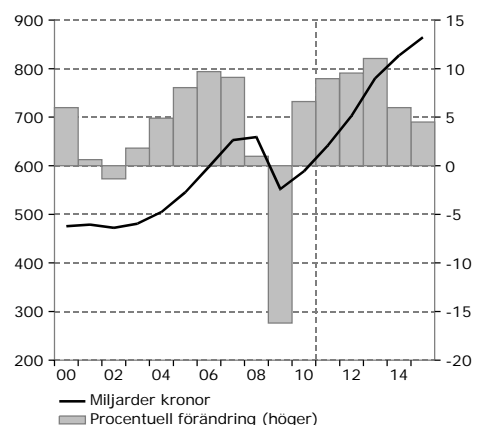
Årlig procentuell förändring respektive procent av BNP, löpande priser

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 156 Fasta bruttoinvesteringar

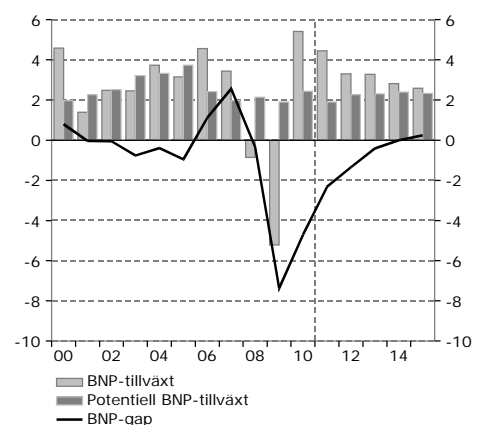
Miljarder kronor, fasta priser respektive procentuell förändring

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 157 Faktisk och potentiell BNP och BNP-gap

Årlig procentuell förändring respektive procent av potentiell BNP

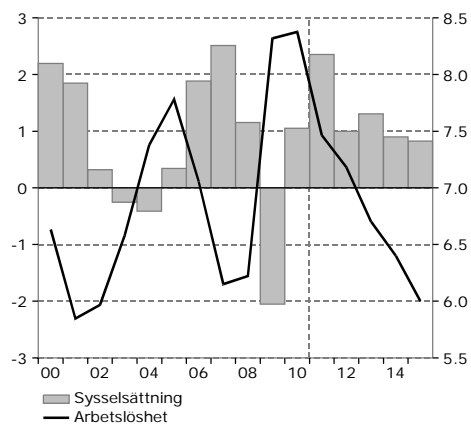

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

³⁵ En mer detaljerad prognos finns på Konjunkturinstitutets webbplats, www.konj.se.

Diagram 158 Sysselsättning och arbetslöshet

Årlig procentuell förändring respektive procent av arbetskraften

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

DEN EKONOMISKA POLITIKEN UNDERSTÖDGER ÅTERHÄMTNINGEN I EKONOMIN

Den makroekonomiska utvecklingen understöds av en expansiv ekonomisk politik. Som beskrivs i avsnittet ”Penningpolitik, räntor och växelkurser 2011–2015” nedan är penningpolitiken expansiv till och med 2013 och reporäntan når 4,25 procent 2014 för att därefter normaliseras till 4 procent. Det bidrar till att återhämtningen går snabbare och att inflationen närmar sig inflationsmålet. Finanspolitiken, som beskrivs i avsnittet ”Finanspolitiken 2011–2015” nedan, är också sammantaget expansiv under perioden. Konjunkturinstitutet prognostiserar ofinansierade åtgärder om 30 miljarder kronor 2012 och ytterligare 55 miljarder kronor 2013–2015 utöver vad som hittills har beslutats.

Tabell 30 Valda indikatorer på medellång sikt

Årlig procentuell förändring respektive procent

	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
BNP till marknadspris	-5,3	5,7	4,4	2,9	3,3	2,7	2,6
BNP, kalenderkorrigerad	-5,2	5,4	4,5	3,3	3,3	2,8	2,6
Bytesbalans ¹	6,8	6,2	5,4	5,7	5,5	5,0	4,8
Antal arbetade timmar ²	-2,6	1,9	1,7	1,2	1,2	1,3	0,8
Sysselsättning 15–74 år	-2,1	1,1	2,4	1,0	1,3	0,9	0,8
Arbetslöshet 15–74 år ³	8,3	8,4	7,5	7,2	6,7	6,4	6,0
Arbetsmarknadsgap	-4,0	-3,3	-2,3	-1,7	-0,9	-0,1	0,2
BNP-gap	-7,4	-4,7	-2,3	-1,3	-0,4	-0,0	0,2
Timlön i näringslivet ⁴	3,2	2,5	2,8	3,3	3,4	3,5	3,6
Arbetskostnad i näringslivet ²	2,3	-0,7	3,8	3,8	3,4	3,5	3,6
Produktivitet i näringslivet ²	-4,2	4,2	3,4	2,1	2,4	1,7	2,2
KPI	-0,5	1,2	3,0	2,4	3,0	3,0	2,4
KPIF	1,7	2,0	1,6	1,6	2,0	2,1	2,1
Reporänta ⁵	0,25	1,25	2,25	3,00	3,50	4,25	4,00
Tioårig statsobligationsränta ⁵	3,2	3,2	3,5	4,2	4,6	4,6	4,6
Kronindex (KIX) ⁵	120,3	109,2	105,9	104,7	103,5	102,9	102,6
BNP i världen	-0,5	5,0	4,3	4,5	4,6	4,7	4,6
Offentligt finansiellt sparande ¹	-0,9	-0,2	0,2	0,5	0,7	1,2	1,5
Konjunkturjusterat sparande ⁶	2,0	2,0	1,5	1,3	1,3	1,5	1,6

¹ Procent av BNP. ² Kalenderkorrigerad. ³ Procent av arbetskraften. ⁴ Utfall enligt konjunkturlönestatistiken. ⁵ Vid årets slut. ⁶ Procent av potentiell BNP.

Källor: SCB, Medlingsinstitutet, Riksbanken, IMF och Konjunkturinstitutet.

**SNABBT VÄXANDE ARBETSKRAFT HÅLLER UPPE
TILLVÄXTEN I POTENTIELL BNP**

Den växande arbetskraften ger betydelsefulla bidrag till utvecklingen av potentiell BNP. Arbetskraften växer bland annat därför att befolkningen i arbetsför ålder (15–74 år) fortsätter att öka framöver, även om tillväxttakten avtar (se diagram 159). Sammansättningen av befolkningen är dock sådan att befolkningsökningens bidrag till arbetskraften är mindre än själva ökningen i befolkningen, men det är fortfarande positivt (se tabell 31).

Konjunkturinstitutets bedömning är att även regeringens reformer, såsom jobbskatteavdraget samt förändringar i arbetslöshetsförsäkringen och sjukförsäkringen, bidrar till att den potentiella arbetskraften stiger 2011–2015. Reformerna bidrar också sammantaget till att sänka jämviktsarbetslösheten.³⁶

Sammantaget innebär detta att det potentiella antalet arbetade timmar fortsätter att öka 2011–2015, även om det sker i långsammare takt än under de senaste åren (se diagram 160). Det så kallade arbetsmarknadsgapet sluts 2014, och blir svagt positivt 2015.

DEN POTENTIELLA PRODUKTIVITETEN ÖKAR LÅNGSAMT

Den potentiella produktiviteten är en avgörande bestämningsfaktor för potentiell BNP.³⁷ Konjunkturinstitutet bedömer att den potentiella produktiviteten har ökat mycket långsamt under de senaste åren. Den potentiella produktiviteten i näringslivet antas successivt växa snabbare framöver och tillväxten uppgår till 2,3 procent från och med 2014, vilket också är det historiska genomsnittet för perioden 1981 till 2010.

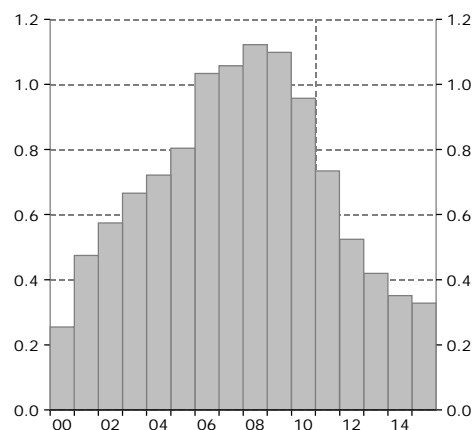
Potentiell produktivitet mäts till faktisk kapitalstock. Kapitalstockens faktiska utveckling är därför av stor betydelse för såväl den faktiska som den potentiella produktivitetstillväxten. Mer och bättre kapital per arbetad timme ger allt annat lika en högre produktivitet. Kapitalstocken ökade mycket beskedligt 2010 som en följd av den svaga investeringsutvecklingen under finanskrisen (se diagram 161). Kapital fördjupningen, det vill säga tillväxten i kapital per arbetad timme, gav därmed bara små bidrag till den potentiella produktivitetstillväxten. I takt med att investeringarna ökar 2011–2015, växer också kapitalstocken allt snabbare. Men kapital fördjupningen kommer trots detta att bli beskedlig och verkar i sig återhållande på den potentiella produktivitetstillväxten i näringslivet under perioden 2011–2015.

³⁶ Konjunkturinstitutets bedömning av jämviktsarbetslösheten har inte reviderats med anledning av att arbetsmarknadsprognosen nu görs för åldersgruppen 15–74 i stället för tidigare 16–64 år. Skillnaderna i faktisk arbetslöshet mellan de två grupperna är normalt sett liten (se fördjupningen "Deltagande på arbetsmarknaden: En jämförelse mellan åldersgrupperna 15–74 år och 16–64 år" i kapitlet "Produktion och arbetsmarknad").

³⁷ Med potentiell produktivitet avses den produktivitetsnivå som hade observerats i avsaknad av konjunkturella variationer till faktisk kapitalstock.

Diagram 159 Befolkning

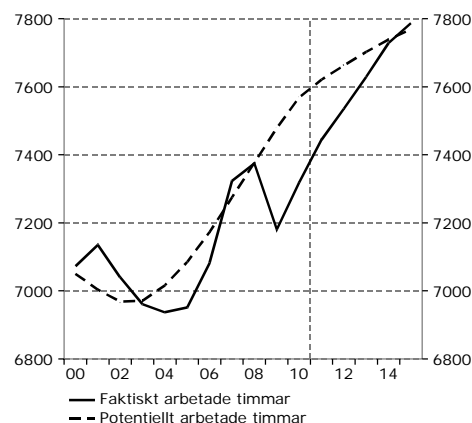
Årlig procentuell förändring

Anm. Data avser åldersgruppen 15–74 år.
Källa: SCB.

Diagram 160 Faktiskt respektive potentiellt arbetade timmar

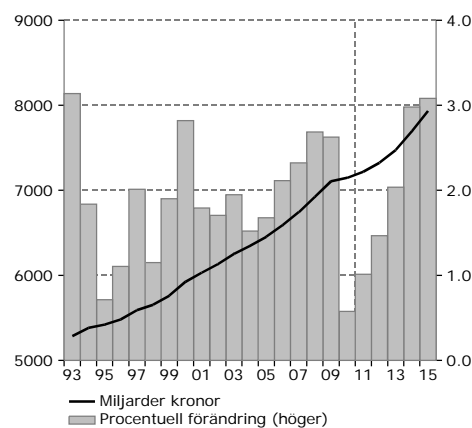
Miljoner, säsongrensade värden

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 161 Kapitalstock i näringslivet

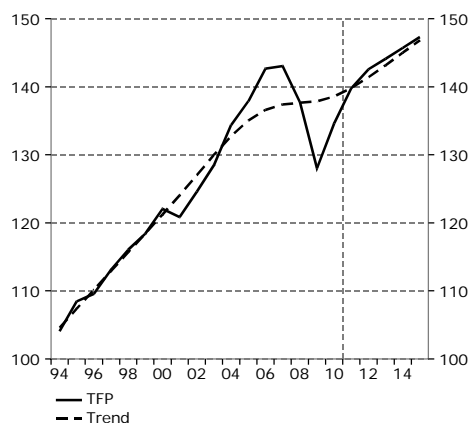
Miljarder kronor, fasta priser respektive årlig procentuell förändring

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 162 Totalfaktorproduktivitet (TFP) i näringslivet

Index 1993=100

Anm. Trenden är beräknad med ett så kallat Hodrick-Prescott-filter.

Källa: Konjunkturinstitutet.

Utöver kapitalbildningen finns det även andra faktorer som påverkar hur produktiviteten utvecklas. Den teknologiska utvecklingen, arbetskraftens kompetens och förmåga, och effektivare organisation och arbetsmetoder är alla viktiga drivkrafter för produktivitetens utveckling. Dessa faktorer kan med ett gemensamt namn benämnas totalfaktorproduktivitet. Totalfaktorproduktivitetens utveckling avser då den del av en produktivitetensökning som inte kan hänföras till mer och bättre kapital per arbetad timme. Totalfaktorproduktiviteten fångar alltså upp förbättringar som gör att kapital och arbetskraft blir mer effektiva. Totalfaktorproduktiviteten kan beräknas med hjälp av så kallad tillväxtbokföring. I likhet med den faktiska produktiviteten föll totalfaktorproduktiviteten kraftigt 2008 och 2009, och återhämtade sig starkt 2010 (se diagram 162).

Konjunkturinstitutets bedömning är att den potentiella totalfaktorproduktiviteten utvecklas betydligt långsammare åren 2011–2015 än den gjorde under senare delen av 1990-talet och första halvan av 2000-talet. En anledning är att teknikutvecklingen för datorer, internet och annan informationsteknologi inte ger upphov till fullt lika stora produktivetsförbättringar som var fallet under senare delen av 1990-talet och första halvan av 2000-talet. Återhållsamhet med införande av ny teknologi under finanskrisen bedöms också ha vissa kvardröjande, återhållande effekter på totalfaktorproduktivitetens utveckling de närmaste åren.

Dessutom påverkar den ekonomiska politikens utformning den potentiella produktivitetens utveckling. Politiken är uttryckligen inriktad på att öka arbetskraftsutbudet hos grupper med svag anknytning till arbetsmarknaden. Det är troligt att arbetskraftens kompetens och förmåga är något lägre i dessa grupper än i arbetskraften som helhet. En stigande sysselsättningsandel för denna grupp kan därmed antas hålla tillbaka den potentiella produktivitetens utveckling via en något svagare utveckling av totalfaktorproduktiviteten.

Den förda politiken stimulerar samtidigt efterfrågan på arbetsintensiv produktion, bland annat via rot- och rut-avdragen. När arbetsintensiv produktion stiger relativt snabbt innebär detta, allt annat lika, att kapitalbildningen hålls tillbaka och därmed också den faktiska och den potentiella produktivitetens utvecklingen.

Tabell 31 sammanfattar utvecklingen av potentiell BNP fram till och med 2015.

Tabell 31 Potentiella variabler

Årlig procentuell förändring om inte annat anges

	2011	2012	2013	2014	2015
Potentiell BNP	1,9	2,3	2,3	2,4	2,3
Potentiellt arbetade timmar	0,7	0,5	0,5	0,5	0,4
Därav potentiell sysselsättning	0,7	0,5	0,4	0,4	0,3
Därav demografiskt bidrag	0,4	0,3	0,2	0,2	0,1
Potentiell produktivitet	1,2	1,7	1,8	1,9	1,9
Potentiell produktivitet i näringslivet	1,5	1,7	2,0	2,3	2,3

Anm. Beräkningarna är korrigerade för skillnader i antalet arbetsdagar mellan åren. Den potentiella produktivitetsutvecklingen är Konjunkturinstitutets samlade bedömning. Denna baseras bland annat på kapitalstockens utveckling och den trendmässiga TFP-utvecklingen i näringslivet.

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Penningpolitik, räntor och växelkurser 2011–2015

Som beskrivits ovan i avsnittet ”Makroekonomisk utveckling 2011–2015” växer svensk ekonomi snabbt de kommande åren och arbetslösheten sjunker. Den expansiva penningpolitiken bidrar till denna utveckling. Under de kommande åren blir dock penningpolitiken allt mindre expansiv. Reporäntan höjs då kontinuerligt, vilket leder till en allt högre realränta. Konjunkturinstitutet bedömer att resursutnyttjandet i svensk ekonomi är balanserat 2014. I samband med detta når reporäntan 4,25 procent 2014 för att därefter normaliseras till 4 procent. Den korta realräntan är då ungefär 2 procent och penningpolitiken är därmed neutral.

REPORÄNTAN HAR HÖJTS TILL 1,75 PROCENT

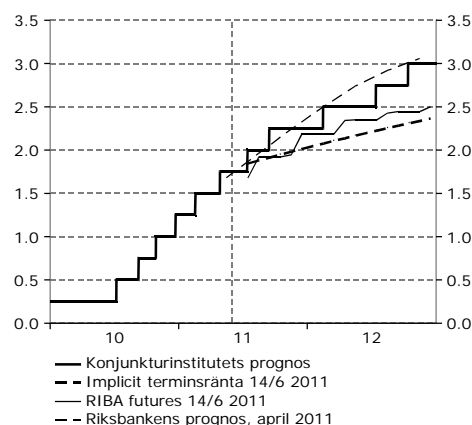
I april 2011 höjde Riksbanken reporäntan med 0,25 procentenheter till den nuvarande nivån på 1,75 procent. Enligt Riksbankens prognos kommer reporäntan att höjas successivt till 2,50 procent i slutet av 2011 och drygt 3 procent i slutet av 2012.

Marknaden förväntar sig också stigande räntor. Terminerna på reporäntan indikerar en reporänta på 2,25 procent i början av 2012. Även förväntningar mätt med implicita terminräntor beräknade med räntor på statspapper med olika löptid är ungefär förenliga med denna nivå på reporäntan. I slutet av 2012 förväntar sig dock marknaden att reporäntan blir lägre än i Riksbankens prognos (se diagram 163).

I takt med att resursutnyttjandet stiger, återför Riksbanken reporäntan mot en mer normal nivå för att undvika en för hög inflation längre fram. Riksbanken bedöms höja reporäntan till 2,25 procent i slutet av 2011 och 3,00 procent i slutet av 2012 (se diagram 163).

Diagram 163 Reporänta

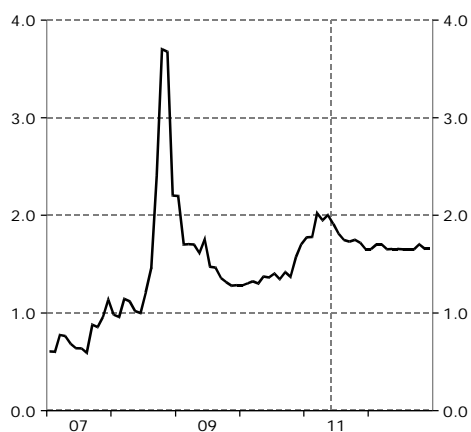
Procent, dags-, månads- respektive kvartalsvärden

Källor: NASDAQOMX, Riksbanken och Konjunkturinstitutet.

Diagram 164 Skillnad mellan kort bolåneränta och förväntad reporänta

Procentenheter, månadsvärden

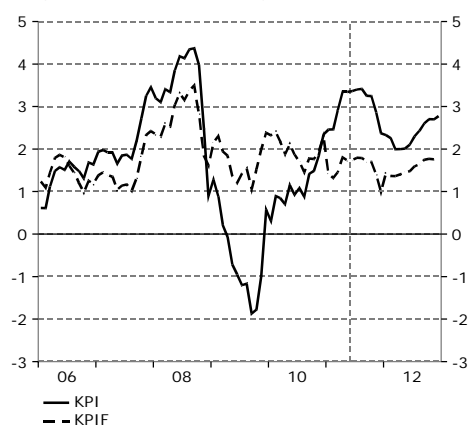

Anm. Den korta bolåneräntan är ett genomsnitt av svenska affärsbankers listade tremånaders bolåneräntor.

Källor: Riksbanken och Konjunkturinstitutet.

Diagram 165 Konsumentpriser

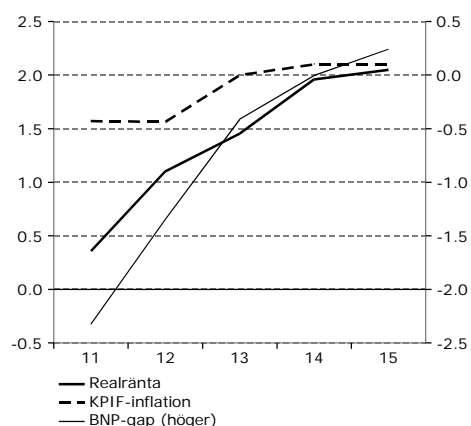
Årlig procentuell förändring, månadsvärden

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 166 Realränta, KPIF-inflation och BNP-gap

Procent respektive procent av potentiell BNP

Källa: Konjunkturinstitutet.

INTERBANKRÄNTOR HÖGRE ÄN NORMALT

Interbankräntor, det vill säga räntor som banker betalar då de lånar av andra banker, har under en tid varit högre än vad som var normalt före finanskrisen. Till exempel låg i mitten av juni interbankräntan för lån med en löptid på tre månader 0,4 procentenheter över förväntad reporäntan över samma period.³⁸ En normal nivå på denna differens var före finanskrisen ungefär 0,1 procentenheter. Den förhållandevis stora skillnaden har varit en förklaring till att räntor på lån med kort löptid till hushåll och företag, till exempel bolåneräntan, varit högre än vad som normalt medges av nivån på reporäntan. Allt annat lika är därmed penningpolitiken något mer åtstramande jämfört med vad den skulle ha varit vid ett normalt läge på interbankmarknaden.

Konjunkturinstitutet antar att interbankräntorna kommer att falla tillbaka till mer normala nivåer de närmaste månaderna. Skillnaden mellan den korta räntan på bolån och förväntad reporänta kommer då att bli mindre (se diagram 164). Skulle interbankräntorna däremot också fortsättningsvis vara högre än normalt anser Konjunkturinstitutet att det bör påverka penningpolitiken. I det läget bör Riksbanken överväga att höja räntan i en långsammare takt den närmaste tiden eller vidta åtgärder som leder till att interbankräntorna normaliseras.

PENNINGPOLITIKEN BLIR EXPANSIV FRAM TILL OCH MED 2013

Den underliggande inflationen i svensk ekonomi har stigit något de senaste månaderna. Mätt med KPIF, som bortser från de direkta effekterna av stigande bostadsräntor, var inflationen 1,7 procent i maj 2011. KPIF-inflationen väntas emellertid bli något lägre under slutet av 2011 som en följd av att de tidigare uppgångarna i energipriserna faller ur inflationstakten. Under 2012 stiger dock KPIF-inflationen åter tillbaka till nuvarande nivåer (se diagram 165), huvudsakligen på grund av att enhetsarbetskostnaderna gradvis stiger snabbare, samtidigt som de prisdämpande effekterna av kronförstärkningen avtar (se vidare kapitlet "Löner, vinster och priser").

KPIF-inflationen fortsätter stiga 2013 och 2014. Även om inflationen 2014 och 2015 blir något högre än Riksbankens mål på 2 procent (se diagram 166) blir reporäntan förhållandevis låg 2012 och 2013. Reporäntan når 4,25 procent 2014 för att därefter normaliseras till 4 procent. Den reala reporäntan, mätt som skillnaden mellan reporäntan och implicitprisindex för BNP, ligger på en nivå lägre än 2 procent fram till 2014 (diagram 166). Penningpolitiken blir därmed expansiv fram till och med 2013.

Riksbanken bedriver en så kallad flexibel penningpolitik. Detta innebär att penningpolitiken har som mål att stabilisera inflationen såväl som den reala ekonomin. Att stabilisera den real-

³⁸ Förväntad reporänta mäts med en tremånaders swap-ränta, en så kallad STINA-swap.

ekonomiska utvecklingen är liktydigt med att stabilisera resursutnyttjandet kring en normal nivå. Mätt i form av BNP-gapet understiger resursutnyttjandet i svensk ekonomi en normal nivå 2011–2013 (se diagram 166). Riksbanken väljer därmed att bedriva en expansiv penningpolitik fram till och med 2013, även om det innebär att inflationen blir marginellt högre än inflationsmålet åren därefter.

REPORÄNTAN BLIR HÖG I FÖRHÅLLANDE TILL STYRRÄNTOR I EUROOMRÅDET OCH USA

Styrräntorna i OECD-området höjs också de kommande åren (se kapitlet ”Internationell konjunkturutveckling”). I jämförelse med styrräntan i euroområdet och USA kommer dock reporäntan att vara förhållandevis hög (se diagram 167).

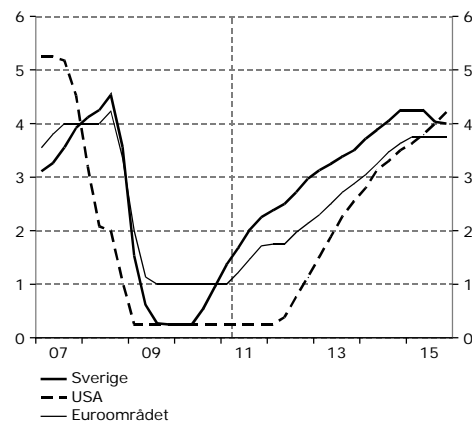
De låga räntorna i omvärlden verkar som en restriktion för utvecklingen av reporäntan. En högre reporänta än den i prognosen skulle, utöver att bidra till en lägre inhemsk efterfrågan, även ge upphov till en än starkare krona. Sammantaget skulle en högre ränta resultera i ett svagare resursutnyttjande och en lägre inflation de kommande åren. Penningpolitiken skulle därmed vara mindre väl avvägd.

LÅNGA RÄNTOR HAR FALLIT UNDER VÅREN

Statsobligationsräntorna har fallit under våren (se diagram 168 och tabell 32). Nedgången är dels ett led i allmänt fallande långa räntor i omvärlden. Försämrade tillväxtutsikter i framför allt OECD-länderna under de första månaderna 2011 har drivit ner de långa räntorna. Oron över hur skuldskrisen i euroområdet kommer att utvecklats har troligen också bidragit till fallet i svenska långräntor, eftersom investerare betraktar en svensk statsobligation som en förhållandevis säker placering. Den ökade efterfrågan på svenska statsobligationer har drivit upp priset, vilket innebär en lägre ränta. Svenska statsobligationsräntor med kortare löptid är dock fortfarande högre än motsvarande utländska räntor. I mitten av juni 2011 låg räntan på en svensk femårig statsobligation på 2,6 procent. Detta kan jämföras med motsvarande räntor i Tyskland och USA som i mitten av juni låg på 2,3 respektive 1,6 procent. De svenska statsobligationsräntornas förhållandevis höga nivå förklaras av att Riksbanken de kommande åren kommer att fortsätta hålla reporäntan högre än styrräntorna i flertalet andra OECD-länder. Som beskrivits ovan förväntar sig Konjunkturinstitutet att reporäntan under prognosperioden ligger betydligt högre än både styrräntan i euroområdet och i USA (se diagram 167). Den förhållandevis höga reporäntan återspeglar bland annat en prognos där resursutnyttjandet är högre i Sverige än i euroområdet och i USA.

Diagram 167 Styrräntor

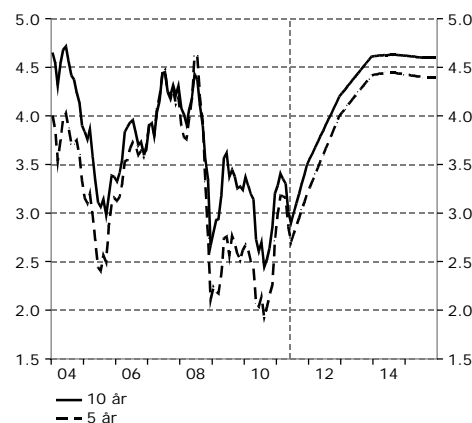
Procent, kvartalsvärden

Källor: Nationella källor och Konjunkturinstitutet.

Diagram 168 Statsobligationsräntor i Sverige

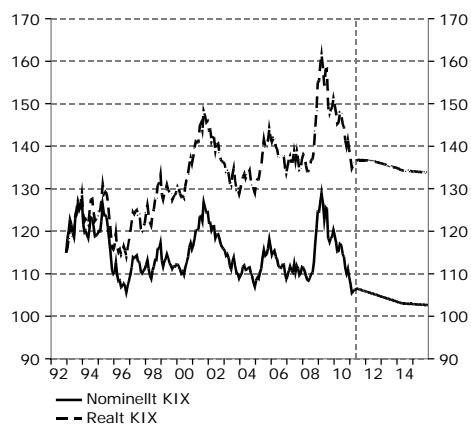
Procent, månadsvärden

Källor: Riksbanken och Konjunkturinstitutet.

Diagram 169 Kronans effektiva växelkurs – KIX

Index 1992-11-18=100, månadsvärden

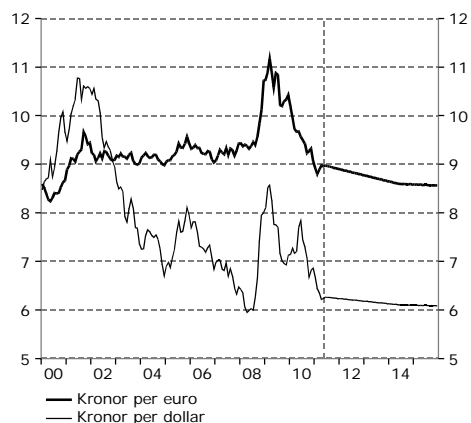

Anm. Ett högre index motsvarar en svagare krona.

Källor: Riksbanken och Konjunkturinstitutet.

Diagram 170 Växelkurser

Månadsvärden

Källor: Reuters och Konjunkturinstitutet.

Tabell 32 Räntor

Procent

	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Vid slutet av året						
Reporänta	1,25	2,25	3,00	3,75	4,25	4,00
Årsgenomsnitt						
Reporänta	0,5	1,8	2,6	3,3	4,0	4,1
5-årig statsobligationsränta	2,3	3,0	3,6	4,2	4,4	4,4
10-årig statsobligationsränta	2,9	3,2	3,9	4,4	4,6	4,6

Källor: Riksbanken och Konjunkturinstitutet.

FORTSATT FÖRSTÄRKNING AV KRONAN

En stark utveckling gentemot framför allt dollarn och euron innebar att kronan 2010 förstärktes med drygt 9 procent, mätt med det nominella effektiva kronindexet KIX.³⁹ Under inledningen av 2011 fortsatte kronan att förstärkas och var i maj 3 procent starkare i effektiva termer än vid årsskiftet (se diagram 169). Kronan hade då förstärkts med knappt 10 procent mot dollar, men var i stort sett oförändrad mot euron (se diagram 170). I reala termer var kronan ungefär lika stark som före krisen. Växelkurser kännetecknas dock av stora kortsiktiga variationer och under juni har kronan försvagats. Bedömningen är att denna försvagning är tillfällig.

Kronan förstärks nominellt med ytterligare 1 procent fram till slutet av 2012 jämfört med värdet i maj 2011 (se tabell 33). I reala effektiva termer förstärks kronan under perioden enbart marginellt då svensk inflation bedöms bli lägre än den utländska. På längre sikt talar dock fundamentala bestämningsfaktorer, och då särskilt en starkare svensk nettoställning mot omvärlden, för en tydligare real förstärkning av kronan.⁴⁰

Tabell 33 Växelkurser

Årsgenomsnitt

	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Kronor per euro	9,6	8,9	8,8	8,7	8,6	8,6
Kronor per dollar	7,2	6,3	6,2	6,2	6,1	6,1
KIX	114,3	106,2	105,2	104,0	103,0	102,7
TCW-index	129,3	120,2	118,7	116,9	115,4	115,0

Källor: Riksbanken och Konjunkturinstitutet.

³⁹ Växelkurser kännetecknas av stora kortsiktiga variationer. Konjunkturinstitutet analyserar därför växelkursers utveckling främst utifrån månadsdata eller motsvarande glidande medelvärden för att i möjligaste mån eliminera de kortsiktiga variationerna.

⁴⁰ I ett medelfristigt perspektiv bedömer Konjunkturinstitutet att kronan förstärks realt med 3 procent från 2012 till 2020.

Finanspolitiken 2011–2015

Konjunkturinstitutets finanspolitiska prognos tar sin utgångspunkt i regeringens finanspolitiska ramverk.⁴¹ I de överväganden som ligger till grund för den finanspolitiska prognosen är överskottsmålet ankaret. Konjunkturinstitutet tar även hänsyn till behovet av finanspolitiska stimulanser, baserat på om resursutnyttjandet i ekonomin är högre eller lägre än normalt. I faktarutan nedan redovisas principerna för Konjunkturinstitutets finanspolitiska prognoser.

FAKTA

Principer för Konjunkturinstitutets finanspolitiska prognoser

Överskottsmålet är ankaret. Konjunkturinstitutets finanspolitiska prognoser vägleds av det av riksdagen lagstiftande överskottsmålet för den offentliga sektorns finansiella sparande. Även utgiftstaket och balanskravet i kommunsektorn beaktas (se förklaring i marginalen). Konjunkturinstitutet betraktar överskottsmålet som ett framåtblickande mål, det vill säga att den prognostiserade utvecklingen av det finansiella sparandet ska vara i linje med målet. Konjunkturinstitutet använder ett konjunkturjusterat sparande som indikator på om överskottsmålet är uppfyllt eller ej.

Försiktighetsprincip i tolkning av överskottsmålet.

Skillnaden mellan det faktiska och det konjunkturjusterade sparandet beror bland annat på BNP-gapet. BNP-gapet, så som Konjunkturinstitutet mäter det, har historiskt i genomsnitt varit negativt. Om så skulle bli fallet även framöver kommer medelvärden av det konjunkturjusterade sparandet att bli högre än medelvärdet av det faktiska sparandet. Regeringen tar hänsyn till denna risk vid bedömningen av måluppfyllelsen.⁴² Av dessa skäl förutsätter Konjunkturinstitutets prognos ett konjunkturjusterat sparande på 1,5 procent när ekonomin är i konjunkturcell balans för att öka sannolikheten för att det faktiska sparandet i genomsnitt uppgår till 1 procent över en konjunkturcykel. I den finanspolitiska prognosen tas även hänsyn till resursutnyttjandet i ekonomin. Exempelvis kan en lågkonjunktur (högkonjunktur) innebära att det är lämpligt att det konjunkturjusterade sparandet tillfälligt understiger (överstiger) 1,5 procent i syfte att ekonomin snabbare ska nå jämvikt.

Budgetpolitiska mål

Överskottsmålet innebär att den offentliga sektorns finansiella sparande ska motsvara 1 procent av BNP i genomsnitt över en konjunkturcykel.

Utgiftstaket innebär att statens utgifter med undantag för statsskuld räntorna men med tillägg för utgifterna i ålderspensionssystemet inte får överskrida de av riksdagen beslutade utgiftstaken (se även kapitlet "Offentliga finanser").

Balanskravet innebär att kommuner och landsting ska upprätta budgeten för nästa kalenderår så att intäkterna överstiger kostnaderna. Om underskott ändå uppstår ska det negativa resultatet balanseras med motsvarande överskott under de närmast följande tre åren (se även kapitlet "Offentliga finanser").

⁴¹ Se "Ramverk för finanspolitiken", regeringens skrivelse 2010/11:79. Det finanspolitiska ramverket rör såväl överskottsmålet, utgiftstaket och det kommunala balanskravet som också diskuteras i kapitlet "Offentliga finanser". Se kort förklaring av dessa begrepp i marginalen.

⁴² Se "Ramverk för finanspolitiken", regeringens skrivelse 2010/11:79, sid. 23.

Finanspolitikens innehåll. Konjunkturinstitutets finanspolitiska prognos styrs i stor utsträckning av förslag och aviseringar i budgetpropositionen och vårpropositionen. Skillnader mellan Konjunkturinstitutets prognos och regeringens aviserade politik kan uppkomma i de fall Konjunkturinstitutet anser att ytterligare åtgärder bör genomföras.

För efterföljande år, då det inte finns en budgetproposition att utgå ifrån, baseras den finanspolitiska prognosen på en, enligt Konjunkturinstitutets bedömning, lämplig avvägning mellan uppfyllande av överskottsmålet och hänsyn till resursutnyttjandet. Om det finns aviseringar om inriktningen på framtida finanspolitiska åtgärder följer Konjunkturinstitutet dessa. Finns inga aviseringar fördelas den prognostiserade finanspolitiken lika mellan inkomster och utgifter.

För de år som ingår i Konjunkturinstitutets medelfristiga prognos, för närvarande 2013 och framåt, är i stället grundprincipen för inkomstprognoserna att de implicita skattesatserna är oförändrade. För utgiftssidan är en grundprincip att det tillförs medel så att ingen real försämring sker av transfereringssystemen. Vidare antas offentlig konsumtion följa de demografiskt betingade behoven samt att de offentliga investeringarna följer BNP-utvecklingen. Om ytterligare justeringar behövs för att klara överskottsmålet sker det genom en anpassning av transfereringarna till hushållen.⁴³

Skillnad mellan prognos och rekommendation. Konjunkturinstitutet skiljer vid behov på *prognostiserad* respektive *rekommenderad* finanspolitik. Det sker om regeringen tydligt aviserar att den avser att föra en finanspolitik som enligt Konjunkturinstitutet resulterar i ett konjunkturjusterat sparande som inte är det lämpligaste.

ÖVERSKOTTSMÅLET HAR UPPFYLLTS SEDAN ÅR 2000

Även om Konjunkturinstitutet, liksom regeringen⁴⁴, anser att överskottsmålet bör ges en framåtblickande tolkning kan det vara viktigt att analysera den bakåtblickande måluppfyllelsen för att identifiera eventuella systematiska avvikelser. I den mån stora systematiska avvikelser skulle finnas kan det motivera nya mätmetoder eller ändringar i det finanspolitiska ramverket i syfte att uppnå en bättre måluppfyllelse i framtiden.

⁴³ Detta är ett beräkningstekniskt antagande. Ett alternativ är i stället att anpassa skatter eller offentlig konsumtion. Det skulle ge liknande effekter på den realekonomiska utvecklingen.

⁴⁴ Se "Ramverk för finanspolitiken", regeringens skrivelse 2010/11: 79, sid. 20.

Överskottsmålet infördes år 2000. Det är därför motiverat att studera ett medelvärde som omfattar alla år sedan år 2000. Det finansiella sparandet motsvarade i genomsnitt 1,0 procent av BNP åren 2000–2010 och det konjunkturjusterade sparandet motsvarade i genomsnitt 1,4 procent av potentiell BNP (se tabell 34). Att det konjunkturjusterade sparandet var högre än det faktiska sparande förklaras av att BNP-gapet i genomsnitt varit negativt under denna period. Slutsatsen är att det finansiella sparandet hittills har varit ungefär i linje med överskottsmålet.

Tabell 34 Finansiellt sparande, bakåtblickande medelvärden

Procent av BNP respektive potentiell BNP

	2000–2010
Finansiellt sparande	1,0
Konjunkturjusterat sparande	1,4
BNP-gap	-0,9

Källor: Konjunkturinstitutet och SCB.

BEHOV AV YTTRELLIGARE OFINANSIERADE ÅTGÄRDER 2011–2015

Regeringen har under 2009–2010 fört en något expansiv finanspolitik (se förklaring i marginalen), vilket indikeras av att det konjunkturjusterade sparandet som andel av potentiell BNP har minskat mellan 2008 och 2010 (se diagram 171). Utan ytterligare ofinansierade åtgärder 2012 skulle finanspolitikens inriktning bli åtstramande redan detta år och det konjunkturjusterade sparande skulle då uppgå till 2,1 procent av potentiell BNP 2012 (se tabell 35).

Om det inte genomförs några ofinansierade åtgärder under hela den efterföljande perioden 2013–2015 fortsätter det konjunkturjusterade sparandet att förstärkas perioden ut. Det beror på att de konjunkturjusterade inkomsterna ökar snabbare än de konjunkturjusterade utgifterna vid oförändrade regler. Det konjunkturjusterade sparandet uppgår i detta fall till 3,7 procent av potentiell BNP 2015 (se tabell 35), vilket innebär att överskottsmålet överskrids med stor marginal och att finanspolitikens blir kraftigt åtstramande under hela perioden.⁴⁵

Konjunkturinstitutet gör bedömningen att för att de offentliga finanserna ska vara i linje med överskottsmålet krävs det ofinansierade åtgärder motsvarande ca 85 miljarder kronor fram till och med 2015 (se tabell 35), utöver redan beslutade och aviserade åtgärder.⁴⁶ För tillfället finns det inte någon målkonflikt mel-

⁴⁵ Med en så stram finanspolitik skulle den ekonomiska utvecklingen bli betydligt svagare. Såväl produktion som sysselsättning skulle öka långsammare, vilket leder till lägre skatteinkomster och högre utgifter för transfereringar. Det finansiella sparandet blir därmed lägre än det konjunkturjusterade sparandet. På Konjunkturinstitutets webbplats (www.konj.se) redovisas en modellbaserad prognos för hur ekonomin inklusive det offentligfinansiella sparandet skulle utvecklas fram till och med 2015 i detta fall.

⁴⁶ För många utgiftsområden är det oklart vad oförändrade regler innebär. Det är därför osäkert exakt hur stora ofinansierade åtgärder som krävs för att konjunkturjusterat sparande ska nå 1,5 procent av potentiell BNP 2015.

Finanspolitiska begrepp

Finanspolitisk multiplikator är den effekt finanspolitiska variabler har på exempelvis BNP. Om offentlig konsumtion ökar eller skatterna sänks med 10 miljarder kronor och BNP som ett resultat av detta ökar med 7 miljarder är multiplikatorn 0,7.

Ofinansierade åtgärder är finanspolitiska beslut om ökade utgifter och/eller minskade skatter som inte är finansierade via beslut om lika stora minskade utgifter och/eller höjda skatter på något annat område. Dessa åtgärder försämrar därmed i sig den offentliga sektorns finansiella sparande och har i normalfallet en positiv effekt (multiplikator) på BNP.

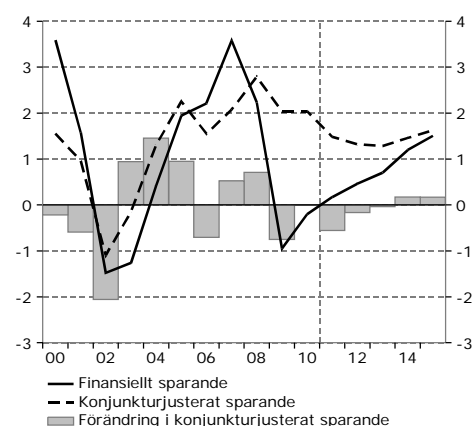
Det konjunkturjusterade sparandet är en beräkning av vad den offentliga sektorns finansiella sparande skulle vara vid ett balanserat resursutnyttjande (neutral konjunktur) och en normal sammansättning av viktiga skattebaser. Det presenteras vanligtvis som andel av potentiell BNP.

Finanspolitikens inriktning ett enskilt år bedöms utifrån förändringen av det konjunkturjusterade sparandet som andel av potentiell BNP. Ett konjunkturjusterat sparande som minskar som andel av potentiell BNP indikerar att finanspolitiken är *expansiv* med avseende på resursutnyttjandet (BNP-gapet) i ekonomin. Det kan bero på att de konjunkturjusterade skatteintäkterna inte ökar i takt med potentiell BNP (till exempel via sänkta skattesatser) eller på att de konjunkturjusterade offentliga utgifterna ökar snabbare än potentiell BNP eller på en kombination av båda. På motsvarande sätt indikerar ett konjunkturjusterat sparande som ökar som andel av potentiell BNP att finanspolitiken är *åtstramande*. *Neutral* finanspolitik föreligger slutligen då det konjunkturjusterade sparandet är oförändrat som andel av potentiell BNP.

Oförändrade regler inom finanspolitiken definieras av den utveckling av finanspolitiska variabler som ges om inga ytterligare finanspolitiska beslut fattas av regering och riksdag. I praktiken finns dock betydande gränsdragningsproblem.

Diagram 171 Finansiellt sparande, konjunkturjusterat sparande och förändring i konjunkturjusterat sparande

Procent av BNP respektive potentiell BNP

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

lan överskottsmålet och behovet av finanspolitiska stimulanser. Detta eftersom överskottsmålet överskrids i avsaknad av ytterligare ofinansierade åtgärder samtidigt som resursutnyttjandet är lågt.

Givet att ytterligare finanspolitiska åtgärder om 85 miljarder kronor genomförs uppgår det konjunkturjusterade sparandet till 1,6 procent av potentiell BNP 2015 (se tabell 35), vilket bedöms vara förenligt med överskottsmålet. Det faktiska sparandet uppgår till 1,5 procent som andel av BNP (se diagram 171).

Tabell 35 Konjunkturjusterat sparande vid olika finanspolitiska prognoser

Procent av potentiell BNP

	2011	2012	2013	2014	2015
Konjunkturjusterat sparande	1,5	1,3	1,3	1,5	1,6
Konjunkturjusterat sparande exklusive ytterligare åtgärder 2012–2015	1,5	2,1	2,7	3,1	3,7

Källa: Konjunkturinstitutet.

EXPANSIV FINANSPOLITIK 2012

Eftersom ekonomin fortsatt befinner sig i lågkonjunktur med ett lågt resursutnyttjande är det motiverat att finanspolitiken har en expansiv inriktning nästa år. För att finanspolitiken ska få en expansiv inriktning 2012 krävs ytterligare åtgärder utöver de som redan är beslutade eller aviserade. Konjunkturinstitutets prognos är att ofinansierade åtgärder motsvarande ytterligare 30 miljarder kronor genomförs 2012. Det konjunkturjusterade sparandet som andel av potentiell BNP minskar då med 0,2 procentenheter mellan 2011 och 2012 (se tabell 35 och diagram 171). Det faktiska sparandet ökar dock, vilket förklaras av konjunkturuppgången (se diagram 171).

Finanspolitiken 2012 fördelas mellan inkomstsänkningar och utgiftsökningar så att ett större belopp läggs på inkomstsidan än på utgiftssidan (se tabell 36). Det beror på att regeringen i budgetpropositionen och vårpropositionen för 2011 anger fortsatta skattesänkningar som mer prioriterade än utgiftshöjningar.⁴⁷

⁴⁷ Prognosen följer på inkomstsidan de förslag till skattesänkningar som publicerades före och i samband med vårpropositionen, se "Sänkt restaurang- och cateringmoms", SOU 2011: 24 och "Vissa skattefrågor inför budgetpropositionen för 2012", promemoria, Finansdepartementet, 2011.

Tabell 36 Antagen fördelning av finanspolitiken utöver redan beslutade eller aviserade åtgärder 2012

Miljarder kronor, förändring från föregående år

	2012
Skatter från hushåll	-19,0
Mervärdesskatt och punktskatt	-3,0
Inkomster	-22,0
Offentlig konsumtion ¹	4,0
Offentliga investeringar	3,0
Transfereringar till hushåll	1,0
Utgifter	8,0
Total effekt på finansiellt sparande	-30,0

¹ År 2012 antas 3 miljarder kronor riktas till kommunal konsumtion via ökade statsbidrag med motsvarande belopp och 1 miljard kronor riktas till statlig konsumtion.

Anm. I tabellen redovisas den direkta effekten på det finansiella sparandet av en åtgärd som bortser från att åtgärden kan ge upphov till beteendeförändringar, som i sin tur kan leda till förändrade skatteinkomster och transfereringsutgifter. På inkomstsidan följer fördelningen av de förslag till skattesänkningar som publicerades före och i samband med vårpropositionen.

Källa: Konjunkturinstitutet.

LÄGRE BNP OCH SYSSELSÄTTNING UTAN YTTERLIGARE OFINANSIERADE ÅTGÄRDER 2012

Med de tillkommande ofinansierade åtgärderna om 30 miljarder kronor 2012 mildras lågkonjunkturen. Det sker bland annat till följd av att skattesänkningarna leder till att hushållens konsumtionsutgifter ökar och att fler anställs i offentlig sektor. Utan de ytterligare finanspolitiska åtgärderna 2012 bedöms BNP-tillväxten bli knappt 0,4 procentenheter lägre 2012 och antalet sysselsatta knappt 15 000 personer färre 2013.

NÅGOT ÅTSTRAMANDE FINANSPOLITIK 2013–2015

Konjunkturinstitutets prognos är att de återstående 55 miljarder kronorna av det totala utrymmet för ofinansierade åtgärder på ca 85 miljarder kronor tas i anspråk 2013–2015 (se tabell 37). Med denna finanspolitik förstärks det konjunkturjusterade sparandet. Den finanspolitiska inriktningen 2013–2015 är därmed sammantaget något åtstramande. När ekonomin är i balans 2014 uppgår det konjunkturjusterade sparandet till ca 1,5 procent av potentiell BNP. Den prognostiserade finanspolitiken bedöms därför vara i linje med överskottsmålet.

Fördelningen av dessa ytterligare finanspolitiska åtgärder 2013–2015 följer de principer som beskrivs i faktarutan ovan: att offentlig konsumtion ökar i takt med de demografiskt betingade behoven, att de offentliga investeringarna ökar i takt med BNP och att det tillförs medel så att ingen real försämring sker av transfereringssystemen. Med andra ord revideras de offentliga utgifter. Det innebär sammantaget ca 23 miljarder kronor i högre utgifter 2015 än vid oförändrade regler⁴⁸ 2013–2015 (se tabell

⁴⁸ Se förklaring i marginalen "Finanspolitisk begrepp".

37). För att överskottsmålet ska uppfyllas har transfereringarna till hushållen ökats med ytterligare 32 miljarder kronor 2013–2015 (se tabell 37).⁴⁹

Tabell 37 Finanspolitik utöver redan beslutade och aviserade åtgärder 2013–2015

Miljarder kronor, förändring från föregående år

	2013	2014	2015	2013– 2015
Total effekt på finansiellt sparande	–24	–12	–19	–55
Därav realvärdessäkring av offentliga utgifter ¹	–12	–3	–8	–23

Anm. Konjunkturinstitutet gör för närvarande endast beräkningar av effekterna vid oförändrad politik på utgiftssidan. Skillnaderna på inkomstsidan är i förhållande till utgiftssidan mycket små. Ovanstående siffror ska ses som en ungefärlig uppskattning av storleken på de ofinansierade åtgärderna i Konjunkturinstitutets prognos.

¹ Med realvärdessäkring av offentliga utgifter avses att offentlig konsumtion ökar i takt med de demografiskt betingade behoven, att de offentliga investeringarna ökar i takt med BNP och att det tillförs medel så att ingen real försämring sker av transfereringssystemen.

Källa: Konjunkturinstitutet.

⁴⁹ Detta är ett beräkningstekniskt antagande. Alternativt skulle man i stället kunna anpassa skatter eller offentlig konsumtion. Det skulle ge liknande effekter på den realekonomiska utvecklingen.

Offentliga finanser

De offentliga finanserna fortsätter att förbättras framför allt till följd av att utgifter för offentlig konsumtion och transfereringar till hushållen utvecklas svagt. Den offentliga sektorns finansiella sparande går från underskott 2010 till överskott 2011 för att därefter förstärkas ytterligare 2012. Konjunkturinstitutet anser att en expansiv finanspolitik behövs för att stödja den fortsatta återhämtningen i ekonomin. Ofinansierade åtgärder om ytterligare 30 miljarder kronor antas genomföras 2012 utöver de åtgärder som redan har beslutats eller aviserats i budgetpropositionen och vårpropositionen för 2011. Finanspolitiken bedöms vara förenlig med de budgetpolitiska målen.

Läget i de offentliga finanserna

DE OFFENTLIGA FINANSERNA NÅR BALANS I ÅR

De offentliga finanserna fortsätter att förbättras. Konjunkturinstitutet bedömer att den offentliga sektorns finansiella sparande går från underskott 2010 till överskott i år för att sedan förstärkas ytterligare 2012 (se tabell 38 och diagram 172).

Tabell 38 Den offentliga sektorns finansiella sparande

Miljarder kronor, löpande priser respektive procent av BNP

	2009	2010	2011	2012
Inkomster	1 613	1 681	1 742	1 804
Procent av BNP	52,2	50,8	50,0	49,3
Utgifter	1 643	1 688	1 736	1 787
Procent av BNP	53,2	51,0	49,8	48,9
Finansiellt sparande	-29	-7	6	17
Procent av BNP	-0,9	-0,2	0,2	0,5

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Förbättringen av den offentliga sektorns finansiella sparande beror på att utgifterna ökar långsammare än inkomsterna (se tabell 38 och diagram 173). I förhållande till BNP sjunker dock både utgifter och inkomster. Utgiftskvoten minskar framför allt till följd av att offentlig konsumtion och transfereringar till hushållen inte ökar i samma takt som BNP. En viktig orsak till den sjunkande inkomstkvoten är de skattesänkningar som genomförs under 2011 och prognostiseras för 2012.

Konjunkturinstitutet prognostiserar att ofinansierade åtgärder motsvarande 30 miljarder kronor genomförs 2012, utöver de åtgärder som redan har beslutats eller aviserats i budgetpropositionen och vårpropositionen för 2011. Dessa ytterligare åtgärder antas fördelas mellan inkomstsänkningar och utgiftshöjningar så att ett större belopp läggs på inkomstsidan än utgiftssidan (se tabell 39). Skälet till detta är att regeringen i budgetpropositionen

Diagram 172 Offentliga sektorns finansiella sparande

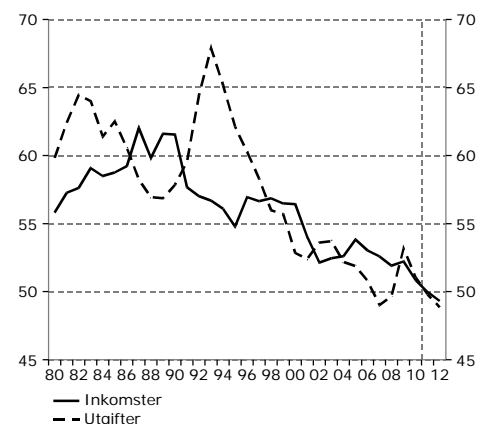
Procent av BNP

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 173 Inkomster och utgifter i offentlig sektor

Procent av BNP

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

och vårpropositionen för 2011 anger fortsatta skattesänkningar som mer prioriterade än utgiftshöjningar.⁵⁰

Tabell 39 Antagen fördelning av finanspolitiken utöver redan beslutade eller aviserade åtgärder 2012

Miljarder kronor, bidrag till årlig förändring

	2012
Skatter från hushåll	-19,0
Mervärdesskatt	-3,0
Inkomster	-22,0
Offentlig konsumtion ¹	4,0
Offentliga investeringar	3,0
Transfereringar till hushåll	1,0
Utgifter	8,0
Totalt	-30,0

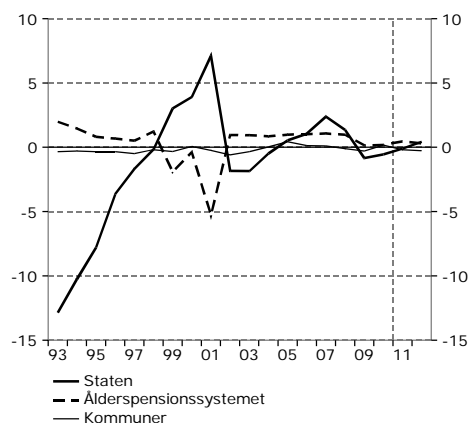
¹ År 2012 antas 3 miljarder kronor riktas till kommunal konsumtion via ökning av statsbidragen med motsvarande belopp. Återstående 1 miljard kronor riktas till statlig konsumtion.

Anm. I tabellen redovisas den direkta effekten av en åtgärd. Den direkta effekten bortser från att åtgärden kan ge upphov till beteendeförändringar, som i sin tur kan leda till förändrade skatteinkomster och transfereringsutgifter.

Källa: Konjunkturinstitutet.

Diagram 174 Finansiellt sparande i delsektorer

Procent av BNP

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Trots den expansiva finanspolitik som Konjunkturinstitutet bedömer genomförs 2012, utöver vad som redan är beslutat eller aviserat, går statens finansiella sparande från underskott till överskott 2012 (se tabell 40 och diagram 174). Det förklaras främst av minskade offentliga utgifter som andel av BNP. I ålderspensionssystemet förbättras det finansiella sparandet 2011 till följd av att pensionsutbetalningarna minskar. År 2012 ökar pensionsbetalningarna åter vilket medför att det finansiella sparandet försämras något. Kommunsektorns finansiella sparande försämras både 2011 och 2012 som andel av BNP. Detta kan bland annat förklaras av att kommunsektorns investeringar ökar.

Tabell 40 Finansiellt sparande i delsektorer

Miljarder kronor respektive procent av BNP

	2010	2010	2011	2012
Staten	-18	-0,6	-0,1	0,4
Ålderspensionssystemet	6	0,2	0,5	0,3
Kommunsektorn	6	0,2	-0,2	-0,3
Den offentliga sektorn	-7	-0,2	0,2	0,5

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

⁵⁰ På inkomstsidan följer prognosen de förslag till skattesänkningar som publicerades före och i samband med vårpropositionen, se *Sänkt restaurang- och cateringmoms*, SOU 2011:24 och "Vissa skattefrågor inför budgetpropositionen för 2012", promemoria, Finansdepartementet, 2011.

POSITIVT BUDGETSALDO OCH FORTSATT MINSKAD STATSSKULD

Statens budget uppvisar ett överskott både i år och nästa år (se diagram 175). Budgetsaldot uppgår dessa år till 71 respektive 34 miljarder kronor, vilket motsvarar 2,0 respektive 0,9 procent av BNP (se tabell 41).

Konjunkturinstitutet antar att staten säljer aktier i Nordea och TeliaSonera, till ett sammanlagt värde av 38 miljarder kronor under 2011. Därutöver gör skatteperiodiseringen att budgetsaldot överstiger statens finansiella sparande med 75 miljarder kronor 2011. Konjunkturinstitutet antar att staten säljer aktier i Nordea för ytterligare 25 miljarder kronor 2012 vilket bidrar till att statens budgetsaldo överstiger statens finansiella sparande med 18 miljarder kronor.

Till följd av det förbättrade budgetsaldot minskar statsskulden som andel av BNP under prognosperioden, från 33,7 procent 2010 till 27,2 procent 2012 (se tabell 41 och diagram 176). Även den offentliga sektorns konsoliderade bruttoskuld, den så kallade Maastrichtskulden (se förklaring i marginalen), minskar som andel av BNP under prognosperioden (se tabell 41 och diagram 176).

Tabell 41 Budgetsaldo och statsskuld

Miljarder kronor respektive procent av BNP

	2009	2010	2011	2012
Finansiellt sparande i staten	-26	-18	-4	16
Procent av BNP	-0,8	-0,6	-0,1	0,4
Avgränsningar, periodiseringar med mera	-150	17	75	18
Budgetsaldo	-176	-1	71	34
Procent av BNP	-5,7	0,0	2,0	0,9
Värdeförändring, övrigt	89	37	10	4
Statsskuld, förändring	87	-36	-81	-38
Statsskuld	1 149	1 113	1 032	994
Procent av BNP	37,2	33,7	29,6	27,2
Maastrichtskuld	1 296	1 313	1 273	1 258
Procent av BNP	41,9	39,7	36,5	34,4

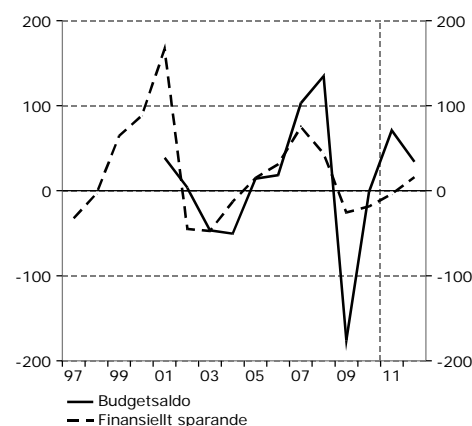
Källor: Ekonomistyrningsverket, SCB, Riksgälden och Konjunkturinstitutet.

Offentliga sektorns inkomster

Den offentliga sektorns inkomster, som främst utgörs av skatter, utvecklas svagt och skattekvoten (skatter och avgifter som andel av BNP) minskar 2010–2012 med 1,3 procentenheter (se tabell 42). En viktig orsak till detta är de skattesänkningar som genomförs.

Diagram 175 Statens budgetsaldo och finansiella sparande

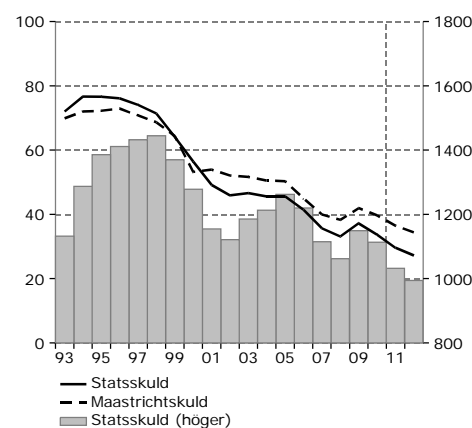
Miljarder kronor

Källor: SCB, Riksgälden och Konjunkturinstitutet.

Diagram 176 Offentlig skuldsättning

Procent av BNP respektive miljarder kronor

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Mått på offentlig skuldsättning

Statsskulden avser statens konsoliderade skuld, det vill säga statens skulder minus statens egna innehav av statspapper. Därmed avses den skuld staten har till övriga sektorer i Sverige och till utlandet. Måttet används i exempelvis budgetpropositionen och årsredovisningen för staten.

Maastrichtskulden avser hela den offentliga sektorns konsoliderade bruttoskuld. Exempelvis räknas ålderspensionssystemets innehav av statspapper bort. Maastrichtskulden är ett mått som tas fram av alla EU-länder. Det finns ett krav inom stabilitets- och tillväxtpakten att Maastrichtskulden inte får överstiga 60 procent av BNP.

Tabell 42 Den offentliga sektorns inkomster

Procent av BNP

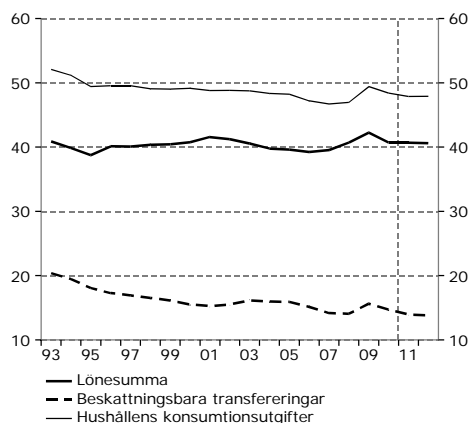
	2009	2010	2011	2012
Hushållens direkta skatter	16,7	15,9	15,5	15,0
Företagens direkta skatter	3,1	3,5	3,6	3,6
Socialavgifter	8,5	8,6	7,6	7,6
Mervärdesskatt	9,6	9,7	9,6	9,5
Punktskatter	2,9	2,8	2,6	2,6
Övriga skatter	6,0	5,3	6,2	6,2
EU-skatter	-0,2	-0,2	-0,2	-0,2
Skattekvot	46,9	45,8	45,1	44,5
Övriga inkomster	5,5	5,3	5,1	5,0
Offentliga sektorns inkomster	52,2	50,8	50,0	49,3

Anm. Skatter som betalas till EU ingår i skattekvoten men inte i den offentliga sektorns inkomster.

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 177 Viktiga skattebaser

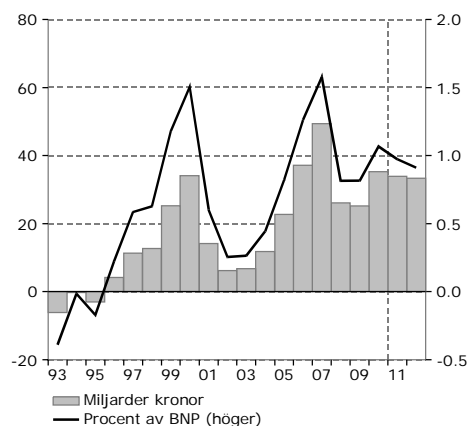
Procent av BNP

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 178 Skatt på hushållens kapitalinkomster

Miljarder kronor respektive procent av BNP

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

SKATTESÄNKNINGAR PÅ FÖRÄRVSINKOMSTER LEDER TILL RELATIVT LÅGA SKATTEINKOMSTER

Den offentliga sektorns inkomster från skatt på förvärvsinkomster (som ingår i hushållens direkta skatter) minskar som andel av BNP både 2011 och 2012. Lönesumman, som är den viktigaste skattebasen för skatt på förvärvsinkomster, är dock relativt konstant i förhållande till BNP (se diagram 177). Minskningen i skatt på förvärvsinkomster förklaras i stället av skattesänkningar och av att de beskattningsbara transfereringarna utvecklas svagt (se diagram 177). I år har skatten på förvärvsinkomster för äldre sänkts med 7,5 miljarder kronor genom ett förhöjt grundavdrag. Därutöver antar Konjunkturinstitutet, som en del av den prognostiserade finanspolitiken, att hushållens direkta skatter sänks med ytterligare 19 miljarder kronor 2012 (se avsnittet "Läget i de offentliga finanserna" ovan).

HÖGRE RÄNTOR LEDER TILL HÖGRE AVDRAG FÖR UTGIFTSRÄNTOR

Nettoinkomsterna från hushållens kapitalskatter (som ingår i hushållens direkta skatter) minskar svagt i miljarder kronor och som andel av BNP både 2011 och 2012 (se diagram 178). Nettoinkomsterna från hushållens kapitalskatter består av inkomster från skatt på räntor, utdelning och realisationsvinster med avdrag för främst ränteutgifter. I takt med att räntan stiger drivs skatteinkomsterna från skatt på räntor upp, men avdragen för utgiftsräntor ökar än mer, vilket bidrar till minskande skatteinkomster. Ökande realisationsvinster går i motsatt riktning och håller upp kapitalskatteinkomsterna. Totalt sett minskar inkomsterna från hushållens kapitalskatter något.

INKOMSTER FRÅN FÖRETAGENS DIREKTA SKATTER ÖKAR I TAKT MED BNP

Inkomsterna från företagsskatterna (som ingår i företagens direkta skatter) utvecklas i takt med BNP 2010–2012 (se tabell 42). Ökade vinster i företagen driver upp skatteinkomsterna i takt med att konjunkturen stärks och BNP stiger.

FALLANDE INKOMSTER FRÅN MERVÄRDESSKATT OCH PUNKTSKATTER

Som en del av Konjunkturinstitutets prognostiserade finanspolitik antas mervärdesskatten sänkas med 5 miljarder kronor 2012, vilket är i linje med ett utredningsförslag om sänkt moms på restaurang- och cateringtjänster.⁵¹ Sänkningen av skattesatsen innebär att inkomsterna från mervärdesskatt minskar något som andel av BNP 2011–2012 (se tabell 42 och diagram 179).

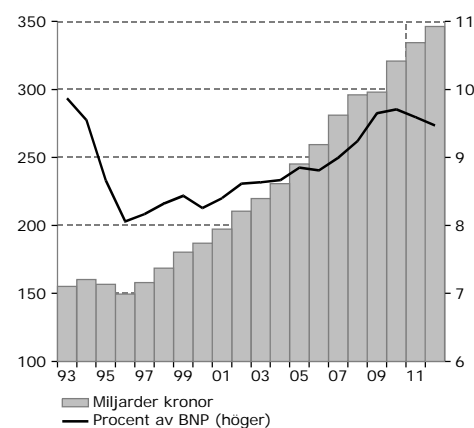
Punktskatterna fortsätter att minska som andel av BNP under 2011 medan de är oförändrade 2012 (se tabell 42 och diagram 180). Inkomster från energiskatter minskar, vilket bland annat beror på att bensinkonsumtionen minskar till fördel för mer miljövänliga alternativ. I Konjunkturinstitutets prognostiserade finanspolitik ingår en höjning av skatt på alkohol och tobak, som motverkar minskningen i inkomster från punktskatter 2012. Skattehöjningen är i linje med regeringens förslag som presenterades i samband med vårpropositionen för 2011.⁵²

Offentliga sektorns utgifter

Den offentliga sektorns utgifter minskar som andel av BNP 2011 och 2012 (se tabell 43 och diagram 181). Det förklaras framförallt av att både offentlig konsumtion och transfereringar till hushåll minskar som andel av BNP. Utvecklingen av ränteutgifterna går åt motsatt håll vilket beror på snabbt stigande räntor.

Diagram 179 Mervärdesskatt

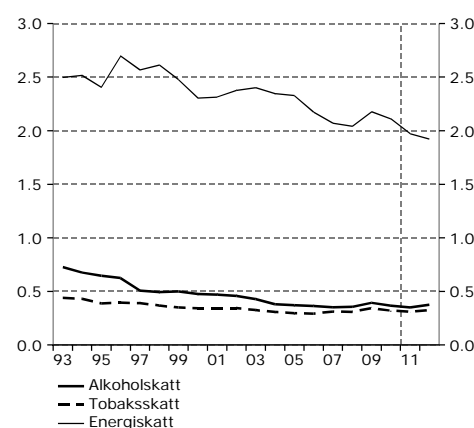
Miljarder kronor respektive procent av BNP

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 180 Punktskatter

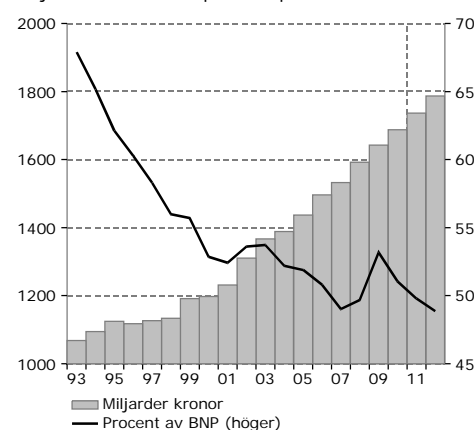
Procent av BNP

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 181 Den offentliga sektorns utgifter

Miljarder kronor respektive procent av BNP

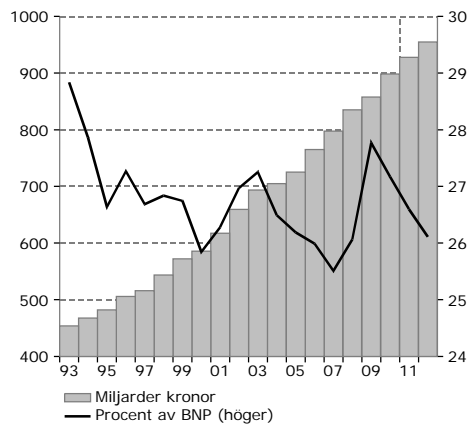
Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

⁵¹ Se *Sänkt restaurang- och cateringmoms*, SOU 2011:24.

⁵² Se "Vissa skattefrågor inför budgetpropositionen för 2012", promemoria, Finansdepartementet, 2011.

Diagram 182 Offentlig konsumtion

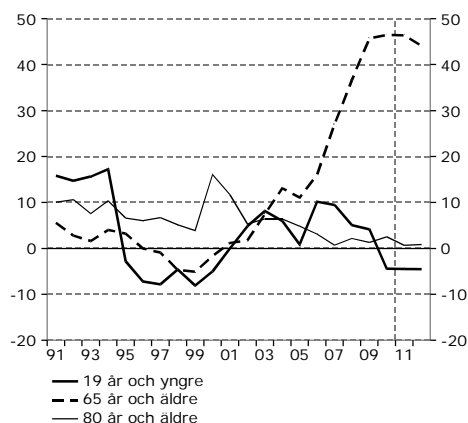
Miljarder kronor respektive procent av BNP

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 183 Personer i olika åldersgrupper

Tusental, årlig förändring

Anm. Enligt SCB:s befolkningsprognos, 2011.

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Tabell 43 Offentliga sektorns utgifter

Procent av BNP

	2009	2010	2011	2012
Offentlig konsumtion	27,8	27,2	26,6	26,1
Offentliga investeringar	3,4	3,3	3,3	3,2
Transfereringar	20,9	19,6	18,6	18,3
Hushåll	17,6	16,4	15,5	15,2
Företag	1,7	1,6	1,5	1,4
Utland	1,6	1,6	1,6	1,6
Ränteutgifter	1,2	1,0	1,4	1,3
Offentliga sektorns utgifter	53,2	51,0	49,8	48,9

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

UTGIFTER FÖR OFFENTLIG KONSUMTION ÖKAR**LÅNGSAMMARE ÄN BNP**

De offentliga konsumtionsutgifterna minskar som andel av BNP 2011 och 2012, dock från en hög nivå (se diagram 182). Utvecklingen av statens konsumtionsutgifter påverkas av beslutad politik, senast i vårpropositionen för 2011, och den finanspolitik som Konjunkturinstitutet bedömer att regeringen därutöver kommer att genomföra. Budgetpropositionen för 2011 innehöll ökade anslag till bland annat högskolorna. Konjunkturinstitutet prognostiserar dessutom att ytterligare 1 miljard kronor tillförs statlig konsumtion 2012. Trots detta extra resurstillskott utvecklas de statliga konsumtionsutgifterna svagt 2011–2012. Detta beror på en låg uppräknings av anslagen till statliga myndigheter samt minskade utgifter för arbetsmarknadspolitiska program.

Konjunkturinstitutet prognostiserar 3 miljarder kronor till statliga investeringar under 2012, utöver redan beslutad och aviserad politik. Utgifterna för statliga investeringar dämpas ändå påtagligt under 2011 och faller 2012. Till detta bidrar fallande anslagsnivåer till framför allt järnvägsinvesteringar.

Kommunernas konsumtionsutgifter ökar 2011–2012. Bakom uppgången ligger bland annat en ökad efterfrågan på framför allt sjukvård och äldreomsorg till följd av en ökad befolkning i åldersgruppen över 65 år (se diagram 183). Utöver redan beslutad och aviserad politik prognostiserar Konjunkturinstitutet att ytterligare 3 miljarder kronor tillförs kommunsektorn 2012 via ökade statsbidrag.

MINSKANDE ANDEL AV BEFOLKNINGEN FÖRSÖRJS MED**SOCIALA ERSÄTTNINGAR**

Antalet personer som försörjs med sociala ersättningar under ett helt år, så kallade helårsekvivalenter, minskar kraftigt 2011 och 2012. Det är en följd av det ljusare arbetsmarknadsläget och att ohälsan fortsätter att minska (se beskrivning i marginalen och tabell 44 och diagram 184).

Till följd av att sysselsättningen ökar under prognosperioden minskar antalet personer som har sin försörjning genom olika arbetsmarknadsersättningar. Från och med 2010 är dock antalet personer i arbetsmarknadsprogram betydligt fler än de öppet

Helårsekvivalenter

En **helårsekvivalent** motsvarar en person som försörjs med full ersättning ett helt år, det vill säga två personer som fått ersättning på grund av arbetslöshet i ett halvår var blir en helårsekvivalent tillsammans. En helårsekvivalent är alltså en statistisk konstruktion och beräknas för att ge ett jämförbart mått över tiden på hur stor andel av befolkningen som försörjs med sociala ersättningar.

arbetslösa som har sin ersättning från arbetslöshetsförsäkringen. Det beror på det höga antalet deltagare i jobb- och utvecklingsgarantin samt jobbgarantin för ungdomar.

Den samlade ohälsan (se tabell 44) fortsätter att minska under prognosperioden. Antalet sjukskrivningar har minskat över tid och därmed har färre personer blivit aktuella för sjukersättning. Dessutom har inflödet till sjukersättning minskat kraftigt till följd av de nya stramare regler som infördes i sjukförsäkring- en den 1 juli 2008 (se diagram 185).⁵³

Tabell 44 Personer 20–64 år försörjda med sociala ersättningar

Helårsekvivalenter, tusental

	2009	2010	2011	2012
Ohälsa	521	476	444	419
Sjuk- och rehabiliteringspenning	105	96	106	111
Sjuk- och aktivitetsersättning (tidigare förtidspension)	416	379	338	308
Arbetsmarknadsersättningar	252	292	265	234
Arbetslöshetsersättning	131	117	105	104
Arbetsmarknadsprogram	121	175	160	130
Ekonomiskt bistånd	89	94	98	100
Totalt	862	862	806	753
Förändring från föregående år	39	0	-55	-53
Andel av befolkningen i åldersgruppen 20–64 år, procent	15,8	15,7	14,6	13,6

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

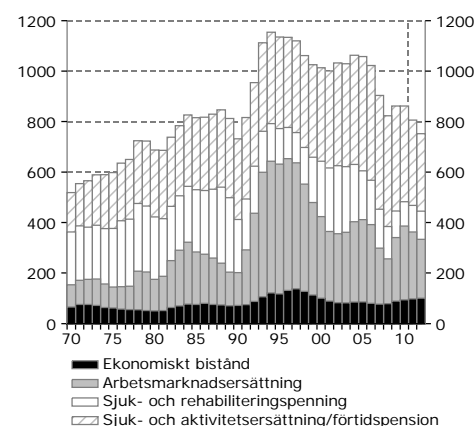
Antalet personer med sjukpenning ökar 2011 för första gången sedan 2002. En bidragande orsak är den starkare konjunkturen som medför en högre sysselsättning och därmed att fler kan bli sjukskrivna. Antalet nya sjukskrivningar har ökat samtidigt som sjukskrivningstiderna har blivit lite längre under de senaste månaderna. Dessutom bedömer Försäkringskassan att 46 procent av dem som lämnade sjukskrivning under 2010 på grund av uppnådd tidsgräns återigen blir sjukskrivna av samma orsak efter 3 månader. För 2012 fortsätter sjukskrivningarna att öka något, delvis som en följd av regeringens förslag om ökade möjligheter att stanna kvar i sjukförsäkringen efter 2,5 år.

Personer som försörjs med ekonomiskt bistånd ökar under prognosperioden. Det beror framför allt på att det har blivit svårare att få sjukersättning och lägre ersättningsnivåer vid arbetslöshet.

TRANSFERERINGARNA TILL ARBETSLÖSA OCH SJUKA MINSKAR

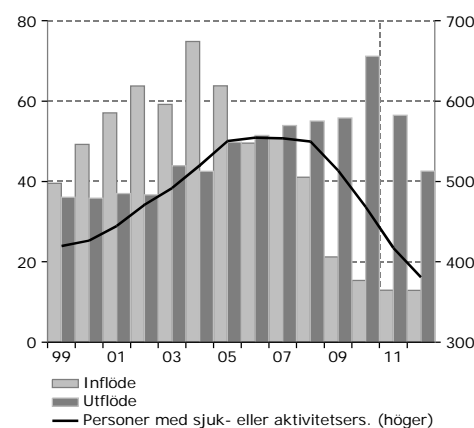
Transfereringarna till hushållen har minskat från nästan 24 procent 1993 som andel av BNP, när utgifterna var som högst, till

Diagram 184 Personer i olika ersättningssystem, 20–64 år
Tusental helårsekvivalenter

Källor: SCB, Socialförsäkringsutredningen och Konjunkturinstitutet.

Diagram 185 Personer med sjuk- eller aktivitetsersättning (förtidspension)
Tusental personer

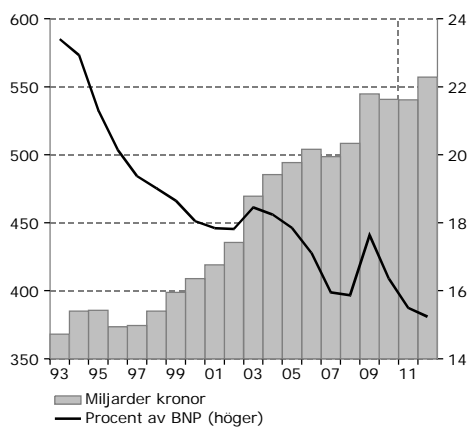

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

⁵³ Se vidare fördjupningen "Uppföljning av de personer som har lämnat sjukförsäkringen" i *Konjunkturläget*, december 2010.

Diagram 186 Offentliga transfereringar till hushåll

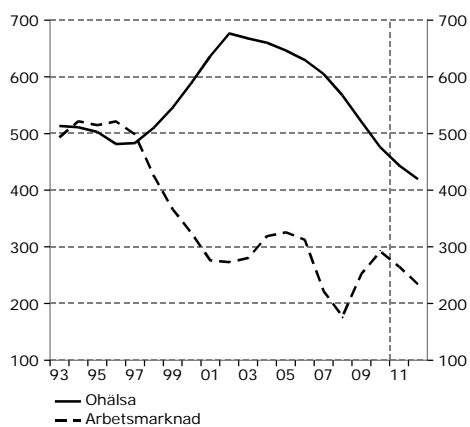
Miljarder kronor respektive procent av BNP

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 187 Personer med ersättning vid ohälsa och arbetsmarknad, 20-64 år

Tusental helårsekvivalenter

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Inkomstpensioner

Inkomstpensionerna i pensionssystemet skrivs normalt fram med ett inkomstindex efter ett avdrag på 1,6 procentenheter.

Inkomstindex för ett år baseras på de tre senaste årens genomsnittliga reallöneutveckling samt utvecklingen av KPI mellan juni två år innan och året innan.

Om skulderna överstiger tillgångarna i pensionssystemet aktiveras **balanseringen**. I stället för att skriva fram pensionerna med inkomstindex används då ett **balansindex** (se *Konjunkturläget*, mars 2009, för en beskrivning av hur balansindex är konstruerat). När tillgångarna åter överstiger skulderna i pensionssystemet kommer balansindex att öka mer än inkomstindex ända tills balansindex ligger på samma nivå som inkomstindex. Pensionerna skrivs då fram på ett normalt sätt igen.

drygt 16 procent 2010 (se diagram 186). En viktig förklaring är att många transfereringar skrivs fram med prisbasbeloppet och att BNP i löpande pris har vuxit snabbare än prisbasbeloppet. Dessutom är antalet personer som försörjs med ohälsorelaterade och arbetsmarknadsrelaterade ersättningar mindre 2010 än 1993 (se diagram 187).

Tabell 45 Transfereringar till hushåll

Procent av BNP

	2009	2010	2011	2012
Ålderdom	9,1	8,5	8,1	8,2
Arbetsmarknad	1,1	1,1	0,9	0,8
Ohälsa	2,6	2,2	2,0	1,9
Funktionshinder	1,0	0,9	0,9	0,9
Barn/studier	2,3	2,2	2,1	2,1
Ekonomiskt bistånd	0,4	0,4	0,4	0,4
Övrigt	1,2	1,0	1,0	1,0
Transfereringar till hushåll	17,6	16,4	15,5	15,2

Anm. Ålderdom avser ålderspensioner, avtalade pensioner samt bostadsstöd till pensionärer. Arbetsmarknad avser ersättning för arbetslöshet och arbetsmarknadspolitiska program samt lönegaranti. Ohälsa avser sjuk- och rehabiliteringspenning samt sjuk- och aktivitetsersättning (tidigare förtidspension). Funktionshinder avser assistansersättning, arbetsskada med mera. Barn/studier avser barnbidrag, föräldraförsäkring, underhållsstöd samt studiebidrag.

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Både 2011 och 2012 fortsätter transfereringsutgifterna att minska som andel av BNP då antalet personer som försörjs med sociala ersättningar fortsätter att sjunka (se tabell 45). De åldersrelaterade utgifterna minskar som andel av BNP 2011 vilket speglar nedskrivningen av inkomstpensionerna under året. År 2012 skrivs inkomstpensionen återigen upp vilket leder till att utgifterna för ålderdom stiger som andel av BNP.

INKOMSTPENSIONERNA SKRIVS UPP 2012

Den finansiella krisen 2008 innebar ett dramatiskt fall av fondförmögenheten i AP-fonderna. Det fick till följd att tillgångarna i pensionssystemet inte täckte skulderna. Därmed aktiverades balanseringen i pensionssystemet (se beskrivning i marginalen). Balanseringen (inklusive avdrag på 1,6 procentenheter) ledde till att inkomstpensionerna skrevs ner med 3,0 procent 2010 och med ytterligare 4,3 procent 2011. För 2010 blev balanstalet återigen positivt, det vill säga tillgångarna översteg skulderna. År 2012 kommer därför inkomstpensionerna att skrivas upp med 3,1 procent. Det är enligt regelverket en något högre framskrivning av inkomstpensionerna än normalt (se beskrivning i marginalen). Balanseringen fortsätter flera år framöver ända tills balansindex ligger på samma nivå som inkomstindex. Det bedöms inte ske under prognosperioden (se diagram 188).

Budgetpolitiska mål

OFFENTLIGA SEKTORNS SPARANDE BEDÖMS VARA FÖRENLIGT MED ÖVERSKOTTSMÅLET 2011 OCH 2012

Det finansiella sparandet i den offentliga sektorn var -0,2 procent av BNP 2010. Under 2011 och 2012 förbättras det finansiella sparandet eftersom den offentliga sektorns inkomster ökar mer än utgifterna.

Det konjunkturjusterade sparandet i offentlig sektor ligger till grund för Konjunkturinstitutets bedömning av om den offentliga sektorns sparande är förenligt med överskottsmålet. År 2010 låg det konjunkturjusterade sparandet som andel av potentiell BNP på 2 procent (se tabell 46 och diagram 189). Under 2012 faller det ner under målnivån på 1,5 procent av potentiell BNP. Konjunkturinstitutet bedömer att den offentliga sektorns sparande är förenligt med överskottsmålet (se vidare i kapitlet "Ekonomisk politik" ovan).⁵⁴

Tabell 46 Offentliga sektorns faktiska och konjunkturjusterade finansiella sparande

Procent av BNP respektive potentiell BNP

	2010	2011	2012
Finansiellt sparande	-0,2	0,2	0,5
Konjunkturjusterat sparande	2,0	1,5	1,3

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

STORA MARGINALER UNDER UTGIFTSTAKET 2011–2012

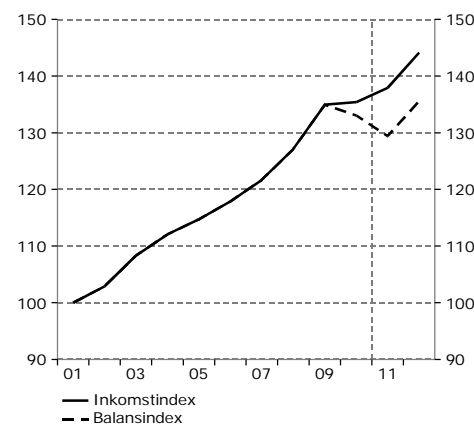
Marginalen till utgiftstaket blev 38 miljarder kronor 2010 (se diagram 190). Mellan 2010 och 2011 ökar det fastställda utgiftstaket med 39 miljarder kronor. Ökningen av de takbegränsade utgifterna är betydligt mindre och marginalen under taket ökar till 66 miljarder kronor (se diagram 190). Den svaga ökningen av de takbegränsade utgifterna 2011 beror bland annat på att sysselsättningen ökar och att de arbetslöshetsrelaterade utgifterna därmed minskar. Reglerna i sjukförsäkringen innebär att allt färre personer har sjukersättning (tidigare förtidspension) och att utgifterna för ohälsan minskar. Dessutom medför balanseringen i pensionssystemet en begränsad ökning av inkomstpensionerna 2011 trots fler ålderspensionärer. År 2012 ökar de takbegränsade utgifterna och utgiftstaket ungefär lika mycket varför marginalen till utgiftstaket endast ökar marginellt jämfört med 2011.

Konjunkturinstitutets finanspolitiska prognos innebär att de takbegränsade utgifterna ökar med 8 miljarder kronor 2012 utöver det som redan beslutats eller aviserats senast i budget- respektive vårpropositionen 2011 (se tabell 47).

⁵⁴ På grund av att resursutnyttjandet mätt enligt det så kallade BNP-gapet historiskt varit mer negativt än positivt, är det enligt Konjunkturinstitutets bedömning lämpligt att det konjunkturjusterade sparandet ligger på 1,5 procent när ekonomin är i konjunkturallians. Detta för att öka sannolikheten att det faktiska finansiella sparandet uppgår till 1 procent över en konjunkturcykel.

Diagram 188 Inkomstpension

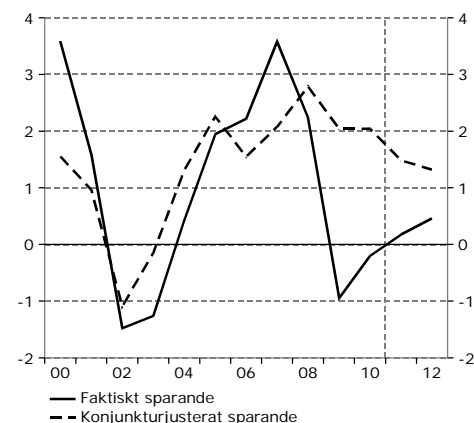
Index 2001 = 100

Källor: Försäkringskassan och Konjunkturinstitutet.

Diagram 189 Offentliga sektorns faktiska och konjunkturjusterade finansiella sparande

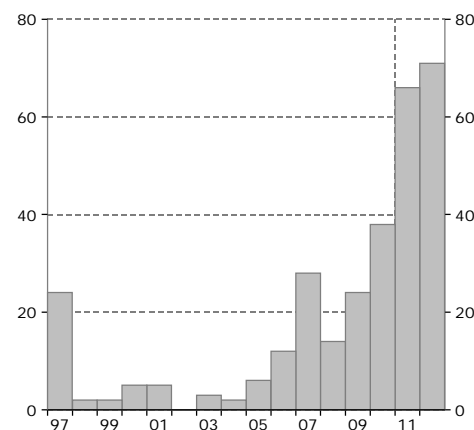
Procent av BNP respektive procent av potentiell BNP

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 190 Marginal till utgiftstaket

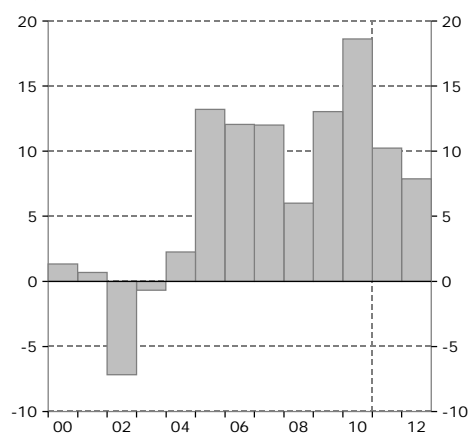
Miljarder kronor

Källor: Ekonomistyrningsverket och Konjunkturinstitutet.

Diagram 191 Resultat i kommunsektorn exkl. extraordinära poster

Miljarder kronor

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Tabell 47 Utgiftstak för staten

Miljarder kronor respektive procent av BNP

	2009	2010	2011	2012
Fastställda utgiftstak för staten ¹	989	1 024	1 063	1 083
<i>Procent av BNP</i>	<i>32,0</i>	<i>31,0</i>	<i>30,5</i>	<i>29,6</i>
Summa takbegränsade utgifter vid prognostiserad finanspolitik	965	986	997	1 012
<i>Procent av BNP</i>	<i>31,2</i>	<i>29,8</i>	<i>28,6</i>	<i>27,7</i>
Marginal till taket vid prognostiserad finanspolitik	24	38	66	71
Marginal till taket vid beslutad och aviserad finanspolitik	24	38	66	79

¹ Efter tekniska justeringar.

Källor: Ekonomistyrningsverket, Finansdepartementet och Konjunkturinstitutet.

KOMMUNSEKTORN UPPFYLLER BALANSKRAVET

I budgetpropositionen för 2011 tillfördes kommunsektorn ett temporärt statsbidrag på 3 miljarder kronor för 2011. År 2012 prognostiserar Konjunkturinstitutet att statsbidragen höjs permanent med 3 miljarder kronor, i form av bland annat riktade satsningar på utbildningsområdet. Statsbidragen är därmed i det närmaste oförändrade mellan 2011 och 2012.

Återhämningen på arbetsmarknaden innebär att kommunernas skatteintäkter förstärks. Tillsammans med en måttlig utveckling av kommunala konsumtionsutgifter uppfylls balanskravet för kommunsektorn som helhet både 2011 och 2012 (se diagram 191).

Prognosrevideringar 2011–2012

I detta kapitel jämförs den aktuella prognosen med den prognos som Konjunkturinstitutet publicerade i mars 2011. Syftet är att tydliggöra de viktigaste förändringarna i prognosen och översiktligt redogöra för orsakerna.

Den internationella utvecklingen

SNABBARE TILLVÄXT I TYSKLAND OCH LÅNGSAMMARE I USA

Den fortsatta återhämtningen i världsekonomin efter den djupaste krisen sedan andra världskriget ser ut att i år bli något långsammare än vad som förutsågs i marsprognosen. Den globala tillväxten 2011 har reviderats ner med 0,2 procentenheter (se tabell 48 samt diagram 192 och diagram 193). Nedåtriskerna dominerar fortfarande, bland annat till följd av de statsfinansiella problemen i en del länder, företrädesvis Grekland.

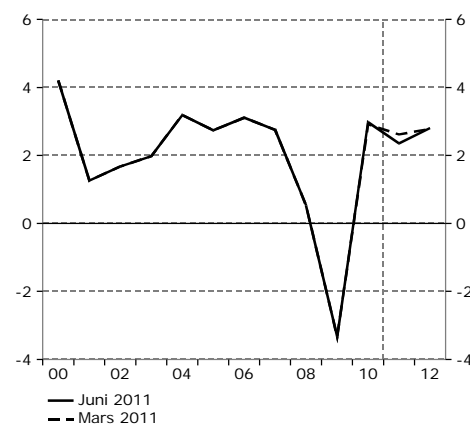
Tillväxten 2011 i OECD-länderna har reviderats ner med 0,3 procentenheter (se diagram 192). Det är i första hand sämre utveckling i Japan och USA som är orsaken till nedrevideringen (se tabell 48). Prognosen för tillväxten i Japan har reviderats ner med 1,6 procentenheter till följd av att de ekonomiska effekterna av naturkatastrofen i början av mars 2011 har blivit tydligare. I USA har tillväxten 2011 reviderats ner med 0,6 procentenheter bland annat på grund av att uppgången i oljepriset påverkar den amerikanska ekonomin mer än vad som bedömdes i mars. Tillväxtprognosen för Tyskland har samtidigt reviderats upp med hela 0,8 procentenheter.

Den penningpolitiska stimulansen fortsätter i flera länder, även om styrräntorna höjs på grund av farhågor att den höga inflationen 2011 kan pressa upp inflationsförväntningarna. Den europeiska centralbanken, ECB, väntas höja sin styrränta något snabbare i år än vad som förutsågs i marsprognosen (se diagram 194). Centralbanken i USA, Fed, höjer däremot sin ränta senare under 2012 än i marsprognosen. I slutet av 2012 uppgår Fed:s styrränta till 1,25 procent, betydligt lägre än ECB:s 2,25 procent.

Inflationsprognosen för OECD-länderna i år har reviderats upp med 0,3 procentenheter till 2,8 procent (se diagram 195). Upprevideringen beror huvudsakligen på den snabba prisuppgången för råvaror och energi, vilken i sin tur till stor del är ett resultat av den starka utvecklingen i tillväxtekonomierna. Prisutvecklingen på råvaror och energi förutses bli lugnare framöver och inflationsprognosen för 2012 har därför inte reviderats.

Diagram 192 BNP i OECD

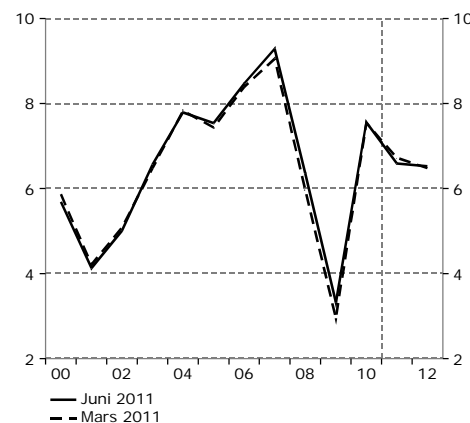
Årlig procentuell förändring

Källor: OECD, IMF, nationella källor och Konjunkturinstitutet.

Diagram 193 BNP i världen exkl. OECD

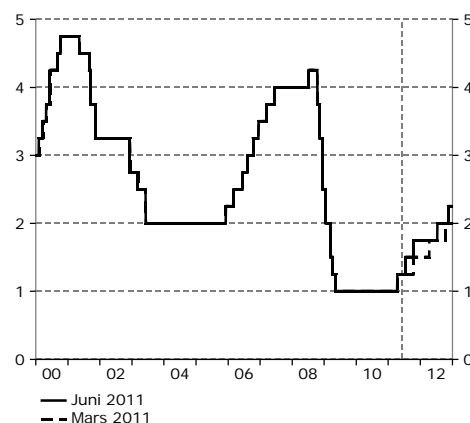
Årlig procentuell förändring

Källor: OECD, IMF och Konjunkturinstitutet.

Diagram 194 Styrränta i euroområdet

Procent, dagsvärden

Källor: Nationella källor och Konjunkturinstitutet.

Diagram 195 Inflation i OECD-området
Procent

Källor: OECD, nationella källor och Konjunkturinstitutet.

Diagram 196 BNP i Sverige

Årlig procentuell förändring

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 197 Hushållens konsumtionsutgifter

Årlig procentuell förändring

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Tabell 48 Nuvarande prognoser för omvärlden jämfört med prognoserna i mars 2011

Årlig procentuell förändring när inte annat anges

	2011		2012	
	Juni 2011	Diff.	Juni 2011	Diff.
BNP				
USA	2,6	-0,6	3,0	-0,1
Japan	-0,5	-1,6	2,9	0,4
Danmark	1,7	-0,2	2,5	0,3
Finland	4,4	0,6	2,8	0,0
Norge	2,4	0,4	2,7	0,1
Euroområdet	2,1	0,2	1,7	-0,0
Tyskland	3,6	0,8	2,1	0,3
Frankrike	2,3	0,2	2,0	0,1
Storbritannien	1,0	-0,4	1,8	-0,1
OECD	2,4	-0,3	2,8	0,0
Indien	8,5	-0,0	8,0	0,0
Kina	9,2	0,0	9,0	0,0
Världen	4,3	-0,2	4,5	0,0
Federal funds target rate ¹	0,25	0,00	1,25	-0,50
ECB:s refinänta ¹	1,75	0,25	2,25	0,25
Dollar per euro ²	1,43	0,05	1,42	0,03
Oljepris ³	108,4	3,5	103,2	0,0
KPI i OECD	2,8	0,3	1,9	0,0

Anm. Differensen avser skillnaden mellan nuvarande prognos och prognosen i mars 2011. Ett positivt värde anger en upprevidering.

¹ Procent, vid årets slut. ² Nivå, vid årets slut. ³ Dollar per fat, årsgenomsnitt.

Källa: Konjunkturinstitutet.

Utvecklingen i Sverige

NÅGOT LÅNGSAMMARE ÅTERHÄMTNING FRAMÖVER

BNP-tillväxten 2011 har reviderats upp på grund av en upprevidering av utfallet för det fjärde kvartalet 2010 men återhämtningen av den svenska ekonomin från och med andra kvartalet fortsätter i något lugnare takt än vad som förutsågs i marsprognosen.

BNP-tillväxten för 2011 har reviderats upp med 0,2 procentenheter medan den har reviderats ner med 0,1 procentenheter för 2012 (se diagram 196). Upprevideringen 2011 beror, förutom det uppreviderade utfallet för 2010, på lagerinvesteringarna som har skrivits upp med motsvarande 0,9 procent av föregående års BNP. Den nya lagerprognosen baseras bland annat på bedömningen att lagerstockarna fortfarande är för låga efter krisårens lagerneddragning. Nästa år förväntas dock lagerstockarna öka långsammare och lagerinvesteringarnas bidrag till BNP-tillväxten 2012 har reviderats ner med 0,5 procentenheter.

Hushållens konsumtion 2011 har reviderats ner med 0,5 procentenheter i förhållande till marsprognosen (se diagram 197). De främsta anledningarna till nedrevideringen är lägre disponibel inkomst samt ett svagt utfall för hushållens konsumtion det första kvartalet i år.

Ökningstakten för fasta bruttoinvesteringar 2011 har också reviderats ner (se diagram 198). Revideringen uppgår till 1,8 procentenheter och beror främst på det svaga utfallet för första kvartalet i år samt på att investeringsenkäten från maj 2011 indikerar en nedskrivning av företagens investeringsplaner. Tillväxttakten för fasta investeringar 2012 är dock i stort sett oförändrad.

Trots att tillväxtprognosen för BNP 2011 har reviderats upp (se tabell 49) är BNP-gapet i stort sett oförändrat till följd av revideringar av potentiell BNP.⁵⁵ BNP-gapet 2012 har reviderats ner lika mycket som BNP-tillväxten.

LÅNGSAMMARE FALL I ARBETSLÖSHETEN

Arbetslösheten sjunker något långsammare än vad som förutsågs i marsprognosen (se diagram 199). Detta beror på en marginell nedrevidering av sysselsättningen (se diagram 200) och en lika begränsad upprevidering av arbetskraften.

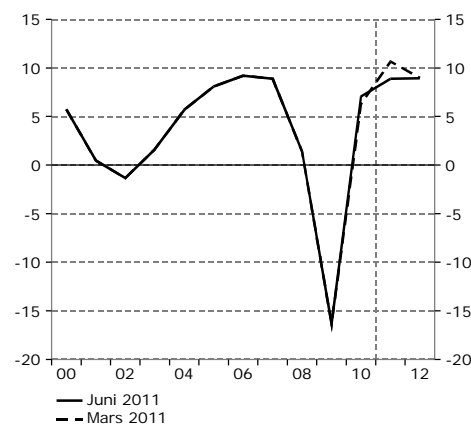
Prognosjämförelse för arbetsmarknadsvariabler försvåras den här gången av att Konjunkturinstitutet från och med denna rapport gör arbetsmarknadsprognoser för åldersgruppen 15–74 år i stället för, som tidigare, åldersgruppen 16–64 år. Den här gången jämförs följaktligen prognoser för olika åldersgrupper. Även om den bredare åldersgruppen omfattar betydligt fler personer än den andra ger en jämförelse mellan *tillväxttakter* för arbetsmarknadsvariablerna (se diagram 200) liksom för arbetslösheten i procent av arbetskraften en god uppfattning om hur prognosen har förändrats.

NÅGOT HÖGRE PRODUKTIVITETSTILLVÄXT

Antalet arbetade timmar i hela ekonomin har reviderats ner på grund av en svag utveckling enligt månadsstatistiken under våren 2011.

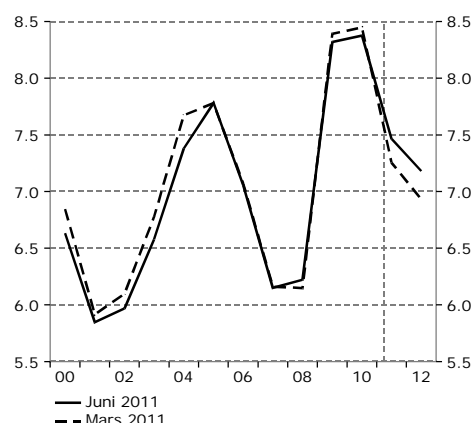
Produktivitetens utvecklingen 2011 har reviderats upp jämfört med marsprognosen. Detta är dels ett resultat av de ovan nämnda revideringarna av produktion och timmar och dels av en nedrevidering av prognosen för nettot av produktskatter och subventioner. Lägre konsumtion hos hushållen och större lagerinvesteringar gör att moms och punktskatter ökar mindre än vad som prognostiserats i mars. BNP till baspris, som används för att mäta produktion och produktivitet, ökar därmed snabbare än BNP till marknadspris.

Diagram 198 Fasta bruttoinvesteringar
Årlig procentuell förändring

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

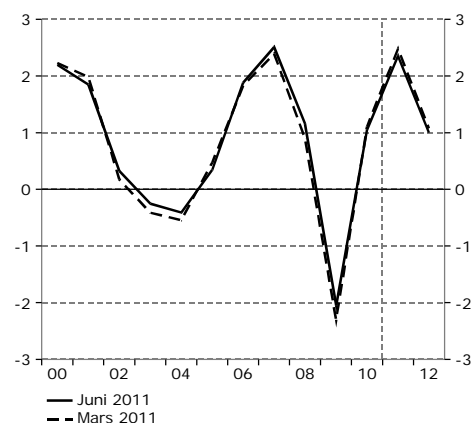
Diagram 199 Arbetslöshet
Procent av arbetskraften

Anm. Avser åldersgruppen 16–64 i mars och 15–74 år i juni.

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 200 Sysselsättning
Årlig procentuell förändring

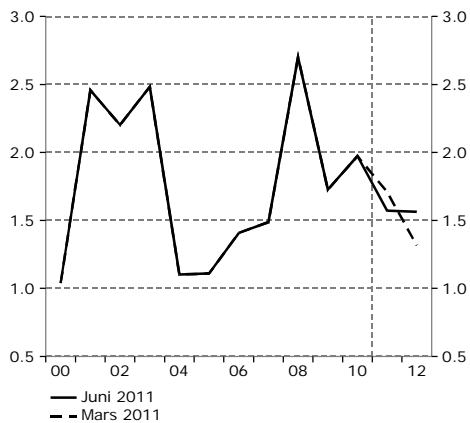
Anm. Avser åldersgruppen 16–64 i mars och 15–74 år i juni.

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

⁵⁵ Observera att tabell 49 visar revideringar i tillväxttakten för potentiell BNP och inte dess nivå.

Diagram 201 KPIF-inflation

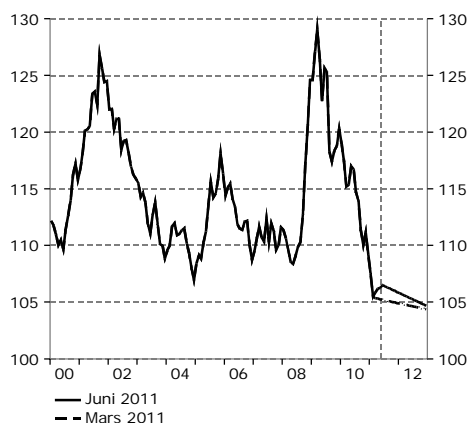
Årlig procentuell förändring

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 202 Kronans effektiva växelkursindex - KIX

Index 1992-11-18=100, månadsvärden

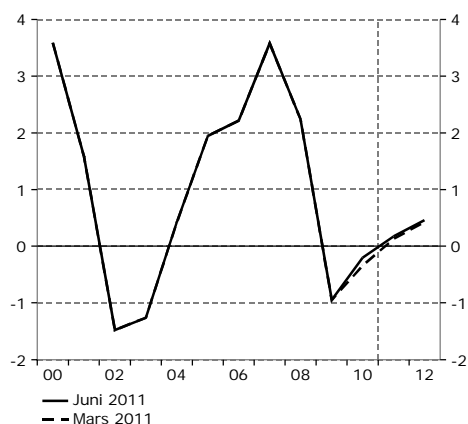

Anm. Ett högre index motsvarar en svagare krona.

Källor: Riksbanken och Konjunkturinstitutet.

Diagram 203 Offentliga sektorns finansiella sparande

Procent av BNP

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

HÖGRE INFLATIONSTRYCK NÄSTA ÅR

KPIF-inflationen (det vill säga inflationstakten för KPI med fast bostadsränta) 2012 har reviderats upp med 0,2 procentenheter (se diagram 201). Uppskrivningen är i huvudsak ett resultat av en ny prognos för finanspolitiken. Till skillnad från marsprognosen antas nu att skatten på alkohol och tobak höjs i januari 2012. Effekten på konsumentpriser av momssänkningen på restaurang- och cateringtjänster (som också antas äga rum i januari 2012) väntas bli 0,1 procentenheter lägre än vad som bedömdes i marsprognosen. Inflationsprognosen har också påverkats av att importpriserna har reviderats upp.

Inflationen hålls tillbaka av en fortsatt stark växelkurs. Men den svenska kronkursen har försvagats något sedan marsprognosen. Det effektiva växelkursindexet KIX har därför reviderats upp (vilket innebär en svagare krona) för både 2011 och 2012 (se diagram 202).

ÖVERSKOTT I DE OFFENTLIGA FINANSERNA REDAN I ÅR

Den offentliga sektorns finansiella sparande går från underskott 2010 till överskott både i år och nästa år (se diagram 203). Sparandet 2011 och 2012 har reviderats upp ytterst marginellt i förhållande till marsprognosen. Det är främst inkomsterna som har reviderats upp till följd av ökade kapitalkatteinkomster.

Konjunkturinstitutet prognostiserar ytterligare ofinansierade åtgärder om 30 miljarder kronor 2012. Det är en upprevidering med 5 miljarder kronor i förhållande till marsprognosen.

Tabell 49 Nuvarande prognos för Sverige och revideringar jämfört med prognosen i mars 2011

Årlig procentuell förändring när inte annat anges

	2011		2012	
	Juni 2011	Diff.	Juni 2011	Diff.
Nyckeltal				
KPI, årsgenomsnitt	3,0	-0,1	2,4	0,2
KPIF, årsgenomsnitt	1,6	-0,1	1,6	0,2
Timlön, hela ekonomin	2,7	-0,1	3,3	-0,0
Reporänta ¹	2,25	0,00	3,00	0,00
10-årig statsobligationsränta ¹	3,5	-0,4	4,2	-0,1
Kronindex (KIX) ²	105,9	1,0	104,7	0,3
Sysselsättning ⁹	2,4	-0,1	1,0	-0,1
Arbetslöshet ^{3,9}	7,5	0,2	7,2	0,3
Bytesbalans ⁴	5,4	-0,4	5,7	-0,1
Offentligt finansiellt sparande ⁴	0,2	0,0	0,5	0,0
Försörjningsbalans				
BNP	4,4	0,2	2,9	-0,1
Hushållens konsumtion	3,0	-0,5	3,7	0,0
Offentlig konsumtion	1,1	0,2	0,3	0,1
Fasta bruttoinvesteringar	8,9	-1,8	8,9	-0,0
Lagerinvesteringar ⁵	0,7	0,9	-0,7	-0,5
Export	9,3	-0,0	5,9	0,2
Import	9,6	0,3	6,3	-0,7
Resursutnyttjande				
Potentiellt arbetade timmar ⁶	0,7	-0,0	0,5	0,1
Arbetade timmar ⁶	1,7	-0,2	1,2	0,1
Arbetsmarknadsgap ⁷	-2,3	-0,4	-1,7	-0,4
Potentiell BNP ⁶	1,9	-0,3	2,3	-0,0
Kalenderkorrigerad BNP ⁶	4,5	0,2	3,3	-0,1
BNP-gap ⁸	-2,3	0,0	-1,3	-0,1

Anm. Differensen avser skillnaden mellan nuvarande prognos och prognosen i mars 2011. Ett positivt värde anger en upprevidering.

¹ Procent, vid årets slut. ² Nivå, vid årets slut. ³ Nivå i procent. ⁴ Procent av BNP.

⁵ Förändring i procent av BNP föregående år. ⁶ Kalenderkorrigerad. ⁷ Faktiskt arbetade timmars avvikelse från potentiellt arbetade timmar. ⁸ BNP:s avvikelse i procent från potentiell BNP. ⁹ Prognosjämförelsen avser olika åldersgrupper (se text).

Källa: Konjunkturinstitutet.